

Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"

Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до кваліфікаційної роботи
ступеню бакалавр

студентки _____ Пивоварової Крістини Сергіївни _____
(ПІБ)

академічної групи 072-17зск-2 (заочна форма навчання) _____
(шифр)

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____
(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми: «Фінанси, банківська справа та страхування»

на тему: «Оцінка якості кредитного портфеля банку (на прикладі АТ «Ощадбанк»)»»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	Ст.викладач Замковий О.І.			
Рецензент				
Нормоконтролер	Доценко О.Ю.			

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

О.В.Єрмошкіна

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2020 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавр**

студентці Пивоваровій Крістині Сергіївні академічної групи 072-17зск-2
(прізвище, ініціали) (шифр)

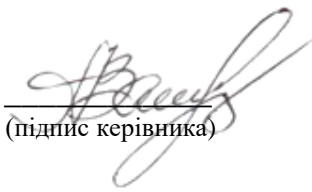
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва спеціальності)

На тему: «Оцінка якості кредитного портфеля банку (на прикладі АТ «Ощадбанк»)»
затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від _____ № _____-Л

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	02.05.2020- 07.05.2020
Розділ 1	Теоретичні основи формуванням кредитних ресурсів банківських установ	08.05.2020- 17.05.2020
Розділ 2	Аналіз ефективності системи формування кредитних ресурсів АТ "ОЩАДБАНК"	18.05.2020- 26.05.2020
Розділ 3	Удосконалення методичних підходів до планування кредитних ресурсів банку	27.05.2020- 03.06.2020
ВИСНОВКИ		04.06.2020- 06.06.2020
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	07.06.2020- 09.06.2020

Завдання видано


(підпис керівника)


Замковий О.І.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання **06.04.2020 р.**

Дата подання до екзаменаційної комісії **10.06.2020 р.**

Завдання прийнято до виконання


(підпис студента)

Пивоварова К.С.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пивоварова К.С. «Оцінка якості кредитного портфеля банку (на прикладі АТ «Ощадбанк»)). – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за напрямом підготовки 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2020.

Кваліфікаційна робота присвячена розробці заходів щодо покращення процесів управління кредитними ресурсами банківської установи. Мета дослідження полягає в аналізі кредитних операцій комерційного банку, виявлення проблем кредитування і обсягу кредитного портфелю, розробці та наданню пропозицій і рекомендацій щодо їх покращення. В роботі викладено сучасний стан проблеми, обґрунтована актуальність теми і конкретизовано завдання дипломної роботи. На підставі огляду літературних джерел визначено основні теоретичні та методичні підходи до оптимізації стратегій керування кредитним портфелем, розглянуті різні методики та надана їх загальна характеристика. Досліджено методи аналізу кредитних ресурсів, де значна увага приділялася використанню існуючих сучасних методів їх діагностики. На підставі результатів оцінки визначено основні заходи щодо зменшення ризиковості при управлінні кредитним портфелем і розрахований економічний ефект від запропонованих заходів, з урахуванням яких за допомогою математичної моделі розраховані прогностичні фінансові показники у порівнянні з фактичними.

СТРАТЕГІЯ, ПЛАНУВАННЯ, КРЕДИТНІ РЕСУРСИ, ФІНАНСОВИЙ РИЗИК, ІНВЕСТИЦІЯ, ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ, ЛІНІЙНА РЕГРЕСІЯ, СЕРЕДНЯ ВІДНОСНА ПОМИЛКА, КОРЕЛЯЦІЯ, КЛАСТЕРІЗАЦІЯ

ANOTATION

Pivovarova K.S. " Assessing the quality of a bank's loan portfolio (in terms of "Oschadbank" JSC) – Manuscript.

Qualification work for obtaining an educational qualification level for a bachelor's degree in the field of preparation 072 "Finance, Banking and Insurance" - Dnipro University of Technology, Dnipro, 2020.

Thesis is devoted to the development of measures of measures to improve the management of credit resources of a banking institution. The purpose of research is to analyze credit operations, identify credit problems and the volume of loan portfolio, develop and submit proposals and recommendations for their improvement. The work describes current state of the problem, urgency of topics and specifies tasks of the qualifying work. Based on the literature reviews, the main theoretical and methodological approaches to the optimization of loan portfolio management strategies. Furthermore, various methods are considered and their general characteristics were provided. Also methods for the analysis of credit resources had been studied, where significant attention was paid to the use of existing modern methods of their diagnosis. On the basis of the results evaluation, the main measures to reduce riskiness in the management of the loan portfolio were determined. Effectiveness of the proposed measures is calculated with the help of the mathematical model, taking into account comparison of reckoned up projected financial results with the actual ones.

STRATEGY, PLANNING, CREDIT RESOURCES, FINANCIAL RISK, INVESTMENT, FINANCIAL ANALYSIS, LINEAR REGRESSION, AVERAGE RELATIVE ERROR, CORRELATION, CLUSTERING.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.....	10
1.1. Теоретичні підходи до процесу формування кредитних ресурсів банківських установ.....	10
1.2. Теоретичні підходи до процесу управління кредитним портфелем банку.....	17
1.3. Загальна характеристика основних методів планування кредитних ресурсів банківських установ.....	30
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ АТ “ОЩАДБАНК”.....	42
2.1. Характеристика діяльності та організації кредитування в АТ “Ощадбанк”.....	42
2.2. Аналіз особливостей формування кредитних ресурсів та якісно-кількісна оцінка кредитного портфелю АТ “Ощадбанк”.....	47
2.3. Аналіз результативності використання методів управління кредитними ресурсами в АТ “Ощадбанк”.....	58
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПЛАНУВАННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ БАНКУ.....	69
3.1. Удосконалення методичних підходів до оптимального залучення і розміщення кредитних ресурсів банку.....	69
3.2. Удосконалення методики планування кредитного портфеля банку на основі SWOT – аналізу.....	87
3.3. Ефективність реалізації удосконалених методичних підходів до процесу управління формування кредитних ресурсів банківських установ.....	102
3.4. Прогнозні показники ефективності від реалізації удосконалених методичних підходів формування кредитних ресурсів АТ “Ощадбанк”.....	109
Висновки до розділу 3.....	119
ВИСНОВКИ.....	122

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	128
ДОДАТКИ	137

ВСТУП

В умовах функціонування економіки нашої країни, коли йде процес становлення ринкових відносин, вирішальне значення має розвиток та удосконалення діяльності комерційних банків, проведення ними активних операцій. Кредитні операції відносяться до групи активних операцій. Вони пов'язані з раціональним розміщенням банківських ресурсів.

Головною метою проведення кредитних операцій залишається прибуток. Банк прагне його максимізації з урахуванням допустимого ступеня ризику. Від того наскільки добре банк реалізує свої кредитні функції в багатьох випадках залежить й економічне становище регіонів, які вони обслуговують, оскільки банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, сприяють забезпеченню їх економічної працездатності. Тому розуміння змісту кредитних операцій банку вкрай важливо, особливо для українських банків. Саме нашим, українським банкам надзвичайно важко вирішувати питання про кредитування, оскільки більшість підприємств та галузей економіки мають фінансові труднощі.

Шляхом кредитування банківська система організовує й обслуговує рух капіталу, забезпечує його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери виробництва та обігу, де виникає його дефіцит. Банківські кредити сприяють розширенню виробничої діяльності та появі нових підприємств, що в свою чергу призводить до появи нових робочих місць.

Актуальність теми дослідження. Комерційні банки є одним з найважливіших елементів інфраструктури економіки. Саме вони забезпечують взаємозв'язок між державою, товаровиробником і населенням шляхом здійснення між ними розрахунків, залучення тимчасово вільних коштів та надання позик. Розвиток банківської системи України в останні роки характеризується динамічним зростанням обсягів діяльності, зокрема – обсягів кредитного портфеля, що об'єктивно спричиняє зростання рівня ризику банківського кредитування.

Проблеми кредитування та створення оптимального кредитного механізму з оптимальним кредитним портфелем не є новими їх вивченням займалися та

займаються як вітчизняні та і європейські економісти.

Вказаному питанню приділяється значна увага Національним банком України та Кабінетом Міністрів України, що знайшло своє відображення у законах «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про заставу», в постановах Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», положення НБУ «Про кредитування», «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» та в інших нормативних матеріалах.

Об'єктом дослідження є кредитні операції, що проводяться банком АТ «Ощадбанк» на основі чинного законодавства.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи та практичні аспекти кредитних операцій банківських установ.

Метою дипломної роботи є аналіз кредитних операцій комерційного банку, виявлення проблем кредитування фізичних осіб, розробка та надання пропозицій і рекомендацій щодо їх покращення.

Мета роботи обумовлює виконання наступного комплексу завдань:

- розглянути економічну сутність кредитних операцій комерційного банку;
- надати характеристику рівня нормативного регулювання кредитної діяльності банківських установ;
- розглянути та проаналізувати етапи надання кредиту;
- проаналізувати забезпеченість кредитів АТ «Ощадбанк»;
- визначити роль кредитної діяльності у формування фінансових результатів АТ «Ощадбанк»;
- визначити проблеми кредитування фізичних осіб в банку шляхом економічного розрахунку його основних фінансових показників;

Прикладна цінність. Базою дослідження є АТ «Ощадбанк», що функціонує відповідно до діючого законодавства України, прийнятого уставу та внутрішніх положень. Сьогодні АТ «Ощадбанк» – один з великих вітчизняних банків, визнаний лідер фінансового сектору України. Банк надає повний спектр фінансових послуг

для корпоративних і приватних клієнтів, а також представників малого та середнього бізнесу. На українському ринку він має стійку репутацію соціально відповідальної, надійної і стабільної структури, що пропонує споживачам сервіси європейської якості у найкращому інноваційному форматі.

Інформаційно-методологічними джерелами дипломного дослідження були Закони України, нормативно-інструктивні документи Національного банку України, монографії з питань банківської справи та банківської діяльності, статистична інформація по діяльності банківської системи України, розміщена Національним банком України та Асоціацією українських банків на Інтернет-сайтах, фінансова звітність АТ “Ощадбанк” за 2017 – 2019 роки, опублікована в поточних та річних звітах на офіційному Інтернет-сайті банку.

Апробація результатів роботи. Основні положення, результати, висновки та пропозиції роботи обговорено та схвалено на студентській науково-практичній Інтернет-конференції «Розвиток фінансової системи країни в умовах глобалізації», яка відбулася 15-17 квітня 2020 року у місті Дніпро.

Особистий внесок. Власним внеском автора є розробка системи удосконалення процесу управління кредитуванням у АТ “Ощадбанк” на основі економіко-математичного моделювання. В ході аналізу результатів, одержаних від моделювання було запропоновано удосконалений та обґрунтований вибір оптимальної методики управління маркетинговою діяльністю банку. Результати дослідження мають високе практичне значення та можуть бути використані банківськими установами для прогнозування майбутнього обсягу кредитування, яке необхідне при обранні кредитної політики банку.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, викладена на 133 сторінках друкованого тексту. Матеріали роботи містять таблиці, рисунки, додатки, список використаних літературних джерел налічує 80 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

1.1. Теоретичні підходи до процесу формування кредитних ресурсів банківських установ

Банківська система сьогодні є однією з найважливіших та невід'ємних структур ринкової економіки. Головними ланками кредитної системи є банки та кредитні установи, що мають ліцензію Національного банку України, які одночасно виступають у ролі покупця і продавця існуючих у суспільстві тимчасово вільних коштів.

Банківська система шляхом надання кредитів організовує й обслуговує рух капіталу, забезпечує його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери виробництва та обігу, де виникає дефіцит капіталу.[20].

Законом України «Про банки і банківську діяльність» встановлено, що банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [52].

Категорія «кредит» як в теоретичному, так і практичному аспекті явище без сумніву цікаве. Слово «кредит» походить від латинського «creditum», що означає «позика», «борг». Деякі лінгвісти пов'язують його із «credos», тобто «вірю», «довіряю». Отже, категорія кредиту так чи інакше розглядається економічною наукою, як відносини про надання позики однією особою іншій, що засновані на довірі та передбачають повернення наданої вартості у певний строк з сплатою ціни за користування. Таким чином, можна говорити, що кредитним відносинам притаманні такі базові ознаки:

- процес кредитування означає передачу вартості однією особою іншій у тимчасове користування на умовах повернення та платності;

- економічною основою кредиту є тимчасово вільна від обігу мобілізована вартість, що здатна до відчуження та формування позичкового капіталу;
- кредитні відносини передбачають наявність довіри, тобто передбачають вільний рух інформації між позичальником і кредитором.

Як видно з нашого дослідження, кредитом називають економічні відносини, що виникають між кредитором та позичальником з приводу передачі тимчасово вільних коштів на умовах їх повернення та сплати ціни за користування. Кредит є однією з основних форм руху позичкового капіталу [19].

Тривалий час кредит розглядався як мінова операція, розділена у часі, заснована на довірі кредитора до позичальника. Згодом було сконцентровано увагу на дослідженні механізму зв'язку кредиту з економічним середовищем. Проте справді наукового підходу до вивчення категорії кредит та його ролі в процесі відтворення це явище отримало 18-19 ст., що пов'язують з виникненням так званої натуралістичної теорії кредиту, засновниками якої виступили класики наукової економічної думки: А. Сміт, Д. Рікардо, А.Тюрго, Дж. Міль.

Суть натуралістичної теорії кредиту можна охарактеризувати такими положеннями:

- об'єктом кредиту є тимчасово вільний капітал у вигляді натуральних речових благ, які можуть бути позичені одним економічним агентом іншому;
- кредит – форма руху матеріальних благ, а тому роль кредиту полягає в перерозподілі цих благ у суспільстві;
- позичковий капітал є реальним капіталом;
- банки виступають лише як посередники в кредиті, спочатку акумулюючи вільні кошти, а потім розміщуючи їх як позику;
- пасивні операції є первинними порівняно з активними[35].

Заслугою натуралістичної теорії було те, що її представники не просто визнавали зв'язок кредиту з процесами виробництва, а виходили з первинності виробництва і вторинності кредиту; вони переконливо доводили, що кредит сам по собі не може створювати додаткової вартості, що остання виникає лише в процесі виробництва. Проте натуралістичному підходу був властивий ряд помилок,

пов'язаних із тим, що його представники не спромоглися до кінця провести межу між позичковим і реальним капіталом.

По мірі зростання ролі кредиту та банків у процесі суспільного відтворення, заміни реальних грошей кредитними засобами обігу, використання кредиту і банків у цілях державного регулювання економіки виникають нові погляди щодо суті та ролі кредиту у процесі розширеного відтворення. Цей період характеризується появою та розвитком так званої капіталотворчої теорії кредиту, найбільш яскравими представниками якої виступили: Дж. Ло, Г. Маклеод, Й. Шумпетер, А. Ган, Дж. Кейнс, М. Фрідмен [29; 35; 40].

Суть капіталотворчої теорії кредиту можна окреслити такими основними положеннями:

- кредит, як і гроші, є безпосередньо капіталом, а тому, розширення кредиту означає нагромадження капіталу;
- банки відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні кредитних відносин;
- активні операції банків є первинними щодо пасивних.

Головною заслугою представників капіталотворчої теорії кредиту є те, що вони вдало відмітили різницю між позичковим та реальним капіталом: як стверджував Г.Маклеод, кредит не створює капіталу, а сам є капіталом, причому продуктивним, оскільки дає прибуток у вигляді процента; також відзначили провідну роль банків на ринку позичкового капіталу, їх значення та ролі у суспільному виробництві, при цьому відзначаючи первинність активних операцій щодо пасивних[36].

За твердженням Р.Коцовської та В.Ричаківської поняття «кредит» виник на певному етапі розвитку людського суспільства як явище історичне. Розвиток банків та товарного виробництва, обігу йшли поруч і тісно переплітались, тобто взаємовідносини між товаровиробниками і кредитором виникали тоді, коли продавцю потрібно було продати товар, а в покупця не було грошей, щоб його купити [32]. Тому й виникла потреба, наприклад у передачі продавцем покупцеві товару з відстрочкою платежу, тобто – у кредит. Банки при цьому формувались як

фінансові посередники, що залучають капітали, заощадження населення та інші грошові засоби, які вивільнюються в ході господарської діяльності, і надають їх у тимчасове користування іншим агентам, що потребують додаткового капіталу [58].

Ставши інституцією фінансового перерозподілу вартості, у даний час комерційні банки можуть запропонувати клієнтам до 200 видів різноманітних банківських продуктів та послуг. Проте є наявний визначений базовий перелік операцій, без яких банк не може нормально функціонувати, такою є кредитна діяльність. В структурі активних операцій банку найбільша питому вагу займає саме кредитна діяльність, тому найбільша частина активів банку вкладається саме у кредитні операції.

Комерційний банк в залежності від потреб та можливостей позичальника, а також інтересів самого банку може надавати кредити на різних умовах. Тому на практиці існує поділ банківських позик за різноманітними ознаками та критеріями для полегшення контролю та управління кредитним портфелем банку [9].

Організація кредитних відносин банку з клієнтами визначається багатьма факторами, включаючи стратегію і тактику банку, кваліфікацію банківських працівників, розмір статутного та власного капіталу, кредитну політику банку тощо [37].

Процес банківського кредитування доцільно поділити на кілька етапів, кожний з яких забезпечує розв'язання конкретних завдань, а всі вони в сукупності спрямовані на досягнення мети банківського кредитування – отримання банком прибутку. Кредитний процес включає в себе 4 етапи протягом яких банк отримує заявку від клієнта, проводить аналіз його платоспроможності, збирає необхідну документацію та робить висновок про надання кредиту або відмову в ньому позичальнику [41].

Проблемами аналізу кредитних операцій банків займався цілий ряд вітчизняних і зарубіжних вчених, таких, як: О. Барановський, А. Мороз, М. Савлук, О. Лаврушин, І. Бланк, А. Ковальчук [54], [63], [60] та багато інших.

Проаналізувавши праці вчених та кредитну діяльність банків України, можна зробити висновок, що фінансова криза негативно вплинула на кредитну діяльність

банків України. Головним чинником, що погіршив стан кредитної діяльності, є стрімке нарощування обсягів кредитування протягом 2015 - 2018 років. За 2018 - 2019 роки комерційні банки отримали прибуток у розмірі 21 501,0 млн. грн., а в 2019 році збитки у кредитній сфері склали 38 450,0 млн. грн.. [21].

В Україні до фінансової кризи функціонувало 196 банків, а станом на лютий 2019 року кількість банків, які мали ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій - 84, тобто спостерігається зниження їх кількості. У той же час спостерігається збільшення вартості загальних активів українських банків: до кризи їх вартість становила 120 млрд. доларів, а після - 138 млрд. доларів [52].

Також на ринку кредитних послуг спостерігаються зміни динаміки і структури кредитування, що наведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Кредити, надані комерційними банками в розрізі секторів економіки [52]

Період	Усього	Інші фінансові корпорації	Сектор загального державного управління	Нефінансові корпорації	Інші сектори економіки	
					Домашні господарства	Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства
залишки коштів на кінець періоду, млн. грн.						
2015	723 295	14 014	5 755	462 215	241 249	63
2016	732 823	13 430	8 817	500 961	209 538	76
2017	801 809	16 441	8 532	575 545	201 224	67
2018	815 142	16 229	5 803	605 425	187 629	56
2019	823 879	17 410	5 564	606 947	188 219	46
зміна у річному обчисленні, %						
2015	-1,5	43,2	-	4,2	-14,0	-4,8
2016	1,3	-4,2	53,2	8,4	-13,1	21,9
2017	9,4	22,4	-3,2	14,9	-4,0	-12,4
2018	1,7	-1,3	-32,0	5,2	-6,8	-16,0
2019	3,1	3,7	-33,9	6,4	-4,9	-23,1

У 2019 році обсяги виданих кредитів зросли на 93% або на 397 млрд. грн. порівняно з груднем 2018 року. У 2019 році спостерігається зниження обсягу виданих кредитів на 1,5 % або на 10,7 млрд. грн. За останні п'ять років обсяг виданих кредитів фізичним особам знижувався, особливо у 2018 і 2019 роках, при цьому він

збільшувався для нефінансових корпорацій. Із січня 2016 року по лютий 2017 року портфель кредитів, наданих нефінансовим корпораціям виріс на 5,5 % або на 31,402 млрд. грн., у той час, як портфель кредитування домашніх господарств за цей же період знизився на 6,5 % або на 13,005 млрд грн. і становив 188,219 млрд. грн.

Це свідчить про переорієнтацію банків зі споживчих кредитів на кредитування юридичних осіб, а також про скорочення обсягів довгострокових кредитів. Спостерігається уповільнення процесу кредитування банками в період фінансової кризи і поновлення у посткризовий період [60].

Проаналізувавши структуру кредитів, наданих нефінансовим корпораціям на кінець 2019 року, можна побачити існування неоднорідності в економічному і соціальному розвитку областей України. Спостерігається диспропорція спрямування кредитних ресурсів вітчизняними комерційними банками. Станом на 01.01.2020 року 75,1% кредитів, наданих суб'єктам господарювання сконцентровані у двох областях, а саме: у Київській - 54,8 %, у Дніпропетровській - 20,3 %. У той же час лише 24,9 % кредитного портфеля належать 22 областям України.

Для України є необхідною переорієнтація банківської сфери на першочергове кредитування пріоритетних сегментів економіки. Необхідно розвивати інвестиційну та інноваційну діяльність, щоб вийти на новий рівень економічного розвитку. Реальний стан структури кредитного портфеля свідчить про відсутність високого розвитку даної галузі (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2.

Кредити, надані нефінансовим корпораціям за видами економічної діяльності станом на 01.01.2020 року [52].

Види економічної діяльності	Залишки коштів на 2019 року, млн грн	Питома вага, %
1	2	3
Сільське, лісове та рибне господарства	36 081	5,88
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	13 529	2,21
Переробна промисловість	133 223	21,73

Продовження таб.1.2

1	2	3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	20 198	3,29
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2 202	0,36
Будівництво	44 845	7,31
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	220 578	35,97
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	26 464	4,32
Тимчасове розміщування й організація харчування	4 435	0,72
Інформація та телекомунікації	6 597	1,08
Операції з нерухомим майном	43 734	7,13
Професійна, наукова та технічна діяльність	44 821	7,31
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	9 302	1,52
Освіта	195	0,03
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1 495	0,24
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	4 666	0,76
Надання інших видів послуг	821	0,13
Усього	613 186	100,00

Найбільші обсяги ресурсів сконцентровані в оптовій і роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів. їх частка у загальному кредитному портфелі комерційних банків України становить 35,97 %. Переробна промисловість займає друге місце станом на кінець березня 2019 року, тобто 21,73% від загального обсягу кредитів.

Традиційні методики, які застосовуються банківськими установами, визначають ретроспективні показники кредитоспроможності на підставі фінансової звітності. Необхідне використання методів стратегічного аналізу і методів математичного моделювання. Із статистичних та дослідницьких даних можна сказати, що найпоширенішими недоліками оцінки кредитоспроможності є відсутність достатнього інформаційного забезпечення про поточний фінансовий стан позичальника, спотворення бухгалтерської звітності підприємствами. Також необхідно проводити комплексний аналіз репутації та фінансового стану контрагентів, оцінка наявних та майбутніх грошових потоків, цілей кредитування. Тобто необхідно проводити комплексну оцінку кредитоспроможності підприємств [75].

1.2. Теоретичні підходи до процесу управління кредитним портфелем банку

Головна мета управління кредитним портфелем банку полягає у забезпеченні максимальної доходності за певного рівня ризику та досягненні певного ефекту, що відповідає загальній меті діяльності банку. Банківські установи при формуванні кредитного портфеля орієнтуються на його дохідність, рівень ризику та ліквідність. Відобразимо процес формування та оптимізації кредитного портфеля за критерієм його дохідності (рис. 1.1).

Для функціонуючого банку завдання формування кредитного портфеля доцільно розв'язувати на основі приросту підходу, оскільки воно, як правило, пов'язане з прийняттям рішення щодо зміни складу та структури портфеля, утвореного в попередньому періоді - "базисний кредитний портфель". Припустимо, що банку необхідно сформувати кредитний портфель на основі поданих позичальниками кредитних заявок, в яких визначена потреба позичальника в кредитних ресурсах обсягом V_i грошових одиниць. При цьому, з огляду на об'єктивне обмеження загальної суми кредитних ресурсів банку, навіть в умовах високої кредитоспроможності всіх потенційних позичальників кредит може бути наданий лише m позичальникам із загальної їх кількості [73].

До основних цілей управління кредитного портфеля відносять:

- високий рівень доходу в поточному періоді;
- високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі;
- мінімізація рівня ризиків кредитного портфелю;
- дотримання необхідної ліквідності кредитного портфелю.

Оцінка індивідуальної ринкової доходності кредитної операції з позичальниками

$$d_i = 1 + r_i - \text{LGD}_i * (\text{PD}_{ci} + \text{PD}_{pi} * r_i) * (n_i - 1),$$

де r_i – ставка відсотка за кредитом; LGD_i – рівень можливих втрат для i -го позичальника; PD_{ci} – індивідуальна ймовірність дефолту за основною сумою боргу; PD_{pi} – індивідуальна ймовірність дефолту за відсотками по кредиту; n_i – тривалість кредитного періоду

Якщо $d_i \geq 1$

Оцінка індивідуальних коефіцієнтів співвідношення ринкової доходності і обсягів потреби позичальника в кредиті: $k_{dv} = d_i / V_i$

Ранжування кредитних заявок в порядку зниження k_{dv}

Формування кредитного портфеля за правилом:

$$\left\{ \begin{array}{l} \sum k_{dv} \rightarrow \max \\ V = V_0 + \Delta V \leq B \\ d_{\text{portf}} = \frac{d_{\text{portf}0} * V_0 + \sum_1^m (d_i * V_i)}{V_0 + \Delta V} \geq 1 + p \\ \Delta V = \sum V_i \end{array} \right.$$

де V – загальна сума кредитних ресурсів банку після зміни складу кредитного портфеля;
 V_0 – обсяг базисного кредитного портфеля;
 ΔV – обсяг додатково виданих банком кредитів;
 B – бюджетне обмеження щодо обсягу кредитного портфеля банку;
 $d_{\text{portf}}, d_{\text{portf}0}$ – доходність кредитного портфеля після оптимізації та базисного портфеля відповідно;
 p – середня ставка відсотка за депозитним портфелем банку

Надання кредиту за кредитними заявками, що задовольняють критерії формування кредитного портфеля

Якщо $d_i \leq 1$

Відмова від задоволення кредитної заявки позичальника

Рис.1.1. Процес формування та оптимізації кредитного портфеля банку [73].

Для того, щоб побачити загальний рівень доходу за кредитним портфелем можна розрахувати дохід кредитного портфеля:

$$E = \sum_{n=1}^n E_i + \sum_{l=1}^l E_l \quad (1.1)$$

де E – дохід кредитного портфеля

E_i – дохід за i -ю кредитною операцією

E_l – дохід за іншою операцією кредитного характеру

n, l – кількість кредитів, кредитний портфель [14, с.113]

Цей показник дозволяє оцінити сукупний дохід, який приносить кредитний портфель банку.

Оптимальність сформованого кредитного портфеля можуть відображати показники, які характеризують його дохідність і надійність. Таким показником є коефіцієнт середньої дохідності (рівень дохідності) кредитного портфеля:

$$K = \frac{\sum_{i=1}^n V_i * r_i}{\sum_{i=1}^n V_i} \quad (1.2)$$

де K – рівень дохідності кредитного портфеля

n – кількість позичок у портфелі

V_i – сума i -ої позики

r_i – відповідні процентні ставки за i -ю позикою [74]

Методи управління кредитним портфелем банку доцільно досліджувати на трьох ієрархічних рівнях, починаючи з найнижчого – рівня окремої позички через рівень кредитного портфеля і закінчуючи рівнем банку.

Чинники, що визначають обсяг і структуру кредитного портфеля банку представлені на рис. 1.2.

Кредитний портфель, відповідно до 23 постанови, включає позики банкам, державним установам, суб'єктам господарювання, фізичним особам. Також регулятор відносить до портфеля активні залишки за рахунками на вимогу, депозитні рахунки в інших банках та позабалансові активи. Склад кредитного портфеля банку відображено на рис. 1.3.

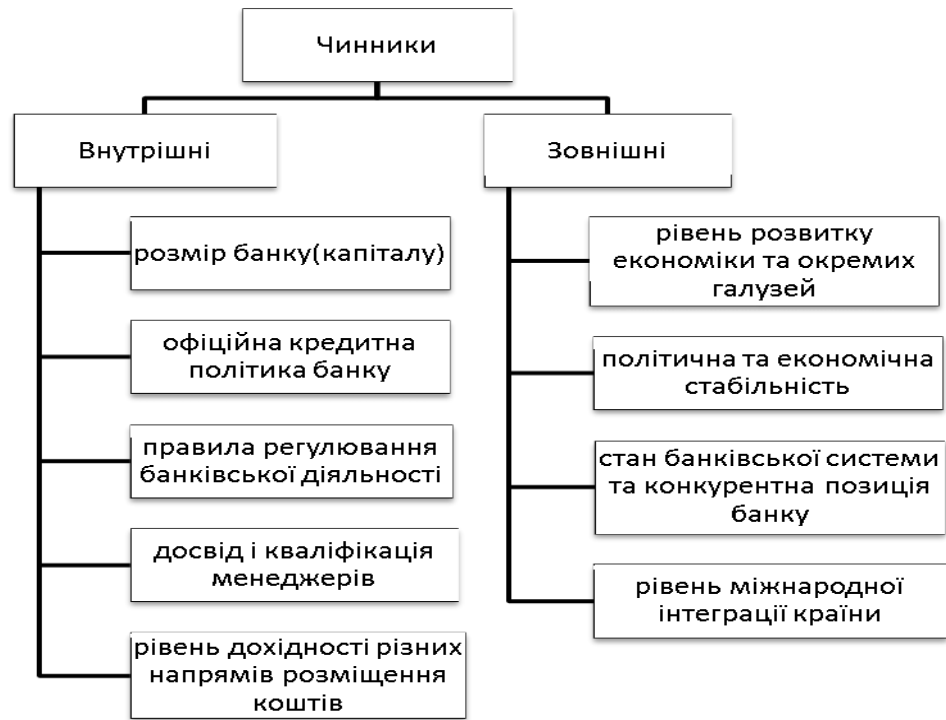


Рис.1.2. Чинники, що визначають обсяг і структуру кредитного портфеля банку

До кредитних операцій та заборгованості за ними, які становлять кредитний портфель банку, належать:

- строкові депозити, розміщені в інших банках, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані іншим банкам, та сумнівна заборгованість за ними;
- рахунки суб'єктів за овердрафтом та факторинговими операціями, а також прострочена заборгованість за ними;
- кошти, надані суб'єктам за операціями репо;
- кредити, надані у формі врахування векселів, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані суб'єктам господарської діяльності, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані держорганам управління, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити в інвестиційну діяльність і на поточні потреби, надані фізичним особам, та сумнівна заборгованість за ними;

- позабалансові операції кредитного характеру [14].

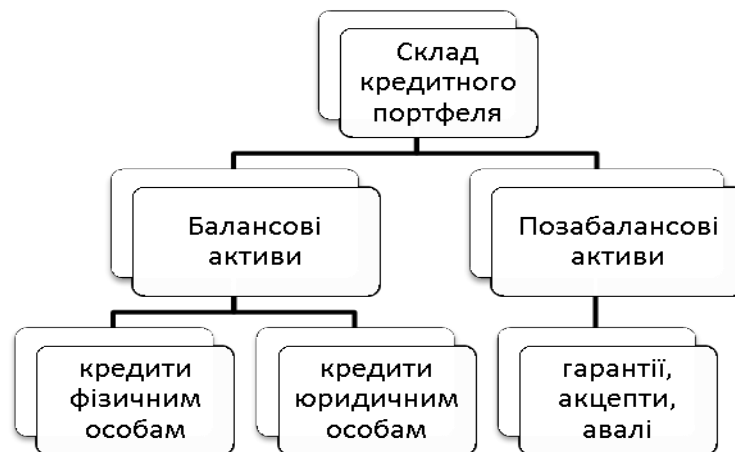


Рис.1.3. Склад кредитного портфеля банку

Класифікація кредитного портфеля банку може здійснюватися за такими критеріями:

- суб'єкт кредитування (юридичні та фізичні особи);
- стану обслуговування боргу (високий, добрий, задовільний, слабкий, незадовільний);
- класу боржника (клас боржника – юридичної особи (від 1 до 9) визначається в залежності від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства);
- категорії якості кредиту (від I до V, з урахуванням стану обслуговування боргу та класу боржника – юридичної особи);
- показника ризику кредиту, який залежить від фактичних значень інтегрального показника фінансового стану боржника-юридичної особи, коефіцієнта покриття боргу, якості менеджменту боржника – юридичної особи, ринків збуту продукції, наявності бізнес-планів, рейтингів боржника – юридичної особи та інших подій та обставин, що можуть вплинути на своєчасність та повноту погашення боргу;
- видів економічної діяльності;
- валюти кредитування;
- строків кредитування тощо [24]

Процес управління кредитним портфелем банку включає оперативне (управління кредитними операціями; збір, складання та консолідація інформації; підготовка управлінської звітності; виконання внутрішніх розпоряджень), тактичне (розробка та актуалізація методики, процедур, регламентів; створення системи лімітів; створення системи взаємодії підрозділів; розробка та створення програми антикризового управління банком; аналіз управлінської звітності профільних підрозділів) та стратегічне (затвердження внутрішніх положень; довгострокове планування; затвердження; перегляд та моніторинг встановлених лімітів; рішення колегіальних органів) управління.

Планування кредитного портфелю починається зі стратегічного планування, яке обов'язково включає такі етапи:

- стратегічний аналіз ситуації;
- оцінка конкурентних переваг банку і кредитного портфеля (реального і потенційного);
- постановка цілей.

Аналіз включати аналіз зовнішнього конкурентного середовища діяльності банку та аналіз своїх внутрішніх сильних і слабких сторін (SWOT – аналіз) [17; 40]. У зовнішньому середовищі акцент робиться на аналіз загроз і можливостей та оцінку їх можливого позитивного чи негативного впливу на кредитний портфель банку. Зазвичай аналізуються наступні області: економіка, законодавчі та нормативні акти, конкуренти, технологія та автоматизація, політичні тенденції, ринкова ситуація. Найбільша увага приділяється таким найважливішим факторам, як наявність перспективних цільових ринків, їх ємність, рівень конкуренції, переваги конкурентів тощо.

Аналіз внутрішнього середовища (внутрішня діагностика) спрямований на з'ясування того, наскільки зможе банк скористатися наявними у зовнішньому середовищі можливостями, яким чином може підстрахувати загрози із зовнішнього середовища, як може посилити свої слабкі сторони. Аналізуються в першу чергу: кредитний потенціал банку, якість кредитного портфеля в цілому, якість інструментів управління ризиком, механізм визначення відсоткових ставок

залучення і розміщення, достатність капіталу, зваженим з урахуванням ризику, стабільність депозитів, професійна підготовленість, кваліфікація та досвід персоналу кредитних підрозділів тощо.

Як правило, SWOT-аналіз закінчується написанням трьох можливих сценаріїв розвитку кредитного портфеля: песимістичного, оптимістичного і найбільш ймовірного. При тому, для всіх випадків вказуються свої конкурентні переваги, які дозволяють стійко функціонувати кредитному портфелю.

На підставі отриманих даних формуються довгострокові (стратегічні) і короткострокові (тактичні) цілі кредитного портфеля. Найважливішими цілями є: розмір портфеля, ризик, прибутковість, ліквідність і достатні резерви на можливі втрати по позиках.

Одночасно з кредитним портфелем розробляються, визначаються і вибираються методи (активні і пасивні інструменти) управління ефективністю кредитного портфеля. Визначаються методи проведення аналізу кредитів і кредитного портфеля, контролю та моніторингу, страхування, резервування, способи диверсифікації. [18]. Методи управління кредитним портфелем банківської установи доцільно розглядати за рівнями діяльності:

- на рівні банку (економічні показники, авторизація);
- на рівні кредитного портфеля (диверсифікація, лімітування, створення резервів, страхування, продаж кредитів, сек'юритизація);
- на рівні окремої позички (аналіз кредитоспроможності позичальника, аналіз та оцінка кредиту).

Наведений вище поділ методів управління кредитним портфелем банківської установи дозволяє не тільки використовувати широкий спектр управлінських інструментів, а й посилити контроль за виконанням встановлених результатів [19].

Проводячи подальше дослідження існуючих науково-методичних підходів до управління кредитним портфелем банку, слід виокремити також традиційні та нетрадиційні управлінські підходи.

Досліджуючи сутність традиційних підходів управління кредитним портфелем банку слід зазначити, що вони ґрунтуються на неформалізованих

філософських методах пізнання (наукової уяви, інтуїції), через що можуть використовуватися у будь-яких умовах. В основі обрахунків при традиційному підході лежать прості арифметичні дії, які дозволяють провести аналіз змін у динаміці досліджуваних показників або коефіцієнтний аналіз. Завдяки нескладним обрахункам, традиційні підходи до управління кредитним портфелем вважаються простими, а також швидкими та дешевими у застосуванні [20; 42].

Нетрадиційні підходи до управління кредитним портфелем банківської установи є набагато складнішими, адже ґрунтуються на загальнонаукових методах пізнання. В основі обрахунків, які лежать в основі подальших управлінських дій, широко використовуються прийоми математичного моделювання, економетрики та теорії ймовірності, через що нетрадиційні підходи до управління можна застосовувати в умовах стабільного ринкового середовища. На відміну від традиційних підходів до управління кредитним портфелем банку, нетрадиційні підходи є складнішим, повільнішим та дорожчим у застосуванні порівняно з традиційним.

Для визначення основних відмінностей у традиційних та нетрадиційних підходах в управлінні кредитним портфелем, доцільно дослідити їх сильні та слабкі сторони (табл.1.3) [21]. З інформації, що міститься у табл.1.3 видно, що кожний із існуючих науково-методичних підходів щодо управління кредитним портфелем банку має свої сильні та слабкі сторони. У сучасній управлінській практиці широко використовуються традиційні підходи. Однак, як можна побачити з табл.1.3 традиційні методи управління кредитним портфелем, які набули сьогодні широкого розповсюдження у вітчизняній банківській практиці мають ряд недоліків, що здатні суттєво знижувати ефективність управління кредитними операціями.

Нетрадиційні методики управління кредитним портфелем банку ґрунтуються на імітаційних та економетричних моделях. Наприклад, на сьогодні у сучасній банківській практиці доведена можливість використання елементів навіть сучасної портфельної теорії, представниками якої є такі відомі науковці як Г.Марковіц та У.Шарп. Для використання сучасної портфельної теорії будується ряд моделей, що оцінюють зв'язок між дохідністю гіпотетичного кредитного портфеля банку та

ринкового кредитного портфеля. Створені моделі дозволяють: отримати достовірну «історію кредитного портфеля» банку.

Таблиця 1.3

Сильні та слабкі сторони традиційних та нетрадиційних підходів управління кредитним портфелем банківської установи [21]

«Сильні сторони» традиційних підходів	«Сильні сторони» нетрадиційних підходів
1	2
1. Можливо використовувати у будь-якому середовищі	1. Висока точність розрахунків
2. Методичні прийоми, що використовуються у традиційних підходах є більш простими, тому їх легше використовувати	2. Можливість досить точно ідентифікувати та оцінити кредитний ризик, що досягається через застосування загальнонаукових методів (приймів математичного моделювання, економетрики, теорії ймовірності)
3. Можливість швидкого прийняття рішень при використанні традиційних підходів	3. Застосування при обрахунках більш досконале технічне оснащення ніж при використанні традиційних методів
4. Впровадження традиційних методик в систему управління кредитним портфелем є більш дешевим ніж нетрадиційних	4. В основі нетрадиційних методів управління кредитним портфелем лежать раціоналізм та об'єктивізм
«Слабкі сторони» традиційних підходів	«Слабкі сторони» нетрадиційних підходів
1. Важкість ідентифікувати та обрахувати наявні та можливі ризики	1. Можливість використання тільки у стабільному ринковому середовищі (ідеальна конкуренція, вільне отримання та надання позичок)
2. Розрахунки дають меншу точність у результатах, через використання звичайних арифметичних обрахунків (аналіз показників динаміки, коефіцієнтний аналіз та ін.)	2. Складність застосування на практиці та необхідність у доопрацюванні та удосконаленні
3. Не можливість дотримання послідовності етапів в процесі здійснення управління кредитним портфелем	3. Високі витрати на розробку та впровадження

На основі попередніх емпіричних даних ефективно управляти поточним кредитним портфелем (окрім моделей, вперше побудовано алгоритми, що успішно вирішують дилему про можливість чи неможливість включення кожної потенційної позички до кредитного портфеля банку), а в подальшому будуються багатofакторні моделі.

Відповідно до кредитної політики банку будується система управління кредитним ризиком. До основних елементів системи управління кредитним ризиком слід віднести:

- організаційне забезпечення кредитної діяльності;
- система лімітів і нормативів;
- оцінка заявок на кредит і кредитоспроможності позичальника;
- кредитний моніторинг;
- управління кредитним портфелем;
- відновлення проблемних кредитів.

Етап аналізу, в основному, концентрується на кредитному аналізі позичальника, на аналізі правильності структурування кредитів, на аналізі якості кредитного портфеля та достатності резерву. Результатом етапу аналізу є не тільки оцінка ефективності кредитного портфеля, але й аналіз причин відхилень основних показників (зокрема – ризику, прибутковості, ліквідності та резерву) від планових значень. Отримання значень відхилень тісно пов'язані з етапом контролю та моніторингу кредитного портфеля [24]. Також, досить важливим є ефективне проведення контролю за станом кредитного портфеля банку. При зміні умов діяльності позичальника змінюється рівень його кредитного ризику, що зумовлює внесення змін в оцінку кредитного портфеля банку.

На рис.1.6 механізм управління кредитним портфелем банку представлений через розподіл функціональних обов'язків між підрозділами, які беруть участь у процесі управління, а саме: розробник, виконавець та контролер.

Розробником на мікрорівні виступає управління ризик-менеджменту разом з відділом методології, що відповідає за розробку алгоритмів та процедур, пошук методів та інструментів, затвердження методик та регламентів, за допомогою яких виконавчий підрозділ зможе здійснювати свої функції у процесі управління портфелем.

Виконавець – підрозділ, який безпосередньо зайнятий в процесі управління кредитним портфелем, відповідає за результати аналізу консолідованої звітності, що

стосується кредитування, за своєчасне подання звітів на розгляд колегіального органу.

Контролером є поєднання діяльності управління ризик-менеджменту та відділу внутрішнього аудиту, який безпосередньо здійснює контроль за виконанням нормативів НБУ, внутрішньої нормативної бази та приймає відповідні управлінські рішення.

Прийнятий в банку порядок авторизації кредитів і конкретна організаційно-технічна структура кредитних і пов'язаних з ними підрозділів банку повинні бути зафіксовані в кредитній політиці банку [26].

Однією з умов отримання ліцензії на здійснення банківських операцій є дотримання економічних нормативів, які наведені в Інструкції НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 368 (далі – Інструкція № 368). Зокрема встановлені наступні нормативи кредитного ризику [19]:

- максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку, яке не повинно перевищувати 25 %;

- великих кредитних ризиків (Н8) – лімітує загальну суму сконцентрованих кредитних ризиків, визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків щодо контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб до регулятивного капіталу банку. Великі кредитні ризики визначаються як всі вимоги і позабалансові зобов'язання наданих щодо одного або групи пов'язаних контрагентів, що дорівнюють або перевищують 10% регулятивного капіталу. Нормативом Н8 вимагається, щоб суми великих кредитних ризиків не перевищували регулятивний капітал банку більше ніж у 8 разів;

- максимального розміру максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) – встановлюється з метою обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку.

Нормативом Н9 вимагається, щоб співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань було не більше 25 %.



Рис. 1.4. Механізм управління кредитним портфелем банку у системі «розробник – виконавець – контролер» [33]

Побудова організаційної структури управління кредитним портфелем дає можливість визначити, чи всі функції необхідні для управління кредитною діяльністю і чи всі підрозділи виконують покладені на них функції (табл. 1.4).

Компетенції та функції суб'єктів організації управління кредитним
портфелем банку [32]

Найменування найбільш ймовірних суб'єктів управління	Функції інформаційного та організаційного забезпечення організації управління кредитним портфелем банку
1	2
Рада директорів (Спостережна Рада)	Затвердження внутрішніх документів банку, які визначають порядок діяльності органів управління. Розробка загальної політики компетенції, контроль, перегляд, внесення поправок.
Правління	Проведення загальної концепції розвитку та ефективної організації кредитування, контроль, перегляд, внесення поправок. Прийняття рішення про видачу великих кредитів.
Кредитний комітет	Прийняття рішення про видачу кредитів. Удосконалення і забезпечення реалізації політики з надання грошових коштів, адміністративні питання.
Кредитний підрозділ	Реалізація політики з надання грошових коштів. Розробка та реалізація документів щодо її вдосконалення.
Служба внутрішнього контролю	Оцінка досягнутих цілей, поставлених у рамках наявної політики кредитування, пропозиція внутрішніх організаційних рішень

Організаційна структура кредитної функції в кожному конкретному банку має особливості, що визначаються розмірами, можливостями банку, а також потребами клієнтури. На рис.1.5 наведені елементи організації управління кредитним портфелем банку [33].



Рис. 1.5. Елементи організації управління кредитним портфелем банку [34]

Таким чином, за допомогою наведеної вище методики організації управління кредитним портфелем банківської установи підвищується його ефективність, шляхом визначення її рівня на кожному етапі кредитування.

1.3. Загальна характеристика основних методів планування кредитних ресурсів банківських установ

Теоретичні засади кредитних відносин в Україні, форми і види кредитів, принципи та умови банківського кредитування визначаються відповідними нормативними актами:

- Законом України «Про банки та банківську діяльність» від 02.08.2014 р. № 2121-14 [1];
- Законом України «Про заставу» від 11.08.2013р. №2654-12 [2]
- Положенням про порядок видачі банкам ліцензій на здійснення банківських операцій: Постанова НБУ № 275 від 17.07.2001 р.
- Інструкцією НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків України», затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368;
- Положенням про застосування НБУ заходів впливу до комерційного банку за порушення банківського законодавства: Постанова НБУ від 17.08.2012 р. № 346;
- Положенням про кредитування, затверджене Правлінням НБУ від 28.09.95р. №246;
- Положенням про порядок здійснення консорціумного кредитування, затвердженим Правлінням НБУ від 14.03.96р. №351;
- Положенням про порядок формування і використання резерву на покриття можливих витрат за позиками банків, затвердженим Постановою Правління НБУ від 06.07.2000р. №279.

Так, Законом України «Про банки та банківську діяльність» зазначено, що операції з «розширення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик» (до яких належать кредитні операції), відносяться до виключно банківських операцій, здійснювати які дозволяє лише юридичним особам, що мають банківську ліцензію [11]. Філії та представництва банків виконують кредитні операції на підставі дозволу головного банку та положення про філію [1].

Крім того, регулювання кредитної діяльності банків здійснюється окремою статтею №49 цього Закону: «Кредитні операції», де зазначено права і обов'язки банку» при виконанні ним операцій кредитування.

Законом України «Про заставу» регулюються відносини застави при проведенні кредитних операцій. Так, предметом застави може бути будь-яке майно, яке у відповідності з законодавством України може бути відчужене заставодавцем, а також цінні папери та майнові права. Відносини застави, як і самого кредитування,

оформлюються окремим договором застави – це юридичний документ, який складається окремо від того зобов'язання, яке забезпечується заставою, тобто окремо від кредитного договору [2].

Відносини гарантії та поручительства за кредитними операціями регулюються ст.175 Цивільного кодексу України. Ці відносини також оформлюють окремим додатковим договором у кредитній справі.

Так, кожне рішення щодо надання кредитів, незалежно від розміру та терміну запрошеного кредиту, повинне прийматися колегіально – Правлінням банку, Кредитним комітетом, кредитною комісією тощо. Кредитування позичальників здійснюється банками за умови дотримання відповідних економічних нормативів банківської діяльності. НБУ розроблені і діють економічні нормативи стосовно надання кредитів:

Норматив максимального розміру ризику на одного контрагента:

$$H = \frac{Z_c}{K} \times 100\% \leq 25\% , \quad (1.3)$$

де Z_c - сукупна заборгованість за позичками, між банківськими кредитами та врахованими векселями одного контрагента та 100% суми позабалансових зобов'язань, виданих стосовно цього контрагента;

K - капітал банку.

Норматив «великих» кредитних ризиків:

$$C_k \leq K \times 8 , \quad (1.4)$$

де C_k - сукупний розмір усіх великих кредитів, наданих комерційним банком з урахуванням 100% позабалансових зобов'язань банку.

Норматив максимального розміру кредитів гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру:

$$H = \frac{P_{ki}}{K} \times 100\% \leq 5\% , \quad (1.5)$$

де P_{ki} - сукупний розмір наданих банком позик, в т.ч. міжбанківських, поручительств і гарантій щодо одного інсайдера комерційного банку

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій і поручительств, наданих інсайдером:

$$H = \frac{P_{\kappa}}{K} \times 100\% \leq 40\% , \quad (1.6)$$

де P_{κ} - сукупний розмір наданих банком позик, поручительств та гарантій щодо всіх інсайдерів.

Крім того, Національний банк України забороняє комерційним банкам надавати кредити для покриття збитків господарської діяльності позичальників, формування та збільшення статутного фонду банків та інших господарських товариств, придбання цінних паперів будь-яких підприємств.

Безпосередньо кредитні відносини банків з клієнтами-позичальниками повинні ґрунтуватися на Положенні про кредитування №246, яким визначені основні форми і види кредитів, принципи (правила) та умови банківського кредитування. На основі цього Положення №246 комерційні банки самостійно визначаються з власними напрямками та засадами кредитування, що знаходиться відображення у Кредитних Меморандумах та Інструкціях, які затверджуються Правлінням кожного банку окремо[8].

Так як Законом [1] визначена необхідність управління кредитними ризиками, банки формують резерви під кредитну заборгованість, згідно Положення №279 [17].

На підставі класифікації кредитного портфеля та врахування прийнятого забезпечення банк визначає чистий кредитний ризик за кожною кредитною операцією і зважує його на встановлений коефіцієнт резервування за типами заборгованості:

- Стандартна–1%
- Під контролем–5%
- Субстандартна–20%
- Сумнівна–50%
- Безнадійна–100%.

Резерв під кредитні ризики формується в тій валюті, в якій враховується заборгованість, і використовується лише для покриття збитків за непогашеною

позичальниками заборгованістю за кредитними операціями за основним боргом, стягнення якої є неможливим.

Останнім часом процес удосконалення кредитних відносин в Україні прискорився. Поштовхом до цього стало прийняття 02.08.2014 року нової редакції Закону «Про банки і банківську діяльність» та підготовка низки важливих законопроектів, зокрема проекту Закону «Про банківський кредит», який нині очікує розгляду у Верховній Раді.

В сучасних ринкових умовах один із основних принципів діяльності комерційного банку є функціонування в межах наявних, тобто реальних ресурсів. Тому кожен банк намагається організувати свою діяльність так, щоб залучити якомога більше коштів та трансформувати їх в позики з мінімальним ризиком для себе. Саме для вирішення цих питань кожен комерційний банк розробляє власну кредитну політику.

На сьогоднішній день серед вітчизняних науковців існує дві основні точки зору щодо поняття кредитної політики. Деякі вчені вважають, що кредитна політика – це система засобів банку в сфері кредитування його клієнтів, які здійснює банк для реалізації своєї загальної стратегії в певний період часу [93]. Але існує інша думка, згідно з якою кредитна політика визначається як стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, терміновості, диференційованості, забезпеченості, платності [53].

Кредитна політика – розробка концепції організації грошово-кредитних відносин між комерційним банком та його клієнтами на мікроекономічному рівні шляхом визначення послідовності дій при наданні кредитних послуг. Дане визначення має розкривати зміст усіх процедур кредитування і обов'язки працівників банку пов'язані з цими процедурами [72].

Кредитна політика визначає задачі і пріоритети кредитної діяльності банку, засоби і методи їхньої реалізації, а також принципи і порядок організації кредитного процесу. Кредитна політика створює основу організації кредитної роботи банку відповідно до загальної стратегії його діяльності, будучи необхідною умовою

розробки системи документів, що регламентують процес кредитування.

Таким чином, можна зробити висновок, що кредитна політика повинна:

- являти собою директивні вказівки чи короткі формулювання, а не інструкцію;
- чітко і недвозначно визначати ціни кредитування;
- містити кілька правил реалізації конкретних цілей;
- бути підкріплена документами, що містять стандарти й інструкції, що представляють собою методичне забезпечення її реалізації.

Кредитна політика базується на умінні співробітників банку правильно й обґрунтовано вибрати: сектор економіки, що доцільно кредитувати в даний момент, а також «свого клієнта» виходячи з його кредитоспроможності й інших факторів, що мають першорядне значення для банку при вирішенні питання про можливість надання кредиту. Кредитна політика визначається також тими кредитними продуктами, якими володіє банк сьогодні чи припускає впровадити завтра. Наприклад, стосовно до підприємств це можуть бути короткострокові кредити (на поповнення оборотних коштів) і довгострокові інвестиційні кредити (на розширення, модернізацію, технічне переозброєння виробництва, упровадження науково-технічних інновацій).

Ретельно розроблена кредитна політика, схвалена і цілком підтримувана вищим керівництвом банку, донесена до всіх службовців, залучених у кредитну діяльність, є найважливішим чинником успішного функціонування системи управління кредитним ризиком [23].

Виходячи з вищезазначеного комерційний банк повинен чітко сформулювати кредитну політику, розробляючи її з урахуванням стратегії банку, його політики в області управління ризиками. Діяльність банку за цих умов буде спрямована в основних напрямках кредитної політики (рис.1.6).

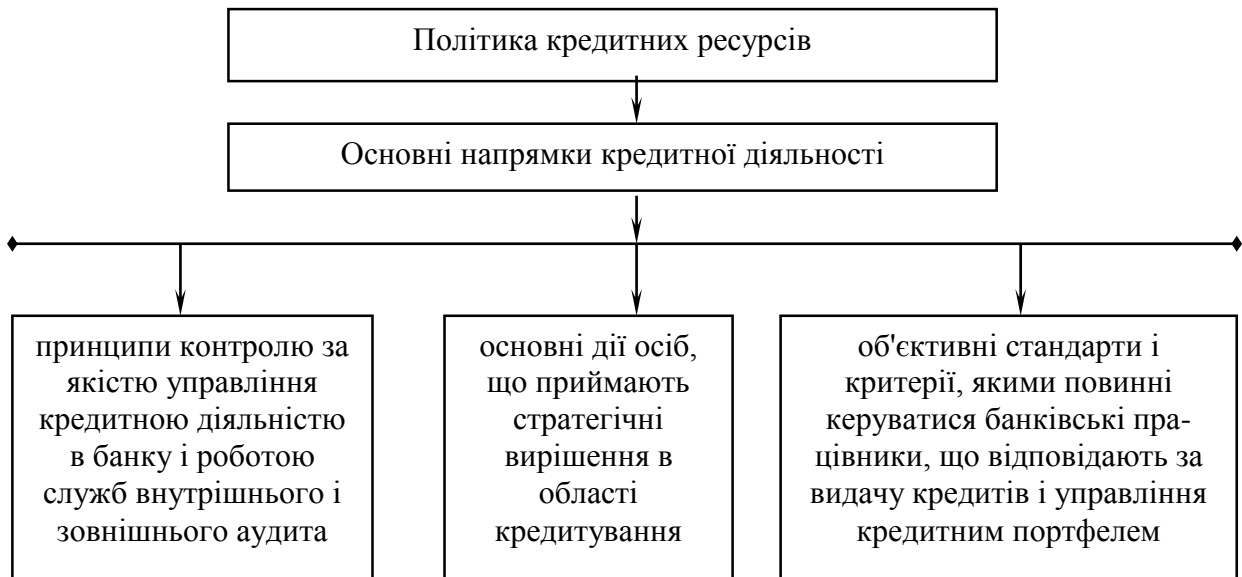


Рис.1.6. Напрямки планування кредитних ресурсів комерційного банку [23]

На рис.1.6 видно, що вказані елементи перегукуються з розглянутими вище етапами кредитування. Так, кредитна інструкція являє собою опис послідовних дій (кроків), що закріплюють загальний алгоритм реалізації кредитної процедури. Іншими словами, вона відноситься тільки до одного конкретного напрямку кредитної діяльності, але є в більшій мірі вказівкою на певні практичні дії, ніж детальний опис того, як вони повинні здійснюватися [71].

В основу оцінки кредитної заявки покладено різні критерії, серед яких можна виділити такі, як репутація (відносини позичальника з кредиторами, клієнтами та постачальниками), з'ясування платоспроможності, наявність власного капіталу, поточний стан економіки або галузі та забезпечення (застава, гарантія або страхування). Окрім цього аналізується вплив, який справляє потенційна кредитна угода на вже сформований кредитний портфель банку. На основі проведеного аналізу визначається ставка відсотку за кредит з урахуванням всіх раніше визначених аспектів.

Більшість банків користуються моделлю визначення основних елементів ціноутворення на основі базової ставки з урахуванням додаткових витрат (рис.1.7.).

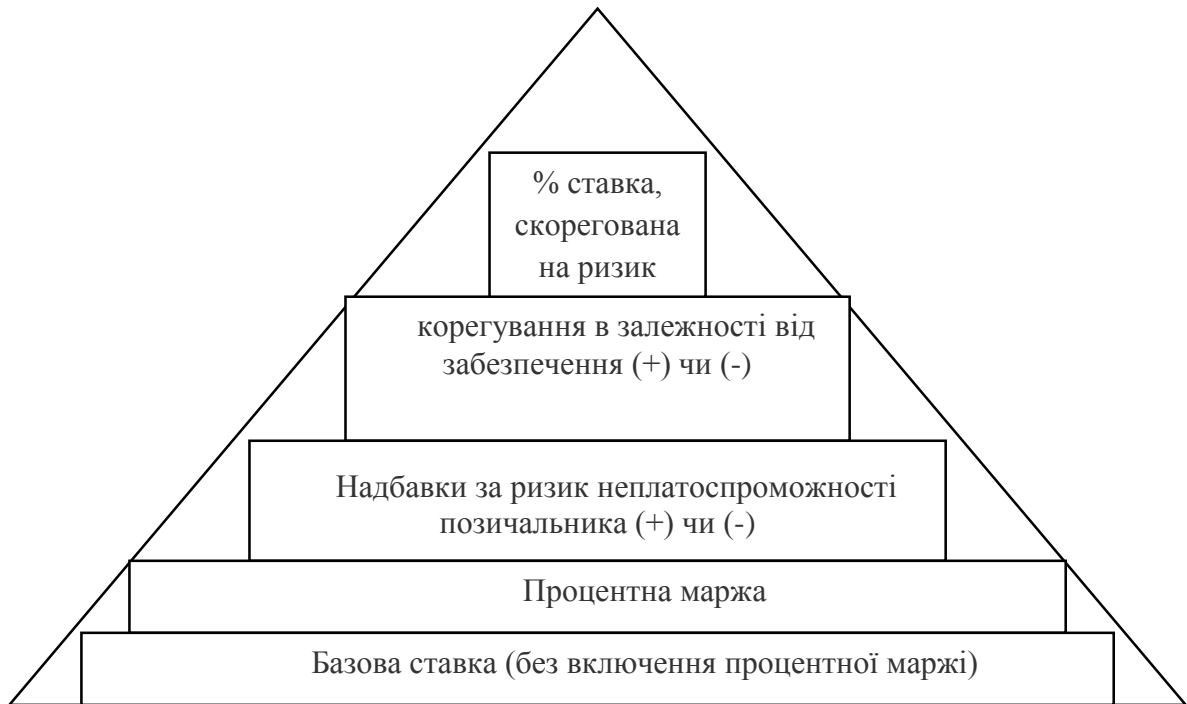


Рис. 1.7. Основні елементи визначення ціни кредиту [62]

Дана методика є найбільш сучасною, але в той же час найбільш складною у застосуванні. При визначенні процентної ставки необхідно враховувати, що обсяг реального платоспроможного попиту на кредити завжди обмежений. І чим в більшій мірі банк змушений конкурувати за клієнта, тим в більшій мірі при визначенні ціни кредиту він повинен аналізувати маркетингову інформацію з інших банків-конкурентів.

Платоспроможність позичальника визначається за такими показниками:

Коефіцієнт миттєвої ліквідності (КЛ1), що характеризує те, як швидко короткострокові зобов'язання можуть бути погашені високоліквідними активами:

$$КЛ1 = \frac{A_6}{3n} \quad , \quad (1.7)$$

де A_6 - високоліквідні активи, до яких належать грошові кошти, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції,

$Зп$ - поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з

короткострокових кредитів і розрахунків з кредиторами.

Коефіцієнт поточної ліквідності (КЛ2), що характеризує можливість погашення короткострокових зобов'язань у встановлені строки:

$$КЛ2 = \frac{Ал}{Зп}, \quad (1.8)$$

де Ал - ліквідні активи, що складаються з високоліквідних активів, дебіторської заборгованості, векселів одержаних,

Зп - поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків з кредиторами.

Коефіцієнт загальної ліквідності (КП), що характеризує те, наскільки обсяг короткострокових зобов'язань і розрахунків можна погасити за рахунок усіх ліквідних активів:

$$КП = \frac{Ао}{Зп}, \quad (1.9)$$

де Ао - оборотні активи,

Зп - поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків з кредиторами.

Фінансова стійкість позичальника визначається за такими показниками:

Коефіцієнт маневреності власних коштів (КМ), що характеризує ступінь мобільності використання власних коштів:

$$КМ = \frac{Вк - Ан}{Вк}, \quad (1.10)$$

де Вк - власний капітал підприємства,

Ан - необоротні активи.

Коефіцієнт незалежності (КН), що характеризує ступінь фінансового ризику:

$$КН = \frac{Зк}{Вк}, \quad (1.11)$$

де Зк - залучені кошти (довгострокові та поточні зобов'язання),

Вк - власний капітал.

Рентабельність позичальника визначається за такими показниками:

Рентабельність активів:

$$P = \frac{Пч}{A}, \quad (1.12)$$

де Пч - чистий прибуток,

A - активи;

Рентабельність продажу:

$$P = \frac{Пч}{Op}, \quad (1.13)$$

де Пч - чистий прибуток,

Op - обсяг реалізації продукції (без ПДВ).

Аналіз грошових потоків позичальника має здійснюватися з урахуванням такого показника:

Співвідношення чистих надходжень на всі рахунки позичальника (у тому числі відкриті в інших банках) до суми основного боргу за кредитною операцією та відсотками за нею з урахуванням строку дії кредитної угоди (для короткострокових кредитів) та для суб'єктів господарської діяльності, що отримали кредит в іноземній валюті, - з урахуванням зміни валютного курсу:

$$K = \frac{(Hcm * n) - (Зм * n) - Zi}{Cк}, \quad (1.14)$$

де Hcm - середньомісячні надходження на рахунки позичальника протягом трьох останніх місяців (за винятком кредитних коштів),

Cк - сума кредиту та відсотки за ним (за кредитами в іноземній валюті ця сума приймається до розрахунку з урахуванням зміни валютного курсу),

n - кількість місяців дії кредитної угоди,

Зм - щомісячні умовно-постійні зобов'язання позичальника (адміністративно-господарські витрати тощо),

Zi - податкові платежі та сума інших зобов'язань перед кредиторами, що мають бути сплачені з рахунку позичальника, крім сум зобов'язань, строк погашення яких

перевищує строк дії кредитної угоди (за даними останнього балансу).

Таким чином, усі розглянуті вище етапи організації кредитування комерційним банком позичальника у своїй сукупності утворюють єдиний, цілісний технологічний процес, результатом якого є надання кредитних послуг.

Структура кредитного портфеля не лише відображає особливості кредитної політики того чи іншого комерційного банку, а й віддзеркалює загальний стан економічного здоров'я держави. Тож проаналізуємо структуру і динаміку кредитування комерційними банками вітчизняних суб'єктів господарювання та фізичних осіб, тобто кінцевих споживачів кредитних ресурсів [62].

Висновки до розділу 1

1. Сьогодні в Україні є необхідним розширення застосування кредитних відносин в інвестиційній сфері. Але для банківських установ надання інвестиційних кредитів має високий рівень ризику, що обумовлюється відсутністю інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень із надання таких кредитів.

Традиційні методики, які застосовуються банківськими установами, визначають ретроспективні показники кредитоспроможності на підставі фінансової звітності. Необхідне використання методів стратегічного аналізу і методів математичного моделювання. Із статистичних та дослідницьких даних можна сказати, що найпоширенішими недоліками оцінки кредитоспроможності є відсутність достатнього інформаційного забезпечення про поточний фінансовий стан позичальника, спотворення бухгалтерської звітності підприємствами. Також необхідно проводити комплексний аналіз репутації та фінансового стану контрагентів, оцінка наявних та майбутніх грошових потоків, цілей кредитування. Тобто необхідно проводити комплексну оцінку кредитоспроможності підприємств [75].

2. При визначенні функцій кредиту треба мати на увазі, що при зміні економічної суті в процесі історичного розвитку змінюються і його функції. За

допомогою кредиту відбувається перерозподіл вартості на засадах повернення, отже, кредит виконує перерозподільну функцію. Вона властива всім формам та видам кредиту. Перерозподілятися може тільки вартість (як у товарній, так і в грошовій формі), яка в даний момент є вільною. При цьому власник вартості не змінюється, ним залишається кредитор. Позичальник тимчасово користується лише споживчою вартістю наданих у кредит речей чи грошових ресурсів. Вартість може перерозподілятися між окремими суб'єктами господарської діяльності, галузями народного господарства, регіонами країни та між різними країнами.

3. Таким чином, важливим аспектом ефективної діяльності комерційного банку є формування його кредитного портфеля, оскільки позичкові операції приносять основну частину прибутку банку. Особливу увагу слід приділяти методам, що дозволяють знизити ймовірність реалізації кредитного ризику портфеля банку, до яких належить диверсифікація та лімітування кредитного портфелю банку та методи, що забезпечують зниження масштабу втрат при реалізації ризику кредитного портфеля банку, що включають в себе резервування та страхування.

Прийнятий в банку порядок авторизації кредитів і конкретна організаційно-технічна структура кредитних і пов'язаних з ними підрозділів банку повинні бути зафіксовані в кредитній політиці банку [26].

4. Таким чином, усі розглянуті вище етапи організації кредитування комерційним банком позичальника у своїй сукупності утворюють єдиний, цілісний технологічний процес, результатом якого є надання кредитних послуг.

Структура кредитного портфеля не лише відображає особливості кредитної політики того чи іншого комерційного банку, а й віддзеркалює загальний стан економічного здоров'я держави. Тож проаналізуємо структуру і динаміку кредитування комерційними банками вітчизняних суб'єктів господарювання та фізичних осіб, тобто кінцевих споживачів кредитних ресурсів [62].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ АТ “ОЩАДБАНК”

2.1. Характеристика діяльності та організації кредитування в АТ “Ощадбанк”

АТ “Ощадбанк” утворений відповідно до розпорядження Президента України від 20 травня 1999 р. №106, постанови КМУ від 21 травня 1999 р. №876 шляхом перетворення Державного спеціалізованого ощадного банку України у відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк». Статутний капітал Банку становить 49472840000 (сорок дев’ять мільярдів чотириста сімдесят два мільони вісімсот сорок тисяч) гривень.

Форма власності – приватна (код-10). Юридична адреса і фактичне місце знаходження банку: 01001, м.Київ, вул. Госпітальна,12-г, Телефон: 0-800-210-800, (044) 363-01-33. Реквізити банку:код банку 300465,код ЄДРПОУ 00032129

Станом на 01.01.2019 року (за результатами 2018 року) АТ „Ощадбанк” закріпив позиції одного з лідерів і займав наступні рейтингові місця в банківській системі України [82] та відносні частки фінансів банківської системи України:

- обсяг валюти активів балансу – 32 680,0 млн.грн.(3 місце – 10,31%);
- обсяг власного капіталу – 4 0290,442 млн.грн.(3 місце – 9,49%);
- обсяг статутного капіталу – 312,971 млн.євро(2 місце);
- обсяг кредитно-інвестиційного портфеля – 27 532,83 млн.грн.(4 місце – 10,9%);
- обсяг поточних і строкових депозитів фізичних осіб – 14 735,393 млн.грн.(3 місце – 15,1%);
- обсяг поточних і строкових депозитів юридичних осіб – 8 240,128 млн.грн.(4 місце – 9,534%);
- обсяг балансового прибутку – 471,775 млн.грн.(3 місце – 11,91%);
- прибутковість статутного капіталу – 22,66 % (24 місце);

- прибутковість активів балансу – 1,444 % (33 місце);

Як показує аналіз графіків, валюта балансу та основних грошових агрегатів активів та пасивів в АТ “Ощадбанк” має тенденцію постійного зростання, але вплив світової фінансової кризи на діяльність банку є суттєвим за результати 1 кварталу 2019 року:

- банк втратив 9,5 млрд.грн. залучених коштів клієнтів, що частково компенсоване запозиченим довгостроковим кредитом НБУ у 3,4 млрд.грн. та додатковими запозиченнями у 4,8 млрд.грн. на міжбанківському вітчизняному та міжнародному фінансових ринках;

- на протязі 3 кварталу 2019 року банк тимчасово припинив нарощування обсягів кредитування;

- у 4 кварталі 2019 року банк провів диверсифікацію кредитної політики, зупинив пріоритетне нарощування кредитів фізособам з сумнівною заставною гарантією та різко наростив обсяги кредитів, виданих юридичним особам під ліквідну заставу (в основному товари імпорту продовольчої групи та енергоносії);

- у 3-4 кварталі 2019 року банк значно наростив рівень власного капіталу на 3,1 млрд.грн., що підвищило рівень його фінансової стійкості на період значних коливань на фінансовому ринку України та світу.

1. Банк провів реструктуризацію своїх зобов’язань перед клієнтами – юридичними особами:

- для зупинки масового відтоку коштів з поточних рахунків клієнтів у 4 кварталі 2018 року 5 млрд.грн. з поточних рахунків були переведені в строкові депозити юридичних осіб (падіння обсягів поточних коштів з 12,6 млрд.грн. до 7,6 млрд.грн. , нарощування обсягів строкових депозитів юросіб з 6,75 млрд. грн. до 11,9 млрд.грн.);

- у першому кварталі 2019 року все одно з штучно створених депозитів юросіб зафіксований відток коштів у сумі 3,1 млрд.грн. (падіння обсягів строкових коштів юросіб з 11,9 млрд.грн. до 8,8 млрд.грн.);

2. За рахунок коливань і знецінення національної валюти обсяг гривневого еквіваленту строкових валютних депозитів фізичних осіб зріс на 3,6 млрд. грн. у 4

кварталі 2018 року (див. повалютну структуру коштів клієнтів на рис. 2.2), але під тиском впливу фінансової кризи не зміг стримати відтоку 3,7 млрд. грн. строкових депозитів фізичних осіб у 1 кварталі 2019 року. Одночасно у 4 кварталі 2018 року - 1 кварталі 2019 року обсяги коштів на поточних гривневих рахунках фізичних осіб (поточні карткові рахунки зарплат та пенсій) поступово зменшився на 2 млрд. грн.;

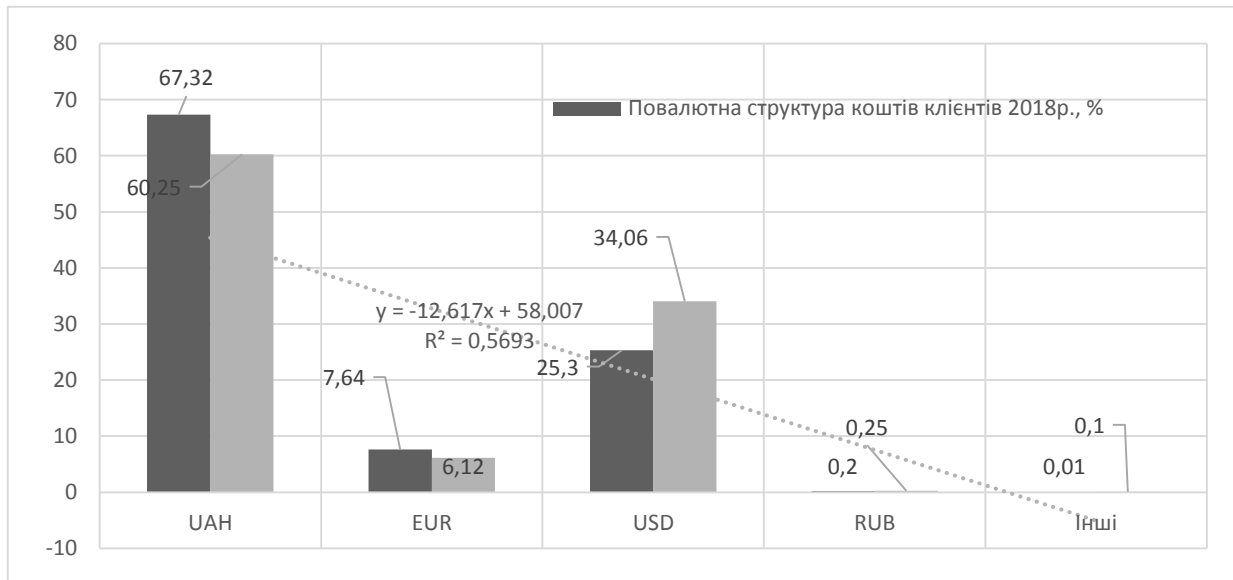


Рис.2.1. Динаміка повалютної структури запозичених коштів банків в 2018-19 р.р.

3. За рахунок коливань і знецінення національної валюти обсяг гривневого еквіваленту міжбанківських валютних депозитів зріс на 3,6 млрд. грн. у 4 кварталі 2019 року (див. повалютну структуру коштів банків на рис. 2.1), але реальне зростання міжбанківських коштів здійснене тільки за рахунок гривневого довгострокового кредиту НБУ в 3,4 млрд. грн. фінансових джерелах (пасивах) операцій АТ “Ощадбанк” у 2018 – 2019 рр.

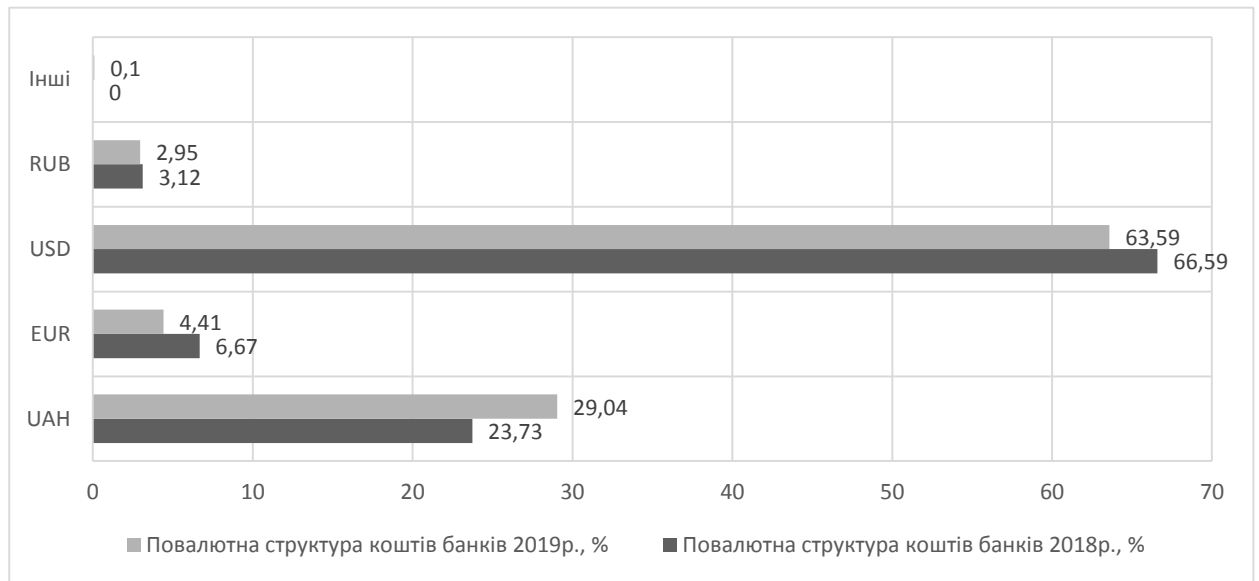


Рис.2.2. Динаміка по валютній структурі залучених коштів в фінансових джерелах (пасивах) операцій АТ “Ощадбанк” у 2017 - 2019 роках

За період з 01.01.2017 по 01.01.2019 АТ “Ощадбанк” зменшив об’єм активів у гривневому еквіваленті на 4,98%, а обов’язки скоротив на 8,62%. Так на період 01.01.2020 доля Банку в активах системи становила 2,4%, а в обов’язках системи – 2,3%. Більш того, за 2018 року АТ “Ощадбанк” наростив свою долю в активах системи на 0,42 п.п., а в зобов’язаннях - на 0,26 п.п. [30]

Таблиця 2.1

Активах та зобов’язання АТ “Ощадбанк” за 2017-19 р.р (млн.. грн.,%)

Показники	Станом на 01.01.17	Станом на 01.01.18	Станом на 01.01.19	Зміни	Темп приросту,%
Активи	34212,3	37067,2	33144,5	-1651	-4,98
Активи банк.сист.	1127179	1054272	942083	370271	39,30
Доля банку в активах системи	3,04%	3,52%	3,52%	-1.12 п.п	-
Зобов’язання	30161,4	33010,5	28801,1	-2482	-8,62
Зобов’яз. банк.Сист.	956983	898785	804358	241443	42,45
Доля банків в зобов’яз. системи	3,15%	3,67%	3,58%	-1,28 п.п.	-

Таким чином, аналіз масштабів робіт АТ “Ощадбанк” показує, що у 2016 році Банк стабільно входив у ТОП-15 крупніших банків України за розміром активів. Активи АТ “Ощадбанк” займали 2,4% від сукупного розміру активів всіх

українських банків. Така діяльність Банку підтверджує, що АТ «Ощадбанк» відноситься до категорії великих гравців на ринку банківських послуг України.

За період с 01.01.2017 по 01.01.2019 власний капітал АТ «Ощадбанк» збільшився на 1,395 млрд. грн. або на 36,92%. Капітал був збільшений в більшості за рахунок незареєстрованих внесків в статутний капітал банку у сумі 1,2 млрд. грн., а також за рахунок скорочення непокритого збитку минулих років на 223,354 млн.грн. [30]

Таблиця 2.2

Власний капітал АТ «Ощадбанк» станом на 2018-19 р.р., (тис,грн., %)

Показники	Станом на 01.01.18	Станом на 01.01.19	Зміни	Темп приросту,%
Статутний капітал	5415764	5415784	-20	-
Емісійні різниці	1	-	-	-
Незареєстрованні внески в статутний капітал	1199685	-	-	-
Нерозподілений прибуток	(1580615)	(1803969)	-223354	-12,38%
Резервні фонди	-	15791	-	-
Резерви переоцінки	139634	151607	-11973	-7,90%
Власний капітал, всього	5174469	3779213	1395256	36,92%
Пасиви, всього	31493142	29089032	2404110	8,26%

З вирахуванням витрат на формування резервів чистий процентний збиток АТ «Ощадбанк» склав 5,482 млрд грн проти 1,186 млрд грн чистого процентного доходу в 2018 році. Крім того, банк отримав 219,327 млн грн комісійного доходу, що на 4,9% менше, ніж роком раніше. Активи банку за минулий рік скоротилися на 21,7% і склали 20,068 млрд грн, у тому числі кредити і заборгованість клієнтів — на 25,2%, до 12,684 млрд грн.

Статутний капітал виріс на 35,2% – до 34,216 млрд грн, всього власний капітал – в 3,35 рази, до 2,823 млрд. грн. За даними НБУ, на 1 січня 2020 року за розміром загальних активів АТ «Ощадбанк» займав 10-е місце (20,64 млрд грн) серед 83 українських банків.

У січні-вересні АТ «Ощадбанк» скоротив збиток у 3,9 рази до 1,449 млрд гривень порівняно з аналогічним періодом 2018 року (5,612 млрд гривень), свідчать

дані фін звіту банку. В 1-му кварталі збиток банку склав 351,7 млн гривень, у 2-му кварталі - 808,3 млн гривень, в 3-му - 289,4 млн гривень.

Чисті процентні витрати банку за період склали 1,5 млн гривень, чисті комісійні - 107,4 млн гривень. Активи банку в 2019 році скоротилися на 32% до 13,6 млрд гривень, кредитний портфель на 32% до 8,6 млрд гривень, а зобов'язання на 43% до 4,7 млрд гривень. 2018 рік АТ «Ощадбанк» закінчив зі збитками 6,892 млрд гривень

2.2. Аналіз особливостей формування кредитних ресурсів та якісно-кількісна оцінка кредитного портфелю АТ «Ощадбанк»

АТ «Ощадбанк» пропонує широкий спектр банківських послуг як для приватних клієнтів, так і для корпоративних. У табл. 2.3 можна побачити увесь спектр банківських послуг, що надається банком.

Таблиця 2.3

Перелік банківських послуг банку [49]

Послуга	Приватні клієнти		Корпоративні клієнти	
	Фізичні особи	Фізичні особи-підприємці	Малі та середні корпоративні клієнти	Великі корпоративні клієнти
1	2	3	4	5
Поточні рахунки	+	+	+	+
Тарифні пакети	+	+	+	+
Групова порогова відсоткова ставка	-	-	+	+
Депозитні операції	+	+	+	+
Управління грошовими потоками	-	-	+	+
Карткові продукти	+	+	+	+
Продукти фінансування	±	±	±	+
Продукти супроводження інвестиційної діяльності	±	±	+	+
Документарні операції	-	-	+	+
Авалювання векселів	-	-	+	+

Як видно із табл.2.3 АТ«Ощадбанк» має досить широкий спектр банківських

послуг та працює з усіма категоріями клієнтів, від фізичних осіб до великих корпоративних клієнтів. Такі послуги, як: поточні рахунки, тарифні пакети, депозитні операції, та частково продукти фінансування та продукти супроводження інвестиційної діяльності, є доступними для всіх категорій клієнтів, проте відрізняються умовами надання.

Продукти фінансування представляють собою певний перелік послуг, які у різній мірі доступні тим, чи іншим клієнтам банку, що наглядно продемонстровано у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Продукти фінансування банку [59]

Послуга	Приватні клієнти		Корпоративні клієнти	
	Фізичні особи	Фізичні особи-підприємці	Малі та середні корпоративні клієнти	Великі корпоративні клієнти
1	2	3	4	5
Фінансування обігового капіталу	-	-	+	+
Інвестиційне фінансування	-	-	+	+
Проектне фінансування	-	-	+	+
Структуроване торговельне фінансування	-	-	+	+
Безризикові кредитні ліміти	-	-	+	+
Факторинг	-	-	+	+
Лізинг	-	-	+	+
Прості кредитні продукти	+	+	+	-

Як видно з табл.2.4, саме корпоративні клієнти мають більший спектр продуктів фінансування, що пояснюється специфікою їх діяльності.

Продукти супроводження інвестиційної діяльності представляють собою послуги на фінансових ринках, послуги зберігача цінних паперів, корпоративні облігації. Корпоративні клієнти мають у своєму розпорядженні усі продукти супроводження інвестиційної діяльності, приватні ж клієнти можуть використовувати лише послуги зберігача цінних паперів.

Крім того, такі банківські продукти, як: документарні операції, авалування

векселів, групова гранична відсоткова ставка, управління грошовими потоками, доступні, також лише корпоративним клієнтам.

Документарні інструменти – це документарні акредитиви, всі види гарантій та резервні акредитиви типу Stand-by, які випускає АТ “Ощадбанк” за розпорядженням компаній на користь резидентів і нерезидентів України.

Послуги АТ “Ощадбанк” з авалування векселів з обмеженим обігом дають змогу отримати відстрочку від сплати податків та інших обов’язкових платежів в межах строку, який передбачається законодавством України.

Групова порогова відсоткова ставка – це нарахування відсотків на сумарний позитивний залишок грошових коштів на поточних рахунках групи пов’язаних компаній [26].

Банківські продукти управління грошовими потоками дозволяють чітко та якісно організувати та контролювати грошові потоки компанії та позбавлять від клопіткої роботи з підготовки та оформлення документів.

Найбільшу питому вагу у структурі активних операцій АТ “Ощадбанк” традиційно займають кредитні операції. Позикові операції є одним із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку. Водночас кредитні операції є найбільш ризикованим видом операцій комерційного банку. Кредитні операції банку формують його кредитний портфель.

Кредитний портфель комерційного банку являє собою сукупність вимог банку за наданими кредитами.

До складу кредитного портфеля банку входять:

- кредити організаціям і підприємствам (юридичним особам);
- кредити приватним особам;
- міжбанківські кредити.

Кредитний портфель банку містить агреговану балансову вартість усіх кредитів, у тому числі прострочених, пролонгованих та сумнівних до повернення. Він не включає: відсотки нараховані, але не сплачені, непрофінансовані; зобов’язання видати кредит; кредитні лінії, які ще не використані; гарантії та акредитиви; оперативний лізинг [77].

Розглянемо детальніше динаміку наданих кредитів за 3 роки АТ “Ощадбанк”, а також розмір резерву під знецінення кредитів сума рядка якого являє собою суму усіх сформованих резервів за кредитами та заборгованістю юридичних осіб / фізичних осіб.

Створення резервів – це визнання витрат для відображення реального результату банківської діяльності з урахуванням погіршення якості активів або підвищення ризикованості операцій [26]. Процес оцінки резерву під знецінення враховує всі відкриті кредитні позиції, а не тільки позиції, що мають низьку якість.

Таким чином, метою резервування є зменшення вразливості банківської системи від подій на ринку, що викликані зміною якості їхніх ризикованих активів, особливо, кредитного портфеля (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Кредити та заборгованість клієнтів [59]

Найменування статті	Рік		
	2017	2018	2019
1	2	3	4
Кредити юридичним особам	11811581	13116523	9511495
Кредити фізичним особам	9668340	7022934	5132520
Резерв під знецінення кредитів, тис. грн.	(3354789)	(3104148)	(3351952)
Усього кредитів	21479927	20139457	14664016

З наведених даних ми спостерігаємо спадаючу динаміку: обсяг кредитного портфелю скорочується починаючи з 2018 року і продовжує у 2019 році на 1340470 тис. грн. та на 5475441 тис. грн., відповідно. Головними чинниками такої динаміки є збільшення ставки по кредитуванню та збільшення переліку вимог до позичальника, кожна заявка на отримання кредиту розглядається більш ретельно: враховується вік позичальника, його робочий стаж та лише офіційна заробітна плата. Крім того з 2017 року майже відсутні кредити під заставу майна: іпотечне кредитування, кредити на покупку рухомого майна.

З метою розрахунку резерву під кредитні ризики банки мають здійснювати класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією залежно від фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної

заборгованості та з урахуванням рівня забезпечення кредитної операції. За результатами класифікації кредитного портфеля визначається категорія кожної кредитної операції: «стандартна», «під контролем», «субстандартна», «сумнівна» чи «безнадійна». [33]

Далі проаналізуємо кредитний портфель АТ «Ощадбанк» за категоріями заборгованості у 2018 та 2019 рр. (рис. 2.1.)

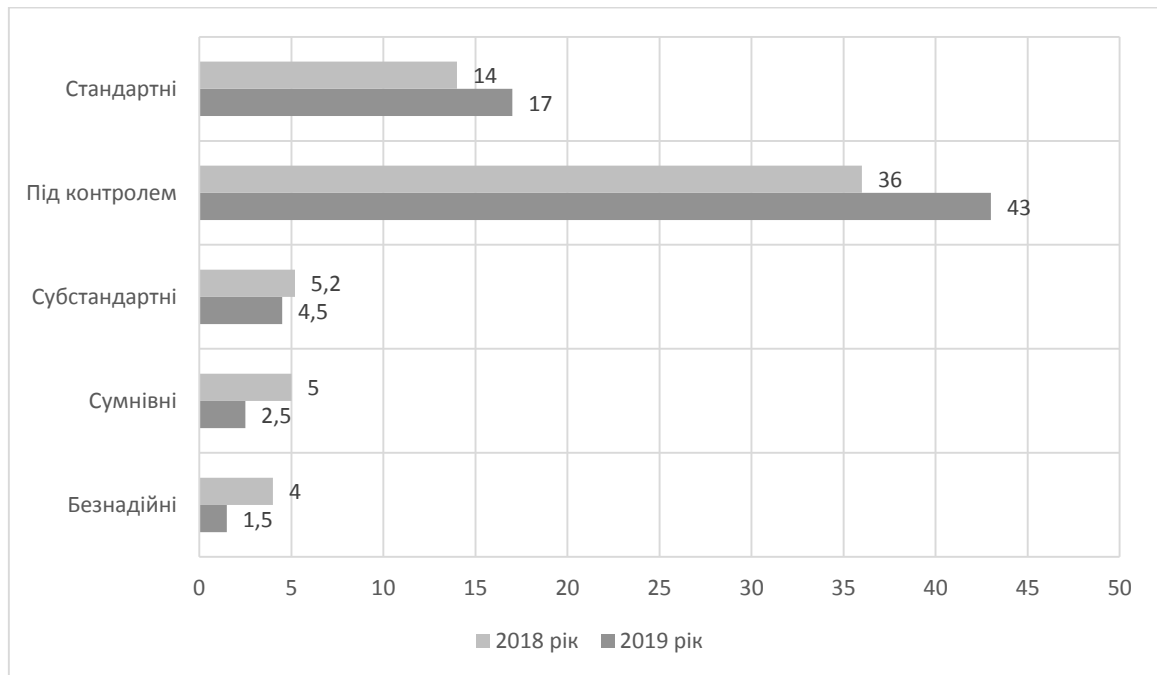


Рис.2.3. Динаміка та структура кредитного портфеля банку за категоріями заборгованості [59]

З рис.2.3 можна зробити висновок, що у 2018 році спостерігається позитивна динаміка кредитного портфелю за категоріями заборгованості. Безнадійна заборгованість у порівнянні з попереднім періодом скоротилася на 4,23%, а отже у 2019 році банк проводив більш зважену кредитну політику, яка дозволила йому зменшити кредитні ризики. Кількість стандартних операцій у 2019 році становить 28,32%, що на 3,72% більше, ніж у попередньому періоді. Більше кредитних операцій класифікується як «під контролем», це пов'язано з тим, що у 2019 році банк розширив кредитування фізичних осіб-підприємців, а вони відносяться до високо ризикових клієнтів, крім того, особи, які прострочили платіж більше ніж 3 рази

також на певний час ставляться на контроль. Сумнівна заборгованість також має тенденцію до спадання: 10,43% та 6,02% у 2018 та 2019 рр. відповідно.

Проаналізувавши отримані дані, можна зробити висновок, що банк почав проводити виважену кредитну політику, що й пояснює скорочення кредитного портфеля банку та ріст кредитних операцій з низьким ступенем ризику.

Щоб визначити основне коло споживачів продуктів кредитування, розглянемо структуру кредитного портфелю АТ “Ощадбанк” за видами економічної діяльності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Структура кредитів за видами економічної діяльності 2018-19 рр. [119]

Вид економічної діяльності	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення (+/-), тис. грн	Відхилення (+/-), %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %		
1	2	3	4	5	6	7
Виробництво	5339658	26,37	3633180	24,81	-1706478	-1,56
Будівництво	1925052	9,51	1477581	10,09	-447471	0,58
Сільське госп-во., мисл., ліс. госп-во.	226272	1,12	410032,5	2,8	183760,5	1,68
Транспорт і зв'язок	208447	1,03	248948,3	1,7	40501,27	0,67
Торгівля	4817962	23,8	3866020	26,4	-951942	2,6
Готельно-рест. д-сть	64455	0,32	26359,23	0,18	-38095,8	-0,14
Фінансова діяльність	157429	0,78	90792	0,62	-66637	-0,16
Освіта та охорона здоров'я	518	0,002	43932,05	0,3	43414,05	0,3
Комунальні послуги	3633	0,02	10250,81	0,07	6617,81	0,05
Кредити фіз. особам	7504073	37,06	4833990	33,01	-2670083	-4,05
Усього	20247499	100	14644016	100	-5603483	

Виходячи з даних таблиці 2.6 ми бачимо, що найбільшу питому вагу в структурі кредитного портфеля за видами економічної діяльності займають операції з кредитування фізичних осіб: 37,06% та 33,01% у 2018 та 2019 рр. відповідно. Порівнюючи значення цього показника, можна зробити висновок, що у 2019 році він мав тенденцію до спадання.

Значне місце в структурі кредитного портфелю посідають операції з кредитування торгівля та виробництва: 26,4% та 24,81% відповідно. Кредитування сектору торгівля у аналізованому періоді зросло в структурі кредитного портфеля на

2,6%, проте, якщо аналізувати обсяги кредитування даного виду діяльності, то вони скоротилися на 951942 тис. грн.

Такі зміни пояснюються збільшенням ряду вимог до позичальника, на стадії оформлення та подачі заявки на кредит та зміною розмірів комісії та відсотка за користування кредитом. Так, наприклад, у 2018 році щомісячна комісія становила 1,5%, а відсоток за користування кредитом складав 12%, то на кінець 2019 року комісія становила 2,3%, а відсоток за користування кредитом 15%. Такі зміни і призвели до зменшення попиту на кредитні кошти у АТ “Ощадбанк” у 2019 році.

На наступному етапі аналізу структури та якості кредитного портфеля, розглянемо інформацію стосовно забезпечення кредитів у 2017-19 рр. (рис 2.4.)

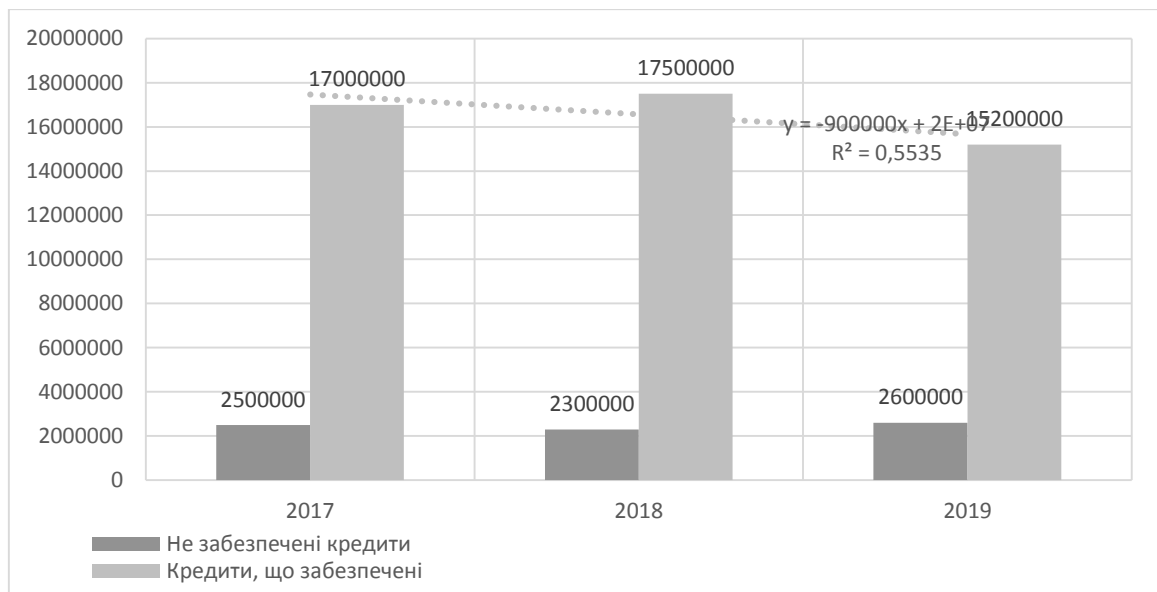


Рис. 2.4. Структура кредитного портфелю банку за критерієм забезпеченості

З рис.2.4. бачимо, що основна сума кредитів є забезпеченою. До забезпечення належать: гарантія та поручительство або застава (рухоме та нерухоме майно, грошові депозити цінні папери та ін.). забезпечення кредитів необхідно для покриття можливих ризиків. У разі якщо позичальник стане неплатоспроможним та не зможе відповідати за своїми зобов'язаннями перед банком, той може за рішенням суду реалізувати заставу позичальника та списати всю суму або частину її на користь погашення кредиту. Звичайно ж ріст незабезпечених кредитів у 2019 році на 1421834 тис. грн. можна віднести до негативних змін у діяльності банку, адже такі кредити є

досить ризиковими, у разі неплатоспроможності позичальника, банк не зможе повернути надані йому фінансові ресурси, а отже це може негативно вплинути на фінансові результати банку в цілому.

Аналіз кредитної діяльності банку доцільно починати з визначення місця, яке посідають кредитні операції в загальному обсязі активів банку, тобто необхідно дати узагальнюючу оцінку масштабів кредитної діяльності. Для цього розраховується коефіцієнт питомої ваги кредитів у загальних активах банку за формулою:

$$ПВ_K = \frac{K}{A}, \quad (2.1)$$

де $ПВ_K$ - коефіцієнт питомої ваги кредитів;

K - усього надано кредитів;

A - сукупні активи.

Даний показник має знаходитися в межах 0,55-0,8. Динаміку отриманих результатів зображено на рис. 2.5.

Чим більша питома вага кредитів в активах банку, тим менша ліквідність банку в цілому. Тому дуже важливо контролювати процеси надання кредитних ресурсів адже це може вплинути на фінансову стійкість та платоспроможність банку.

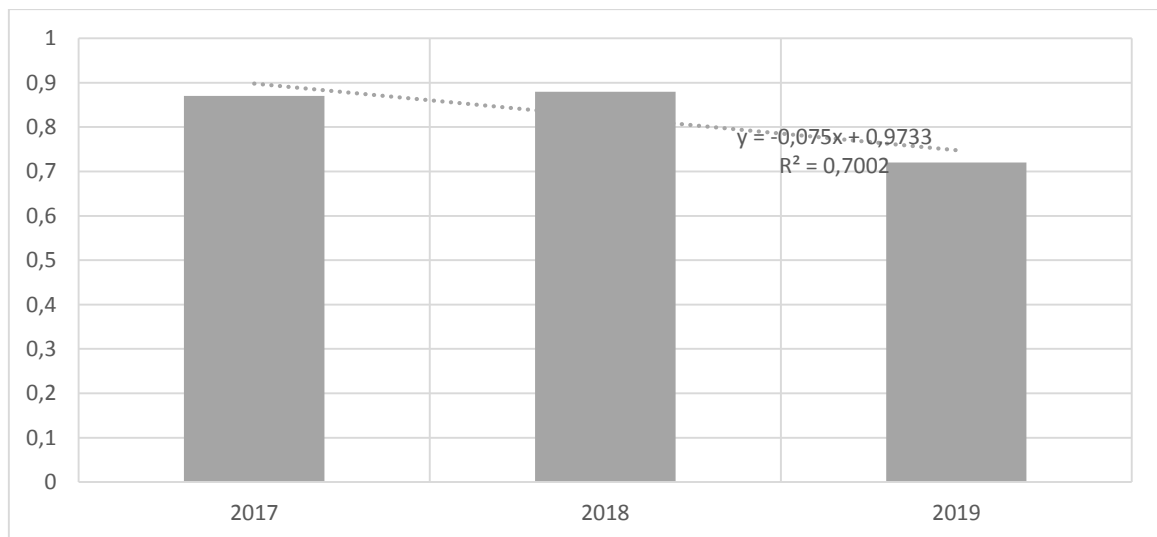


Рис. 2.5. Питома вага кредитів у загальних активах банку у 2017-19 р.р.

В аналізованому періоді коефіцієнт питомої ваги кредитів постійно змінюється у 2017 та 2018 рр. він перевищує норматив, проте 2019 році він

поступово зменшується на 0,16 та відповідає нормативу, що підвищує загальну ліквідність банку.

Далі визначимо темпи зростання і приросту кредитів та проаналізуємо отримані дані. Ці показники покажуть наскільки змінився поточний рівень показника у порівнянні з попереднім періодом (табл. 2.7).

Темп зростання визначається як співвідношення суми кредитних вкладень на кінець звітної періоду та суми на початок періоду [127]:

$$I_{зр} = \frac{KB_{кп}}{KB_{пн}}, \quad (2.2)$$

де $I_{зр}$ - темп зростання кредитних вкладень;

$KB_{кп}$ - кредитні вкладення на кінець періоду;

$KB_{пн}$ - кредитні вкладення на початок періоду.

$$I_{пр} = \frac{KB_{кп} - KB_{пн}}{KB_{пн}}, \quad (2.3)$$

де $I_{пр}$ - темп приросту кредитних вкладень.

Таблиця 2.7

Динаміка показників зростання та приросту кредитних вкладень

Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення (+/)	
				2018-2017	2019-2018
1	2	3	4	5	6
Темп зростання кредитних вкладень, %	72,01	93,99	85,96	+21,98	-8,03
Темп приросту кредитних вкладень, %	27,99	6,01	14,04	-21,98	+8,03

Дані табл. 2.7 свідчать про те, що темп зростання кредитних вкладень у 2018 році зріс на 21,98%, проте темп росту зменшився на 21,98%, так як дані показники є оберненими. У 2019 році аналізований показник зменшився на 8,03%. Отримані дані свідчать про те, що кредитна активність АТ “Ощадбанк” щороку знижувалася, починаючи з 2017 року. Аналіз будь-яких операцій повинен завершуватись

оцінюванням їх ефективності, тобто аналізом їх дохідності та рентабельності. Щоб проаналізувати ефективність кредитної діяльності банку, розрахуємо ряд показників наведених в табл. 2.8 [67].

Таблиця 2.8.

Методологія розрахунку основних показників ефективності кредитної діяльності банку [77]

Показник	Характеристика показника	Метод розрахунку
1	2	3
Дохідність кредитних вкладень	Характеризує ефективність вкладень у кредитні операції і показує, скільки банк отримує доходів з кожної гривні, вкладеної саме в кредитні операції	$KD_{KO} = \frac{PD}{KB}$ де KD_{KO} - коефіцієнт дохідності кредитних вкладень; PD - процентні доходи; \overline{KB} - середня сума кредитних вкладень за період
Дохідність активів за рахунок кредитних операцій	Характеризує внесок кредитних операцій у загальну дохідність активів	$KD_A = \frac{PD}{A}$ де KD_A - коефіцієнт дохідності активів; \overline{A} - середня сума активів за період
Питома вага доходів від надання кредитів	Характеризує частку доходів, отриманих банком від надання кредитів у загальних доходах банку	$D_{KO} = \frac{PD}{D}$ де D_{KO} - дохід від надання кредитів в сукупних доходах; D - сукупні доходи банку
Рентабельність кредитних операцій	Характеризує ефективність співвідношення між ціною ресурсної бази та ціною розміщення ресурсів	$P_{KO} = \frac{PD}{B}$ де P_{KO} - рентабельність кредитних операцій; B - витрати на залучення ресурсів

Отримані розрахунки показники розрахунків ефективності кредитної діяльності зведені в табл. 2.9.

Динаміка показників ефективності кредитних операцій
АТ «Ощадбанк» за 2017-19 р.р. [45]

Показник	Роки			Відхилення	
	Станом на 2017 рік	Станом на 2018 рік	Станом на 2019 рік	2018-2017 р.р.	2019-2018 р.р.
1	2	3	4	5	6
KD_{KO}	0,26	0,14	0,17	-0,12	+0,03
KD_A	0,11	0,11	0,12	0	+0,01
D_{KO}	5,01	4,36	9,8	-0,65	+5,44
P_{KO}	2,92	3,48	2,7	+0,56	-0,78

Дохідність кредитних вкладень в аналізованому періоді має мінливий характер: у 2018 році вона скоротилася на 12 коп. з кожної гривні вкладеної в кредитні операції банку, основним фактором таких змін є зниження обсягу кредитних операцій. У 2019 році даний показник зріз, що свідчить про зміни в кредитній політиці банку, процентні витрати скоротилися за рахунок зниження ставок по депозитах, що і викликало таку динаміку у аналізованому періоді. Проте, дохідність кредитних операцій у 2019 році все ще нижче ніж у 2017 році, коли показник мав найвище значення. Наведені дані свідчать про те, що з кожної гривні вкладеної в кредитні операції банк отримує 29, 19, 16 коп. у 2017, 2018 та 2019 рр. відповідно.

Дохідність активів за рахунок кредитних операцій у 2019 році зросла. Таким чином, внесок кредитних операцій у загальній дохідності активів становить 27%, 16% та 12% у 2017, 2018 та 2019 рр. відповідно.

Питома вага доходів від надання кредитів також зросла у 2019 році. У 2018 році спостерігалось незначне заниження цього показника, проте воно не є критичним, тому не свідчать про неефективність кредитних операцій.

Рентабельність кредитних операцій у 2019 році зменшилася. На це вплинуло зменшення процентних доходів на 214753 тис. грн. Цей показник характеризує ефективність обраної політики щодо регулювання співвідношення між ціною

ресурсної бази та ціною розміщення ресурсів. Зниження даного коефіцієнта характеризує недостатню якість менеджменту в банку.

Аналізуючи кредитний портфель банку, доцільно визначити його кредитний потенціал та власні кредитні ресурси на кінець 2018 року. Провівши відповідні розрахунки отримаємо:

- кредитний потенціал банку: 14704456 тис. грн.;
- власні кредитні ресурси банку: 60441 тис. грн.

Наведені розрахунки свідчать про те, що у 2020 році банк має можливість надати кредитів на суму 14704456 тис. грн., з яких за рахунок власних ресурсів 60441 тис. грн.

Аналізуючи структуру кредитів за видами економічної діяльності було виявлено, що найбільша питома вага кредитів припадає на фізичних осіб: 33,01%. Звідси можна зробити висновок, що основними клієнтами банку є фізичні особи. Така політика пояснюється попитом на кредити у населення, нижчим у порівнянні з іншими галузями кредитування ступенем ризику, підвищеною швидкістю обертання коштів.

Основним негативним явищем, виявленим в роботі АТ “Ощадбанк” є поступове зниження кредитної активності банку у всіх аналізованих періодах. Проте, незважаючи на таку динаміку, дохідність кредитних операцій у 2019 році поступово підвищилася, але ще не досягла попереднього максимального рівня в аналізованому періоді.

2.3. Аналіз результативності використання методів управління кредитними ресурсами в АТ “Ощадбанк”

Кредит як економічне явище являє собою процес, що характеризується певним рухом елементів його структури (об’єкта і суб’єктів). Рух кредиту має свою визначеність у часі та в просторі, має свої специфічні закономірності і є ключовою ознакою кредиту як економічної категорії [67]. В основі аналізу руху кредитів

покладена балансова модель, яка визначає взаємозалежність між показниками:

$$O_{\text{поч}} + H = O_{\text{кин}} + П, \quad (2.4)$$

Де $O_{\text{поч}}$ та $O_{\text{кин}}$ - залишки кредитних вкладень відповідно на початок та кінець балансового періоду;

H - сума наданих за період кредитів, грн.;

$П$ - сума погашених за період кредитів.

Відповідно до цієї моделі, кожний показник можна визначити за допомогою інших. Частіше всього аналітиків зацікавлюють причини зміни залишків кредитних вкладень, спрямування руху грошових коштів, які призвели до відповідних змін залишків кредитів. Щоб відповісти на це питання балансову модель необхідно перетворити наступним чином:

$$O_{\text{кин}} = O_{\text{поч}} + H - П, \quad (2.5)$$

З наведеного рівняння видно, що залишки кредитів на кінець періоду знаходяться під прямим впливом залишків на початок періоду й суми наданих кредитів та під зворотнім впливом суми погашення. Це свідчить про те, що збільшення залишків на початок періоду й суми наданих за період кредитів призведе до зростання на цю ж суму залишків на кінець, а збільшення суми погашення призведе до зниження на відповідну суму залишків на кінець періоду.

Виходячи з цього можна визначити вплив елементів кредитного балансу на зміну залишків кредитних вкладень в звітному періоді:

$$\Delta O_{\text{кин}} = \Delta O_{\text{поч}} + \Delta H - \Delta П, \quad (2.6)$$

де $\Delta O_{\text{кин}}$, $\Delta O_{\text{поч}}$ - абсолютна зміна залишків кредитів відповідно на кінець та на початок звітного періоду;

ΔH – абсолютна зміна суми наданих кредитів в порівнянні з базисним періодом;

$\Delta П$ – абсолютна зміна суми погашених кредитів в порівнянні з базисним періодом.

На основі кредитного балансу можна розрахувати [67], [47], [66]:

- 1) рівень надання кредитів;
- 2) рівень погашення кредитів;
- 3) співвідношення обертів по наданню та погашенню кредитів;
- 4) оборотність кредитних вкладень.

Рівень надання кредитів характеризує питому вагу наданих кредитів в сумі залишків кредитних вкладень на початок періоду й наданих протягом періоду кредитів та визначається за формулою:

$$P_{\text{над}} = \frac{H}{O_{\text{поч}} + H}, \quad (2.7)$$

Рівень погашення кредитів характеризує питому вагу погашених кредитів в сумі залишків кредитних вкладень на початок періоду й наданих протягом періоду кредитів та визначається за формулою:

$$P_{\text{пог}} = \frac{\Pi}{O_{\text{поч}} + H}, \quad (2.8)$$

Співвідношення обертів по наданню та погашенню кредитів визначається за формулою:

$$e = \frac{H}{\Pi}, \quad (2.9)$$

Оборотність кредитних вкладень визначається як відношення наданих кредитів до залишків на кінець періоду:

$$h = \frac{H}{(O_{\text{поч}} + O_{\text{кш}})/2}, \quad (2.10)$$

Вихідні дані та результати розрахунків наведено в табл. 2.10.

Аналіз руху кредитів, наданих банком у 2017-19 рр. [69]

Показник	Роки			Відхилення (+/-), тис. грн.			Темп змін, %
	2017	2018	2019	2018 - 2017	2019 - 2018	2019 - 2017	
1	2	3	4	5	6	7	8
Залишки кредитних вкладень на початок року, тис. грн.	25171315	18125138	17035309	-7046177	-1089829	72,01	93,99
Кредити, надані протягом року, тис. грн.	18141365	15348224	12894531	-2793141	-2453693	84,60	84,01
Кредити, погашені протягом року, тис. грн.	25187542	16438053	15285825	-8749489	-1152228	65,26	92,99
Залишки кредитних вкладень на кінець року, тис. грн.	18125138	17035309	14644015	-1089829	-2391294	93,99	85,96

Використовуючи формулу кредитного балансу нами було визначено вплив його елементів на зміну залишків кредитних вкладень в аналізованому періоді. Це означає, що зменшення кредитних вкладень у 2018 - 19 р.р. на 1089829 та 2391294 тис. грн. відповідно, виник внаслідок зменшення залишків кредитів на початок періоду на 7046147 та 1089829 тис. грн. у 2018 - 19 р.р. в порівнянні з попередніми роками й зменшення суми наданих в звітному році кредитів (на 2793141 та 2453693 тис. грн.). Зниження сум погашення кредитів на 8749489 та на 1152228 тис. грн. у 2018-2019 рр. призвело до зниження залишків на цю суму.

З даних табл.2.10 бачимо, що у 2019 році на 18,99% зменшилася сума наданих кредитів, що й викликало зниження загального обсягу кредитного портфеля. Також змінилася сума повернутих кредитів: у 2019 році вона зменшилась на 7,01%. Такі темпи зростання погашених кредитів можуть свідчити про дострокове їх погашення,

а отже банк недоотримає запланованої суми доходу, адже з кожною виплатою, переплата зменшує тіло кредиту, що в свою чергу зменшує доходи банку за відсотками.

Використаємо дані табл.2.8 для розрахунку коефіцієнтів, які допоможуть проаналізувати рух кредитів банку протягом 3 послідовних періодів. Крім того, щоб виявити динаміку змін кредитного портфеля розрахуємо ці ж коефіцієнти для минулого періоду. Зведені дані наведені в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка показників руху кредитів банку у 2017-19 рр. [69]

Показник	Роки			Відхилення (+/-)			Темп змін, %
	2017	2018	2019	2018 - 2017	2019 - 2018	2019 - 2017	2019 - 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Рівень надання кредитів	0,42	0,46	0,43	0,04	-0,03	109,52	93,48
Рівень погашення кредитів	0,58	0,49	0,51	-0,09	0,02	84,48	104,08
Співвідношення обертів по наданню та погашенню кредитів	0,72	0,93	0,84	0,21	-0,09	129,17	90,32
Оборотність кредитних вкладень, кількість обертів за рік	0,82	0,87	0,81	0,05	-0,06	106,10	93,10

Отримані показники свідчать про обережну політику банку щодо надання кредитів. Незважаючи на те, що фактична сума наданих кредитів у 2019 році зменшилася, їх рівень у кредитному портфелі банку зріс на 4,36%, що пов'язано із зменшенням залишків кредитних вкладень у 2019 році на 2391294 тис. грн., в порівнянні з попереднім періодом.

Рівень погашення кредитів дещо випереджає рівень їх надання, що можна віднести до позитивних змін у діяльності банку, адже кожен неповернутий кредит формує обов'язкові резерви, тобто кошти, які банк повинен зберігати для покриття можливих кредитних ризиків. Чим більше резерв, тим менше у банку коштів для подальшого розвитку діяльності.

Співвідношення обертів по наданню й погашенню кредитів також характеризує кредитну діяльність як обережну. Зниження цього показника в 2019 році на 0,11 свідчить про те, що в кредитному портфелі Банку збільшився рівень короткострокових кредитів.

Оборотність кредитних вкладень протягом п'яти аналізованих періодів є нормальною. Така динаміка пояснюється терміном кредитування – політикою банку визначено, що мінімальний строк кредитування юридичних та фізичних осіб має складати не менше 1 року. Такий вибір терміну кредитування пояснюється бажанням банку отримати максимальний прибуток, чим більший термін – тим більше відсотків за користування кредитом сплатить позичальник.

З отриманих даних можна зробити висновок, що протягом року погашається приблизно половина кредитів наданих банком. Враховуючи, що майже стільки ж кредитів надається, можна дійти висновку, що кредитна політика є обережною та ефективною, банк намагається уникнути всіх можливих ризиків, які можуть викликати збитки. Проте, уникаючи можливих втрат, банк зменшує обсяги кредитного портфеля, що, в свою чергу, скорочує чистий прибуток банку.

Оскільки, кредитні операції банків є одним з найважливіших видів банківської діяльності і на фінансовому ринку кредитування зберігає позицію найбільш дохідної статті активів кредитних організацій, хоча і найбільш ризикованої то, кредитний ризик, в структурі банківського ризику, здійснює визначальний вплив на результати діяльності банків [75]. Кредитний портфель банків складає в середньому 50–70% активів.

Кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [39].

Кредитний ризик є в усіх видах діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до умов реальних чи умовних угод незалежно від

того, де відображається операція - на балансі чи поза балансом [33].

Він може бути викликаний може бути викликаний:

- нездатністю боржника створити адекватний майбутній грошовий потік;
- невпевненістю в майбутній вартості та якості (ліквідності та можливості продажу на ринку) застави під кредит;
- падінням ділової репутації позичальника [75].

Кредитний ризик залежить як від зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

До групи зовнішніх факторів відносять: стан та перспектива розвитку країни в цілому, грошово-кредитна, зовнішня та внутрішня політика держави і можливі її зміни внаслідок державного регулювання.

Внутрішні фактори можуть бути пов'язані як з діяльністю банка-кредитора, так і з діяльністю позичальника. Зокрема, до факторів, що пов'язані з діяльністю банка-кредитора можуть бути віднесені: рівень тип ринкової стратегії, адекватність вибору кредитної політики, структура кредитного портфелю і т.д. [39]. Тому, для доцільного впливу на фактори кредитного ризику, необхідно розглянути існуючі методи вимірювання кредитного ризику банку. У табл. 2.12 представлені методи вимірювання кредитного ризику.

Таблиця 2.12

Методи вимірювання кредитного ризику [121]

Банк	Методи вимірювання ризиків
1	2
«Ощадбанк»	метод «коефіцієнтного аналізу», бальна оцінка кожного позичальника, метод рейтингів, скорингові моделі
«Універсал банк»	метод «коефіцієнтного аналізу», метод рейтингів, скорингові моделі, метод Value-at-Risk (вартість під ризиком), метод «стрес-тестування», метод «Risk-Adjusted Return on Capital» (рентабельність капіталу з урахуванням ризику), «GAP-аналіз»
«ПриватБанк»	скорингові системи оцінки, аналіз ефективності та перспектив реалізації кредитного проекту; оцінка рівня забезпечення, визначення кредитного рейтингу позичальника як на етапі прийняття рішення про надання кредитного продукту, так і в процесі супроводження кредитної операції
«Дельта Банк»	бальна оцінка кожного позичальника, включаючи методи оцінки галузевого ризику, показники кредитоспроможності позичальника (кількісні показники) та якісні показники, моделювання грошових втрат (стрес-тестування) при виникненні несприятливих обставин
«Альфа-Банк»	метод експертних оцінок; статистичний метод

Як видно з табл.2.10 існує безліч методів оцінки кредитного ризику банку, проте для оцінки кредитного ризику АТ “Ощадбанк” було обрано метод «коефіцієнтного аналізу». Слід зазначити, що вказані вище зовнішні фактори кредитного ризику визначають умови функціонування банку, проте не залежать від його діяльності і не піддаються його впливу. Внутрішні фактори – залежать від діяльності банку, і можуть бути скореговані його впливом. У табл.2.13 представлено перелік та порядок розрахунку обраних коефіцієнтів [126].

Таблиця 2.13

Перелік та порядок розрахунку коефіцієнтів оцінки кредитного ризику [76]

Показник	Умовне позначення	Порядок розрахунку
1	2	3
Достатність резервів	<i>Др</i>	відношення резерву на відшкодування збитків за кредитними операціями до загального обсягу кредитного портфелю
Частка списань із резерву у кредитному портфелі	<i>Чс</i>	відношення списання з резерву до загального обсягу кредитного портфелю
Максимальний розмір великих кредитних ризиків	Н8	відношення суми сукупних зобов'язань, що становлять великий кредитний ризик зменшених на величину резерву до регулятивного капіталу
Максимальний розмір кредитів, гарантій і поручительств, наданих одному інсайдеру	Н9	відношення суми зобов'язання на одного інсайдера зменшеного на величину резерву до регулятивного капіталу
Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій і поручительств, наданих інсайдерам	Н10	відношення суми сукупних зобов'язань зменшених на величину резерву до регулятивного капіталу

Розрахунок зазначених вище коефіцієнтів проводився на основі фінансової звітності АТ “Ощадбанк” за останні три років. Отриманий результат представлено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Результат оцінки кредитного ризику АТ “Ощадбанк” у 2017-19 р.р. [119]

Показник	Значення, %			Граничні значення показника	
	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Нижнє	Верхнє
1	2	3	4	5	6
Достатність резервів	13,32	18,51	19,70	0,9	5
Частка списань із резерву у кредитному портфелі	0,18	0,02	0,05	0,25	1,5

Продовження табл.2.14

1	2	3	4	5	6
Максимальний розмір великих кредитних ризиків	10,93	9,82	8,42	0	10
Максимальний розмір кредитів, гарантій і поручительств, наданих одному інсайдеру	0,22	1,2	4,22	0	5
Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій і поручительств, наданих інсайдерам	2,14	2,92	15,66	0	30

Виходячи з отриманих даних можна зробити висновок, що політика банку щодо формування портфелю є досить ефективною. Банк відраховує достатню частину коштів до резерву, що зменшує його ризики, проте, якщо резерв буде і надалі зростати, то є ризик зменшення дохідності операцій банку та зменшення прибутку в цілому. Щоб змінити цю ситуацію необхідно збільшувати кредитний портфель у 2019 році.

Нормативи Н8, Н9, Н10 відповідають встановленим нормам, що свідчить про ефективну кредитну політику банку у всіх аналізованих періодах.

Таким чином, протягом аналізованого періоду рівень кредитного ризику АТ “Ощадбанк” знизився, про що свідчить:

- зменшення частки проблемних кредитів;
- зменшення відрахувань до резерву;
- зростання прибутковості кредитного портфеля.

Таким чином, діяльність ризик-менеджера банку можна охарактеризувати як ефективну, та порекомендувати звернути на увагу на підвищення дохідності капіталу та прибутковості кредитного портфелю в подальшому.

Аналіз кредитного ризику АТ “Ощадбанк” свідчить про ефективну діяльність банку у всіх аналізованих періодах. Шляхом коефіцієнтного аналізу було розраховано ряд показників. Майже всі отримані дані відповідають встановленим нормам.

Висновки до розділу 2

1. Активи банку за минулий рік скоротилися на 21,7% і склали 20,068 млрд грн, у тому числі кредити і заборгованість клієнтів — на 25,2%, до 12,684 млрд грн.

Статутний капітал виріс на 35,2% – до 34,216 млрд грн, всього власний капітал – в 3,35 рази, до 2,823 млрд. грн. За даними НБУ, на 1 січня 2019 року за розміром загальних активів АТ «Ощадбанк» займав 16-е місце (20,64 млрд грн) серед 93 українських банків.

У січні-вересні АТ «Ощадбанк» скоротив збиток у 3,9 рази до 1,449 млрд гривень порівняно з аналогічним періодом 2018 року (5,612 млрд гривень), свідчать дані фін звіті банку. В 1-му кварталі збиток банку склав 351,7 млн гривень, у 2-му кварталі - 808,3 млн гривень, в 3-му - 289,4 млн гривень. Чисті процентні витрати банку за період склали 1,5 млн гривень, чисті комісійні - 107,4 млн гривень.

Активи банку в 2019 році скоротилися на 32% до 13,6 млрд гривень, кредитний портфель на 32% до 8,6 млрд гривень, а зобов'язання на 43% до 4,7 млрд гривень. 2019 рік АТ «Ощадбанк» закінчив зі збитками 6,892 млрд гривень

2. Дохідність кредитних вкладень в аналізованому періоді має мінливий характер: у 2018 році вона скоротилася на 12 коп. з кожної гривні вкладеної в кредитні операції банку, основним фактором таких змін є зниження обсягу кредитних операцій. У 2019 році даний показник зріз, що свідчить про зміни в кредитній політиці банку, процентні витрати скоротилися за рахунок зниження ставок по депозитах, що і викликало таку динаміку у аналізованому періоді. Дохідність активів за рахунок кредитних операцій у 2019 році зросла. Таким чином, внесок кредитних операцій у загальній дохідності активів становить 29%, 19% та 16% у 2017, 2018 та 2019 рр. відповідно.

Питома вага доходів від надання кредитів також зросла у 2019 році. У 2018 році спостерігалось незначне зниження цього показника, проте воно не є критичним, тому не свідчать про неефективність кредитних операцій.

3. Таким чином, протягом аналізованого періоду рівень кредитного ризику АТ «Ощадбанк» знизився, про що свідчить:

- зменшення частки проблемних кредитів;
- зменшення відрахувань до резерву;
- зростання прибутковості кредитного портфеля.

Таким чином, діяльність ризик-менеджера банку можна охарактеризувати як ефективну, та порекомендувати звернути на увагу на підвищення дохідності капіталу та прибутковості кредитного портфелю в подальшому.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПЛАНУВАННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ БАНКУ

3.1. Удосконалення методичних підходів до оптимального залучення і розміщення кредитних ресурсів банку

Одним із основних об'єктів аналізу діяльності АТ “Ощадбанк” є його комерційна діяльність. Проаналізуємо комерційну діяльність АТ “Ощадбанк” для визначення його можливих проблем в кредитуванні фізичних осіб з метою визначення оптимального напрямку залучення кредитних ресурсів. Аналіз фінансових форм звітності це процес оцінки поточного і минулого фінансового стану банку та основних результатів його діяльності, він має за мету визначити оцінку поточного і минулого фінансового стану банку і основних результатів його діяльності [79]. При цьому використовуються квартальні чи річні дані про прибутки та збитки. При порівняльному аналізі поєднуються форми балансового звіту та звіту про фінансові результати для вироблення ключових показників (індикаторів) діяльності, що не залежать від розміру банку; вони можуть порівнюватись із даними інших банків або між собою.

Першочерговим завданням аналізу є визначення узагальнюючих оцінок і прогноз майбутніх результатів діяльності банку. Почнемо аналіз фінансових форм звітності з балансу АТ “Ощадбанк”. Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал за 3 років [40].

Спочатку проаналізуємо Актив Балансу – активи, тобто ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких призведе до збільшення економічної вигоди у майбутньому [67].

У 2018 році активи банку скоротилися на 197099 тис. грн. Такі зміни були викликані скороченням кредитного портфеля на 2391294 тис. грн. Цінні папери в

портфелі банку на продаж також скоротилися, це також викликано зменшенням активних операцій комерційного банку, що призвело до зниження активності банку на ринку цінних паперів. Дебіторська заборгованість щодо податку на прибутку скоротилася, проте її питома вага в структурі активів не змінилася та становила у 2017 та 2018 рр. 0,36%. Основні засоби та нематеріальні активи скоротилися за рахунок скорочення 3 філій у 2018 році на 51832 тис. грн. Загалом можна дійти висновку, що у 2017 році ефективність роботи банку була вища ніж у 2018 році. У 2019 році активи банку також скоротилися. На це вплинуло скорочення ряду статей балансу. Так, у 2019 році скоротилися обсяги кредитної діяльності банку, а кредитні операції займають найбільшу питому вагу активних операцій банку. Крім того скоротилися обсяги операцій з цінними паперами та інвестуванням. Основні засоби та нематеріальні активи також скоротилися шляхом ліквідування кількох відділень у Рівненській та Донецькій областях.

Проводячи підсумок, можна сказати, що динаміка, склад і структура активів не відповідає основним принципам і напрямам розвитку банку, розвиток активів далі вимагає їх коригування в напрямі підвищення питомої ваги кредитно-інвестиційного портфеля й подальшого уповільнення темпів приросту основних засобів та інших активів.

Фінансовий стан підприємства багато в чому залежить від того, які кошти воно має в своєму розпорядженні і куди вони вкладені. Необхідність у власному капіталі обумовлена вимогами самофінансування. Власний капітал – основа самостійності та незалежності банку [63]. Проте слід враховувати, що фінансування діяльності лише за власні кошти не завжди є вигідною для будь-якого підприємства, банку чи організації. Варто зазначити, що якщо ціни на фінансові ресурси невисокі, а банк може забезпечити більш високий рівень віддачі від вкладеного капіталу, то, залучаючи додаткові кошти, він може підвищити рентабельність власного капіталу [68].

При аналізі джерел формування фінансових ресурсів банку, мають бути розглянуті абсолютні та відносні зміни в структурі власних та позичкових коштів.

При цьому для виявлення проблем кредитування потрібно розглянути наступні питання:

- Які кошти (власні чи залучені) є основним джерелом формування активів банку?
- Як змінюється доля власного капіталу в структурі пасиву балансу за аналізований період?

В нашому випадку доля власного капіталу в структурі пасивів становить 15% та 17% у 2018 та 2019 р. відповідно. В абсолютному розрахунку власний капітал банку зріс на 61323 тис. грн. На збільшення вищевказаного показника також вплинуло зменшення резервів, що зменшило зобов'язання банку.

Розглянемо динаміку та структуру власного капіталу у 2018 - 19 рр. (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Динаміка структури власного капіталу у 2017-2018 рр. [119]

Найменування статті	2017 рік		2018 рік		Зміни		
	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Темп зміни, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Статутний капітал	2868191	83,45	2868191	82,22	-	-1,23	100
Інший додатковий капітал	2754	0,08	2754	0,08	-	-	100
Резервний капітал	43402	1,26	355831	10,2	312429	8,94	59,27
Нерозподілений прибуток	609432	17,73	261527	7,5	-347905	-10,23	95,46
Всього	3436974	100	3488302	100	51328	-	99,71

Розрахунки, наведені в табл.3.1 свідчать про незначне збільшення власного капіталу у 2018 році на 51328 тис. грн. такі зміни не мали високого впливу на прибутковість діяльності банку. Така динаміка є позитивною для діяльності банку. Аналогічно розглянемо динаміку та структуру власного капіталу у 2018-2019 рр. році (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Динаміка структури власного капіталу у 2018-2019 р.р. [69]

Найменування статті	2018 рік		2019 рік		Зміни		
	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Темп зміни, %
Статутний капітал	2868191	83,45	2868191	83,69	-	+0,24	100
Інший додатковий капітал	2754	0,08	2754	0,08	-	-	100
Резервний капітал	43402	1,26	25725	0,75	-17677	-0,51	59,27
Нерозподілений прибуток	609432	17,73	581760	16,98	-27672	-0,76	95,46
Всього	3436974	100,00	3426980	100,00	-9994	-	99,71

Розрахунки, наведені в табл.3.2 свідчать про незначне скорочення власного капіталу у 2019 році на 9994 тис. грн. такі зміни не мали високого впливу на прибутковість діяльності банку. Проте, якщо така динаміка збережеться у наступних періодах фінансова незалежність банку похитнеться. Динаміка статутного капіталу є наслідком збільшення всього власного капіталу на 61323 тис. грн. Значно зріс резервний капітал банку, що викликано політикою банку, спрямованою на зниження ризиків. Але, такі зміни мають і негативний вплив. Збільшення резерву може привести до зниження вільних коштів, які банк міг вкласти у власний розвиток.

Проаналізувавши структуру власного капіталу, доцільно перейти до аналізу залученого капіталу, адже його сума та джерела надходжень також є важливим елементом аналізу фінансового стану АТ “Ощадбанк” (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Динаміка структури позичкового капіталу у 2017-2018 р.р. [69]

Найменування статті	2017 рік		2018 рік		Зміни		
	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Темп зміни, %
Кошти банків	1123800	5,29	178405	0,92	-945395	-4,37	15,88
Кошти клієнтів	7785618	36,65	8700309	44,94	+914691	+8,30	111,75
Інші залучені кошти	10519035	49,51	8627560	44,57	-1891475	-4,94	82,02

Продовження табл.3.3

1	2	3	4	5	6	7	8
Резерви за зобов'язаннями	18061	0,09	104793	0,54	+86732	+0,46	580,22
Інші фінансові зобов'язання	122301	0,58	143348	0,74	+21047	+0,16	117,21
Субординований борг	1676030	7,89	1603325	8,28	-72705	+0,39	95,66
Всього	21244845	100,00	19357740	100,00	-1887105	-	91,12

Дані таблиці 3.3 свідчать про скорочення зобов'язань банку у 2018 році в порівнянні з 2017 році на 8,82%. Такі зміни можна віднести як до позитивних (підвищення фінансової незалежності) так і до негативних – зменшення залучених коштів зменшує кредитний потенціал банку, який складається з залучених коштів. Зі збільшенням коштів клієнтів на 11,75%, зросли і резерви за зобов'язаннями, які необхідні для того, щоб банк міг вчасно розрахуватися за зобов'язаннями.

Щоб більш детально проаналізувати динаміку структури позичкового капіталу, розглянемо дані фінансової звітності за 2018-19 рр.(табл.3.4)

Таблиця 3.4

Динаміка структури позичкового капіталу у 2018-19 р.р. [69]

Найменування статті	2018 рік		2019 рік		Зміни		
	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага, %	Абс. знач. тис. грн.	Питом а вага,%	Абс. знач. тис. грн.	Питома вага,%	Темп зміни, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Кошти банків	178405	0,92	40653	0,24	-137752	-0,68	22,79
Кошти клієнтів	8700309	44,95	8966339	53,29	+266030	+8,34	103,06
Інші залучені кошти	8627560	44,57	5802407	34,48	-2825153	-10,09	67,25
Резерви за зобов'язаннями	104792	0,54	104943	0,62	+150	+0,08	100,14
Інші фінансові зобов'язання	143348	0,74	344592	2,05	+201244	+1,31	240,39
Субординований борг	1603325	8,28	1567748	9,32	-35577	+1,03	97,78
Всього	19357740	100	16826682	100,00	-2531058	-	86,92

З даних таблиці видно, що зобов'язання банку скоротилися на 13, 08%. Такі результати діяльності можна віднести до позитивних змін, адже вони свідчать про

те, що АТ “Ощадбанк” є менш залежним від залучених коштів. Найбільшу частку у сукупних зобов’язаннях складають кошти клієнтів: 53,29%, вони складаються з депозитних вкладень фізичних та юридичних осіб, які направляються на провадження кредитної діяльності банку.

Одним із ключових сегментів аналізу є прибуток який виступає основною метою діяльності комерційного банку, тому дослідження його динаміки є невід’ємною частиною аналізу його діяльності, адже саме чистий прибуток свідчить на скільки політика банку є ефективною (рис.3.1.) [69].

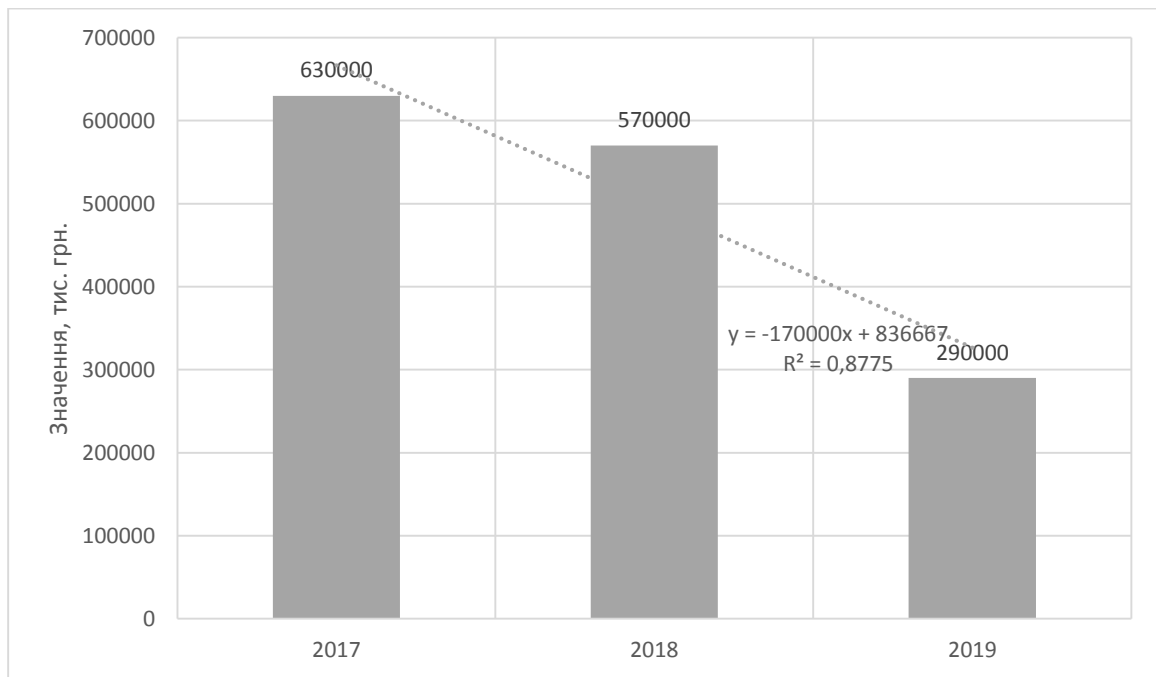


Рис.3.1. Динаміка чистого прибутку АТ “Ощадбанк” в період 2017-19 рр.

З графіку можна побачити, що з 2017 року чистий прибуток щороку стабільно скорочувався. У 2018 році він скоротився на 27672 тис. грн., а у 2019 році, в порівнянні з попереднім періодом, на 310398 тис. грн. Така тенденція до зниження пояснюється скороченням чистого процентного доходу на 15,9% у 2018 році в порівнянні з попереднім періодом та на 8,39% у 2019 році. Процентні витрати у 2018 році скоротилися на 310016 тис. грн., проте такі зміни не вплинули на чистий прибуток, адже крім процентних витрат банк щодня несе ряд інших, які також впливають на динаміку чистого прибутку. Скорочення процентних витрат у 2018

році можна пояснити зниженням попиту на депозитні програми банку. У 2019 році процентні витрати зросли на 94039 тис. грн.

Така динамка пояснюється політикою банку, направленою на залучення коштів, які в майбутньому можна спрямувати на отримання прибутку. Адміністративні витрати скоротилися у 2019 році на 503291 тис. грн. У 2018 році скоротилися обсяги операцій з іноземною валютою на 12848 тис. грн., а у 2019 році значно зросли. Така динаміка пояснюється політикою держави, спрямованою на підтримку національної валюти: встановлено ліміти на купівлю та продаж іноземної валюти, як для кожного банку, так і на одну особу, купівля або продаж валюти у 2019 році здійснювалася лише за пред'яви касиру паспорту клієнта, який бажає здійснити відповідну операцію. Звичайно ж такі міри вплинули на попит споживачів на даний вид банківських послуг

Отже, провівши вищезазначені розрахунки, можна зробити висновок, що загалом діяльність банку є досить ефективною: відсутні періоди збиткової діяльності, немає прострочення по податковим платежам, доля власного капіталу банку зросла у 2019 році в порівнянні з попереднім періодом, дебіторська заборгованість та зобов'язання банку скоротилися.

Проте існує й ряд негативних моментів: скорочення кредитно-інвестиційного портфеля та чистого прибутку банку. Тому, у наступному періоді банк має обрати політику, направлену на збільшення кредитних операцій, адже саме вони є основним джерелом доходу банку.

Проведемо більш детальний аналіз та розрахунок економічних показників АТ “Ощадбанк”. Кожний банк використовує свої самостійно розроблені методики, що включають різні показники, які часто суттєво різняться. Більшість методик поєднує чотири групи показників, що дають можливість оцінити фінансовий стан банку виходячи із:

- оцінки фінансової стійкості;
- оцінки ділової активності;
- оцінки ліквідності;
- оцінки ефективності управління.

Оціночні показники являють собою коефіцієнти, що розраховуються на основі даних балансу комерційного банку та звіту про фінансові результати.

Ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати) [68]. Наведений у табл.3.5 блок показників [90], [19], [75] призначено для оцінки ліквідності банку щодо його здатності перетворювати активи в грошову готівку для погашення на дату складання балансу та в найближчий період зобов'язань перед клієнтами, а також перед кредиторами, інвесторами, акціонерами.

Таблиця 3.5

Алгоритм розрахунку показників, що характеризують ліквідність балансу [75]

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника	Оптимальне значення
1	2	3	4
Коефіцієнт миттєвої ліквідності (Н5)	$H5 = \frac{K_{KP} + K_A}{D},$ де K_{KP} - коррахунки в банках; K_A - готівка в касі банку	Показує можливість банку погашати «живими» грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами	Не менше 20 %
Норматив загальної ліквідності (Н6)	$H6 = \frac{A_{з\text{аг}}}{ЗК},$ де $A_{з\text{аг}}$ - активи загальні; $ЗК$ - зобов'язання (залучені і позичені кошти) всіх видів	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань всіма активами	Не менше 100 %
Норматив відношення високоліквідних активів до робочих активів банку (Н7)	$H7 = \frac{A_{вл}}{A_p},$ де $A_{вл}$ - високоліквідні активи; A_p - робочі активи	Характеризує питому вагу високоліквідних активів у робочих активах	Не менше 20 %
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	$K_{скз\text{д}} = \frac{KP}{D},$ де KP - видані кредити; D - зобов'язання в депозитах усіх видів	Розкриває, наскільки видані кредити забезпечені всіма залученими депозитами	

Продовження табл.3.5

1	2	3	4
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{ГЛЗ} = \frac{A_{ВЛ} + A_M}{ЗК},$ де A_M - активи в майні	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна	

Систематизовані вихідні дані для розрахунку показників фінансової стійкості банку та отримані результати показників ліквідності за 2017-19 рр. АТ “Ощадбанк” наведені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок показників ліквідності АТ “Ощадбанк” за 2017-19 р.р.

Показник	Станом на 01.01 кожного року		
	2017 р.	2018 р.	2019 р.
1	2	3	4
Вихідні дані, тис. грн.			
Коррахунки в банках, K_{KP}	299301	180725	170161
Готівка в касі банку, K_A	2342178	1851706	2574552
Зобов'язання в депозитах усіх видів, D	10796923	14255787	9006992
Активи загальні, $A_{ЗАГ}$	24681819	22784720	20314985
Зобов'язання (залучені і позичені кошти) всіх видів, $ЗК$	21244845	19357740	16826682
Активи високоліквідні, $A_{ВЛ}$	5882826	4718266	4681163
Активи робочі, A_P	24457047	22296453	16461117
Активи в майні (основні засоби і нематеріальні активи), A_M	550589	522721	470890
Видані кредити, KP	21479927	20139457	14644015
Коефіцієнти ліквідності			
Норматив миттєвої ліквідності (Н5)	24,47	14,26	30,47
Норматив загальної ліквідності (Н6)	116,18	117,7	120,73
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів, $K_{СЕР}$	24,05	21,16	28,48

Продовження табл.3.6

1	2	3	4
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів, $K_{СКЗД}$	198,94	141,27	162,58
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, $K_{ГЛЗ}$	30,28	27,07	30,61

В ході аналізу ліквідності було виявлено, всі показники ліквідності у 2019 році зросли та відповідають встановленим нормативам. Отримані дані свідчать про те, що у АТ “Ощадбанк” достатньо високоліквідних коштів, щоб на вимогу відповісти за своїми кредитними зобов'язаннями.

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку показує, що банк покриває свої зобов'язання активами на 120,73% у 2019 році. У 2018 році даний показник мав тенденцію до спадання та зменшився на 10,21%. Причинами такої динаміки є зменшення коштів банку на коррахунках на 118576 тис. грн. та скорочення готівкових коштів на 490472 тис грн. В цей же час зобов'язання за депозитами зросли на 3458864 тис. грн. Це пояснюється тим, що у 2018 році політика банку була спрямована на залучення додаткових ресурсів.

Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів показує, що питома вага високоліквідних активів у робочих активах становить 21,16% та 28,48% у 2018 році та 2019 році відповідно. Протягом всього аналізованого періоду даний коефіцієнт мав тенденцію до зростання.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів зріс у 2019 році на 21,31%. Даний показник свідчить про те, що 162,58% кредитів забезпечені депозитними коштами.

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань розкриває здатність банку погашати 30,61% зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна. Вищезазначений показник зріс на 10,54% у 2018 році, проте у 2018 році він скоротився, в порівнянні з 2017 роком на 3,21%. Таке значення пояснюється скороченням всіх статей балансу, що впливають на динаміку даного коефіцієнту у 2018 році. Таким чином, розрахована і розглянута в таблиці 3.6 система показників

банку показала, що він дотримувався в аналізованому періоді нормативних вимог НБУ щодо ліквідності і забезпечував активами свою здатність погашати будь-які вимоги за своїми зобов'язаннями перед клієнтами, що розмістили свої гроші в цьому банку на поточних, вкладних, депозитних рахунках, а також перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Одним з найважливіших факторів забезпечення довіри до банків є підтримання їх фінансової стабільності. Фінансова стійкість та стабільність банку – стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю [39].

Для оцінки фінансової стійкості АТ “Ощадбанк” нами було обрано ряд показників наведених в табл. 3.6 [47]. Розрахунок основних показників, обраних для аналізу фінансової стійкості АТ “Ощадбанк”, представлено у табл. 3.7

Таблиця 3.7

Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують фінансову стійкість балансу [75]

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника	Оптимальне значення
1	2	3	4
Коефіцієнт надійності	$K_H = \frac{K}{Z_K}$, де K - власний капітал; Z_K - залучені кошти	Показує рівень залежності банку від залучених коштів	Не менше 5 %
Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{\phi B} = \frac{Z_K}{K}$,	Характеризує здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку	У межах 1:20
Норматив платоспроможності банку (НЗ)	$HЗ = \frac{K}{A_{з\text{аг}}}$, де $A_{з\text{аг}}$ - загальні активи	Розкриває достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків	Не менше 8 %
Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом	$K_{з\text{д}\text{а}} = \frac{K - A_H}{A_D}$, де A_H - недохідні активи; A_D - дохідні активи	Сигналізує про захист дохідних активів мобільним власним капіталом	-

Динаміка показників фінансової стійкості за 2017-2019 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+/-) 2017-2018 рр.	Відхилення (+/-) 2018-2019 рр.
	2017 р.	2018 р.	2019 р.		
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт надійності, %	16,18	17,7	20,73	+ 1,52	+ 3,03
Коефіцієнт «фінансового важеля»	6,18	5,64	4,82	- 0,54	- 0,82
Норматив платоспроможності банку (НЗ), %	13,92	15,04	17,17	+ 1,12	+ 2,13
Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом, %	1,15	4,05	1,5	+ 2,9	- 2,55

В ході аналізу показників фінансової стійкості АТ “Ощадбанк” було виявлено наступну динаміку:

- коефіцієнт надійності у 2019 році зріс на 3,03%, а отже банк став на 3,03% менш залежним від залучених коштів, а отже його фінансовий стан покращився. Такі зміни були викликані збільшенням власного капіталу на 61322 тис. грн. та зменшенням зобов’язань на 2531058 тис. грн.
- коефіцієнт «фінансового важеля» знизився на 0,82 пункти, проте це не впливає на загальний фінансовий стан банку. Даний показник знаходиться в межах нормативу і свідчить про те, що банк здатний і надалі залучати кошти на фінансовому ринку. Така ситуація викликана скороченням обсягу залучених коштів, та з позиції фінансової стійкості банку є позитивним моментом для інвесторів та вкладників.
- норматив платоспроможності банку (НЗ) на протязі аналізованого періоду стабільно зростає і відповідає встановленим нормативам. Значення даного показника свідчить про те, що у 2019 році 17,17% ризиків покриваються власним капіталом.
- коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом характеризується нестабільною динамікою: у 2018 році він зріс, а у 2019 році

скоротився на 2,55%. Такі зміни є наслідком збільшення у 2019 році недохідних активів на 652288 тис. грн. Скорочення даного коефіцієнту свідчить про зниження ролі власного капіталу в діяльності банку.

Важливою частиною фінансового аналізу діяльності банку є аналіз його ділової активності. Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективністю та раціональністю їх розміщення [77]. Ділову активність визначає як рівень залучення пасивів, так і рівень їх використання в активах.

Доцільно насамперед розглянути групу показників, які характеризують рівень ділової активності залучення пасивів і розміщення їх у певні групи. Ця група показників служить вимірником рівня ефективності діяльності банку на фінансовому ринку.

Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів розраховується по формулі [71]:

$$K_{ЗК} = \frac{ЗК}{П_{ЗАГ}}, \quad (3.1)$$

де $ЗК$ - залучені кошти;

$П_{ЗАГ}$ - пасиви загальні.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи розраховується по формулі [50]:

$$K_{ЗДА} = \frac{А_Д}{ЗК}, \quad (3.2)$$

де $А_Д$ - дохідні активи.

Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель характеризує питому вагу кредитного портфеля у залучених коштах та розраховується наступним чином [50]:

$$K_{ЗКР} = \frac{КР}{ЗК}, \quad (3.3)$$

де KP - кредитний портфель банку.

Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель характеризує питому вагу коштів строкових депозитів у залучених коштах банку [39]:

$$K_{ДСКР} = \frac{KP}{D_C}, \quad (3.4)$$

де D_C - сума строкових депозитів.

Коефіцієнт рівня доходності активів показує яка частина дохідних активів у загальних активах [19].

$$K_{ДА} = \frac{A_D}{A_{ЗАГ}}, \quad (3.5)$$

де $A_{ЗАГ}$ - загальні активи банку.

Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель. Даний показник характеризує питому вагу кредитного портфеля у загальних активах банку [127].

$$K_{КРА} = \frac{KP}{A_{ЗАГ}}, \quad (3.6)$$

Розрахунок показників ділової активності АТ “Ощадбанк” наведено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Динаміка показників ділової активності за 2017-19 рр.

Показник	Роки			Темп зміни (+/-) 2017-2018 рр.	Темп зміни (+/-) 2018-2019 рр.
	2017	2018	2019		
1	2	3	4	5	6
У частині активів					
Коефіцієнт рівня доходності активів, %	86,16	86,64	65,2	100,58	75,25
Коефіцієнт кредитної активності, %	87,03	88,39	72,08	101,56	81,55
У частині пасивів					

Продовження таб.3.9

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, %	86,34	85,7	83,3	98,83	97,65
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи, %	99,12	98,4	153,04	98,99	156,12
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель, %	101,2	104,8	87,35	102,97	83,65
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель, %	42,2	44,25	31,6	104,76	70,45

Як видно з таблиці протягом аналізованого періоду спостерігається незначне зниження ефективності діяльності банку, про що свідчить зменшення частки дохідних активів у їх загальному обсязі. У 2018 році питома вага дохідних активів становила 86,64%, що на 21,44% більше ніж у 2019 році. Така ситуація викликана більш стрімким скороченням дохідних активів у їх загальному обсязі, про те не є критичною оскільки банк має досить високий рівень дохідності активів.

У 2019 році спостерігалася негативна тенденція щодо кредитної активності банку, даний показник скоротився на 16,31%, що спричинено скороченням кредитного портфелю на 27,28%. Покращити ситуацію може збільшення кредитного портфелю у 2020 році, шляхом розширення кредитних операцій банку.

У частині пасивів ситуація схожа з аналізом активів. Майже всі показники мають тенденцію до спадання у 2019 році. Зріс лише коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи, який свідчить, що питома вага у залучених коштах зросла на 54,64%. Такі зміни продиктовані зменшенням кредитного портфелю та загальної суми залучених коштів, у порівнянні з попереднім періодом. Така динаміка вищезазначеного коефіцієнта свідчить про ефективну політику використання банком залучених коштів та перетворення їх у дохідні активи.

Частка позичених і залучених коштів у загальному обсязі пасивів скорочується. На кінець аналізованого періоду їх частка склала 83,3%. Така ситуація

викликана тим, що обсяг залучених коштів скорочується більш стрімкими темпами ніж загальний обсяг пасивів, що свідчить про зниження рівня ділової активності банку.

Використання залучених коштів у кредитному портфелі в 2019 році скоротилося на 17,45%. Коефіцієнт активності використання строкових депозитів скоротився у 2019 році на 12,65%. Таку тенденцію викликало скорочення обсягу строкових депозитів на 4702564 тис. грн., що в 2 рази менше ніж у 2018 році. В цілому ж можна сказати, що ділова активність банку знаходиться на достатньо високому рівні.

На наступному етапі аналізу кредитної діяльності АТ “Ощадбанк” проаналізуємо прибутковість банку. Основними показниками, які характеризують прибутковість банку, є такі:

- норма прибутку на капітал (рентабельність капіталу);
- рентабельність (прибутковість) активів;
- рентабельність витрат;
- чистий спред;
- чиста процентна маржа.

Норма прибутку на капітал характеризує ефективність використання капіталу і розраховується як відношення чистого прибутку до балансового капіталу. Даний коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн. капіталу банку і характеризує економічну віддачу капіталу. Норма прибутку на капітал розраховується за формулою [72]:

$$ROE = \frac{ЧП}{К} \times 100\%, \quad (3.7)$$

де *ЧП* – чистий прибуток банку;

К – сукупний капітал банку.

Банк працює ефективно в тому разі, коли значення показника не менше 15 %.

Рентабельність активів відображає внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду

доходів і витрат. Тому у світовій практиці багато спеціалістів вважають даний показник (*ROA*) найкращим показником для оцінювання ефективності роботи менеджерів банку [69].

$$ROA = \frac{ЧП}{A} \times 100\% , \quad (3.8)$$

де *A* – активи банку.

Банк ефективно використовує наявні ресурси в тому випадку, коли значення показника не менше 1 % .

Рентабельність витрат (*RB*) характеризує рівень віддачі витрат банку й оцінює суму прибутку, що припадає на одиницю витрат. Рентабельність витрат розраховується за формулою [72]:

$$RB = \frac{ЧП}{B} \times 100\% , \quad (3.9)$$

Чистий спред (*ЧС*) характеризує рівень узгодженості процентної політики банку за кредитними і депозитними операціями [59].

$$ЧС = \left(\frac{ПД}{КП} \times 100 \right) - \left(\frac{ПВ}{ПЗ} \times 100 \right) , \quad (3.10)$$

де *ПД* – процентні доходи за кредитними операціями;

КП — кредитний портфель;

ПВ — процентні витрати за депозитами;

ПЗ — підпроцентні зобов'язання.

Оптимальне значення показника не менше 1,25 %.

Чиста процентна маржа дає змогу оцінити здатність банку утворювати чистий процентний дохід, використовуючи загальні активи [68]. До деякої міри можна вважати, що цей показник характеризує ефективність структури активів банку. Обчислюється за наступною формулою:

$$ЧПМ = (ПД - ПВ) / A \times 100\% , \quad (3.11)$$

де *ПД* — процентний дохід;

ПВ — процентні витрати.

Оптимальним значенням показника є 4,5 %.

Використовуючи формули 3.7-3.11 проведемо відповідні розрахунки, результати яких наведені в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Динаміка показників прибутковості діяльності АТ “Ощадбанк” за 2017 - 19 р.р.

Показник	Роки			Відхилення (+/-) 2017-2018 рр.	Відхилення (+/-) 2018-2019 рр.
	2017 р.	2018 р.	2019 р.		
Норма прибутку на капітал, %	17,73	16,98	7,78	- 0,75	- 9,2
Рентабельність активів, %	2,45	2,55	1,3	+ 0,1	- 1,25
Рентабельність витрат	12,99	22,73	8,95	+ 9,74	- 13,78
Чистий спред, %	- 2,4	4,45	7,19	+ 6,85	+ 2,74
Чиста процентна маржа, %	8,12	8,03	8,25	- 0,09	+ 0,22

Норма прибутку на капітал спадала як у 2018 так і у 2019 рр., що свідчить про зменшення ефективності використання капіталу. Нормативне значення цього показника не менше 15%, проте, як видно з таблиці, у 2019 році даний показник не відповідає нормативу. До такої негативної тенденції призвело збільшення витрат. У 2019 році витрати зросли на 472594 тис. грн. в порівнянні з 2018 роком. Такі зміни призвели до зменшення чистого прибутку АТ “Ощадбанк”, а отже і норми прибутку на капітал.

Рентабельність активів мала найвище значення у 2018 році. У 2019 році вона скоротилася в 2 рази, що також є негативним наслідком скорочення чистого прибутку банку за рахунок росту витрат у аналізованому періоді. Рентабельність витрат також скоротилася, що свідчить про зменшення прибутку на одиницю витрат. Найкращим значення цього показника було у 2018 році.

Чистий спред, у аналізованому періоді активно зростав. У 2018 та 2019 рр. він відповідає нормативам. У 2017 році він має від’ємне значення, що свідчить про неефективну процентну політику банку, показує не тільки зниження рівня

доходності від процентних операцій, а й характеризує, яка різниця склалася між ціною придбаних ресурсів і ціною від розміщення їх в активи (переважно в кредитний портфель). Проте починаючи з 2018 році даний показник зростає, що свідчить про зміну політики банку та його ефективну діяльність.

3.2. Удосконалення методики планування кредитного портфеля банку на основі SWOT – аналізу

Також, менеджмент банку може частково вплинути на вартість запозичених коштів, підтримуючи високу репутацію своєї установи, підвищуючи її надійність і платоспроможність та поліпшуючи фінансові показники діяльності [20].

Ефективна кредитна політика банку визначається дохідністю кредитних операцій. Прибуток отриманий від їх здійснення у значній мірі залежить від відсоткової політики банку. В ході дослідження процентної політики банку, необхідно визначити величину відсотків, які позичальник сплачує за користування кредитними ресурсами. Зазвичай їх величину визначають за наступною формулою [67]:

$$НП = П \times E \times T, \quad (3.12)$$

де $НП$ – загальна вартість нарахованих процентів;

$П$ – сума наданої позики;

E – банківський процент за певний час;

T – тривалість позики.

Застосувавши до формули 3.14 категорійний апарат економічної економетрії отримаємо наступну формулу:

$$П = M \times E, \quad (3.13)$$

де M – момент вартості позики.

Формула 3.15 є загальною, тому ми будемо її використовувати в ході аналізу методів нарахування відсотків за користування кредитом.

Щоб отримати більш точний розрахунок розширимо формулу 3.15 – будемо враховувати не всю суму кредиту, а її середнє значення на початок та кінець аналізованого періоду:

$$\Pi = E \times \sum \frac{K_{3П} + K_{3К}}{2}, \quad (3.14)$$

де $K_{3П}, K_{3К}$ – величина заборгованості на початок і кінець розглянутого планового періоду.

Іноді, в ході розрахунку вартості довготермінового кредиту, основну увагу приділяють на величину заборгованості, а не на моменти вартості. Звертаючи на це увагу, для дискретного випадку надання або повернення позики пропонується користуватися такою формулою:

$$\Pi = E \times \sum \frac{K_{3П} + K_{3К}}{2} \times T_{III} = E \times \sum M_{III}, \quad (3.15)$$

де T_{III} — тривалість і-го планового періоду, протягом якого користуються позикою;

M_{III} — момент вартості позики для цього періоду.

В АТ «Ощадбанк» для розрахунку відсотків за користування позикою та побудови індивідуального графіку платежів застосовують методику ануїтету з дисконтуванням вартості:

$$\Pi_{АН} = \Pi \times \frac{E \times (1 + E)^T}{(1 + E)^T - 1}, \quad (3.16)$$

де $\Pi_{АН}$ — значення ануїтету.

Розглянемо все вищевикладене на прикладі. Припустимо, що АТ «Ощадбанк» надав кредит на суму 200 тис. грн. під 40% річних. Клієнт має повернути кредит

протягом 3,5 років. Проаналізуємо повернення кредиту за двома методами: за дискретними виплатами та за методикою ануїтету.

Метод повернення кредиту за дискретними виплатами. Повернення кредиту відбувається шляхом таких виплат: перший рік – 80 тис. грн., другий – 60 тис. грн., третій – 40 тис. грн. і четвертий – 20 тис. грн. Розрахунок кредиту виконано за формулою (3.17), результати зведено в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Розрахунок повернення кредиту за дискретним методом

Показник	Період			
	1	2	3	4
Заборгованість на початок року, тис. грн.	200	150	100	50
Нараховані проценти за рік, тис. грн.	70	50	30	5
Сумарні нараховані проценти, тис. грн.	70	120	150	155

Розглянемо повернення кредиту за другим методом: методикою ануїтету. Припустимо, що позичальник вносить платежі по кредиту кожних півроку. Отже, ми маємо 7 періодів. Щоб дотримуватись правила розмірності розділимо відсоткову ставку навпіл, отримаємо 20%. Величину ануїтету розрахуємо за формулою (3.16). Розрахунок повернення позики наведено в табл. 3.11

Таблиця 3.11

Розрахунок повернення позики за методом ануїтету

Період	Залишок позики на початок року	20% піврічних	Залишок загальної суми заборгованості на кінець року	Ануїтет	Плата за позику
1	200,00	20,00	220,00	50,86	30,86
2	169,14	33,83	202,97	50,86	17,03
3	152,11	30,42	182,53	50,86	20,44
4	131,67	26,33	158,00	50,86	24,53
5	107,14	21,43	128,57	50,86	29,43
6	77,71	15,54	93,25	50,86	35,32
7	42,39	8,48	50,87	50,86	42,38
Усього	-	156,03	-	356,02	200,00

Під час аналізу методології нарахування кредиту, основна увага приділяється сумі нарахованих відсотків за його користування. Так провівши два ряди

розрахунків можна дійти висновку, що нарахування відсотків за методом анuitету є більш ефективним, адже сума прибутку від кредитних операцій у другому випадку буде на 38,03 тис. грн. більшою, ніж за дискретною методикою нарахування. Проте такий спосіб аналізу є досить поверхневим, адже він не враховує те, як кошти повернуті позичальником та відсотки, сплачені за їх користування будуть працювати в часі. Так, не проводячи специфічних розрахунків, можна визначити, що за першим методом в першому періоді клієнт сплатить 80 тис. грн. позики та 64 тис. грн. відсотків, за другою методикою сума сплачена клієнтом у перший період є значно меншою: кошти повернуті банку складуть 47,89 тис. грн., а відсотки 53,83 тис. грн. Повернуті кошти, банк може знову надати у позику. Чим більше вільних коштів буде мати банк, тим більш ефективною може бути його діяльність, крім того, зі зменшенням зобов'язань клієнтів, банк зменшує суму обов'язкового резерву. Що також позитивно відзначається на його діяльності.

Щоб більш детально проаналізувати все вищезазначене, та визначити як грошові потоки будуть рухатися в часі, розглянемо економетричний показник маса вартості позик, який визначається за формулою [63]:

$$M = \frac{P \times T - НП}{T}, \quad (3.17)$$

Найвигіднішим для банку буде той варіант, котрий принесе йому найбільшу масу вартості позики в часі. Розрахунок вищезазначеного показника та порівняння його з даними отриманими в ході аналізу двох методик, наведено в табл. 3.12

Таблиця 3.12

Порівняння методів розрахунку процентів

Метод розрахунку	Кінцеві результати розрахунку, тис. грн.	
	За масою позикової вартості	За нарахованими процентами
1	166,29	155
2	155,42	156,03

З таблиці 3.12 бачимо, що за масою вартості найкращим є дискретний метод нарахування відсотків, а за обсягом нарахованих відсотків – метод анuitету.

Таким чином, для АТ “Ощадбанк” для дослідження позикової вартості правильніше використовувати методику за показником маса вартості, яким можна визначати середню масу капіталу, що функціонує в банку протягом розглянутого проміжку часу.

Виходячи з вищесказаного розрахуємо та проаналізуємо процентний дохід банку у 2018-2019 рр. та за I квартал 2020 році. Так на кінець аналізованого періоду він склав 5926167,62 тис. грн. За даними фінансової звітності кредити в кредитному портфелі банку протягом аналізованого періоду склали 11138073,57 тис. грн. Середній процент, який сплачує позичальник за користування позикою становить 40% річних. Розділимо період на 27 міс, отже щомісячний відсоток складе 3,33%. Розглянемо повернення коштів банку за методом ануїтету та за дискретним методом. Отримані дані свідчать про те, що процентний дохід становить 5926167,62 тис. грн. Розрахувавши повернення позики за дискретним методом маємо наступну суму процентних доходів: 5192569,90 тис. грн., що на 733597,72 тис. грн. менше ніж за попередньою методикою розрахунку. Розрахувавши за формулою 3.17 моменти вартості позики ми маємо наступні дані: за методом ануїтету банк отримає 8504221,295 тис. грн., а за дискретним методом – 8830264,726 тис. грн. Таким чином, сума капіталу, що утвориться в банку протягом року, за рахунок кредитування за дискретним методом, перевищує суму капіталу, що утвориться при ануїтетному розрахунку повернення позики на 326043,43 тис. грн.

Отже, провівши аналіз різних методик нарахування відсотків, можна зробити висновок, що розрахунок повернення відсотків за методом ануїтету, який використовується у АТ “Ощадбанк” є неефективним. Більш дохідною є дискретна методика нарахування відсотків. Адже ключову роль має грати дохідність кредитних операцій. Особливе місце в утворенні прибутку банку посідає капітал, що утворюється в результаті провадження банком своєї діяльності, за дискретною методикою нарахування відсотків сума цього капіталу є більшою, таким чином в АТ “Ощадбанк”, раціонально розраховувати повернення позики за дискретним методом з розрахунком показника маса вартості позики.

На сьогоднішній день механізм оцінки якості кредитного портфеля банку в Україні чітко не регламентовано нормативними документами, тому існує необхідність удосконалення наявних методик з урахуванням сучасного економічного стану країни. На основі проведеного аналізу існуючих методичних підходів до оцінки якості кредитного портфеля було встановлено, що їх можна розділити на три групи: методи експертних оцінок, статистичні методи та аналітичні методи (рис. 3.2).

Методи експертних оцінок ґрунтуються на базі вивчення оцінок, зроблених експертами, і включає складання узагальнюючих експертних оцінок. До цього методу відносять: рейтингову оцінку кредитоспроможності клієнтів, аналіз дотримання економічних нормативів банківської системи, класифікацію кредитів в залежності від ступеню ризику тощо.



Рис.3.2. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфелю

Статистичні методи оцінки якості кредитного портфельного банку будується на основі аналізу статистичних даних, пов'язаних із фінансовим станом позичальників за певний період часу. Таке дослідження є основою для порівняння фактичної частоти виникнення ризиків з прогнозними оцінками. Остання група методів оцінки якості кредитного портфеля - аналітичні методи, які являють собою оцінку можливих втрат (рівня ризику) банку. Стрес-тестування - це методи оцінки чутливості портфеля до істотних змін макроекономічних показників. Являє собою оцінку потенційного впливу на фінансовий стан банку ряду заданих стресів

(шокових ситуацій), тобто змін до факторів. Мета даного методу полягає в оцінці можливих збитків при тій чи іншій стресовій ситуації.

Основні методики, що застосовуються в світовій практиці для оцінки кредитного ризику можна представити схематично (рис. 3.3).

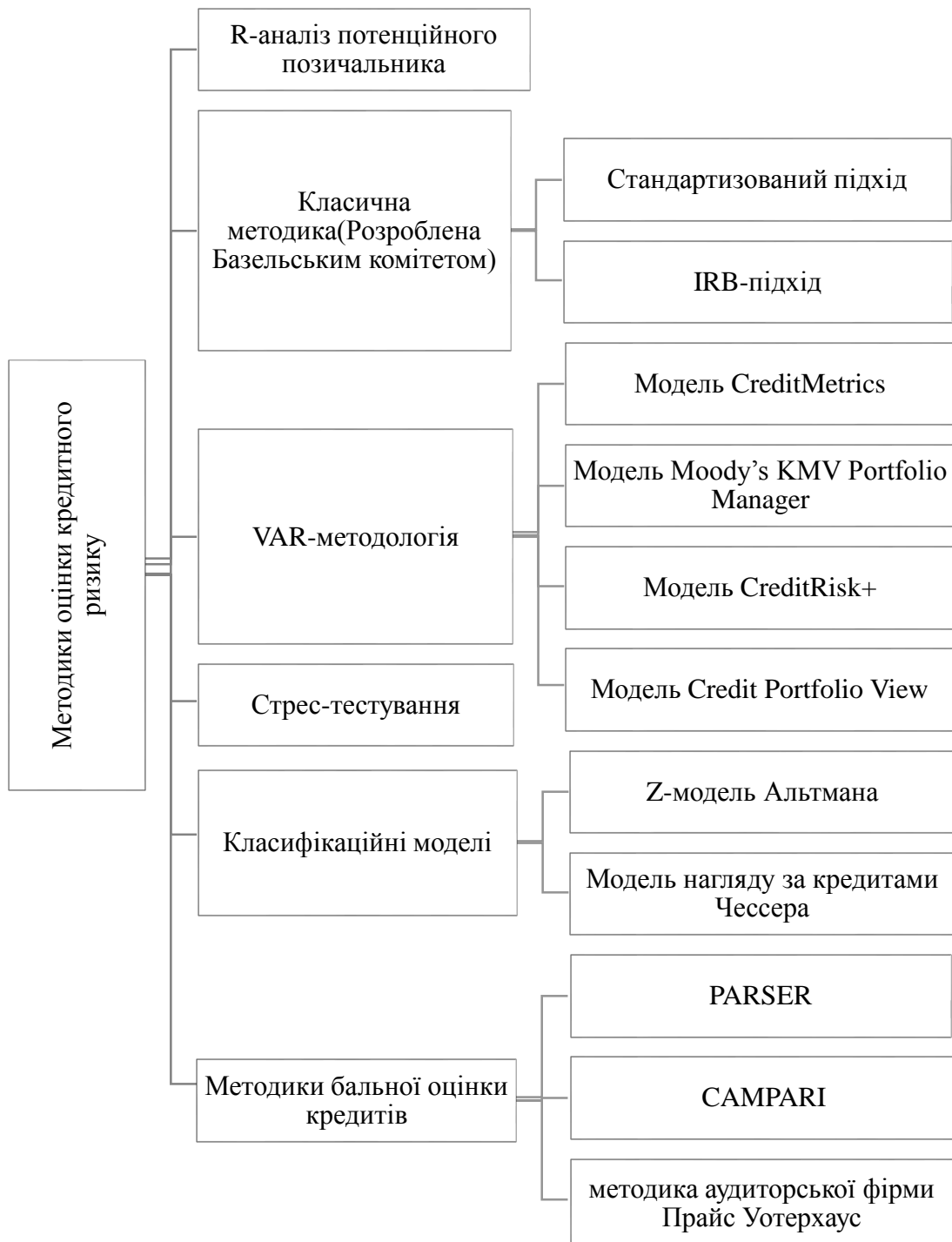


Рис.3.3. Методики оцінки кредитного ризику

На основі розглянутих методик можна зробити висновок, що в основу більшості з них покладено аналіз фінансового стану позичальника, вивчення його кредитної історії, а також дослідження економічних коефіцієнтів діяльності банку в порівнянні з нормативними значеннями. Класичний підхід до оцінки кредитного ризику комерційного банку базується на стандартній оцінці кредитоспроможності позичальника і присвоєння йому кредитного рейтингу.

Але також існує велика кількість моделей, що використовують складний математичний апарат для оцінки кредитного ризику. Розробка моделей проводилася великими фінансовими інститутами ще в 90-ті роки минулого століття, і з тих пір вони отримують все більше і більше практичне застосування. Ключовим завданням побудови математичної моделі кредитного ризику є оцінювання розподілу збитків всього агрегованого кредитного портфеля.

Базельський комітет пропонує надати банкам вибір між двома основними методологіями розрахунку вимог до капіталу для покриття кредитних ризиків. Одним з варіантів вимірювання кредитного ризику є за стандартизованим способом, підтримуваним зовнішніми оцінками рейтингових агентств. Альтернативна методологія, яка має бути затверджена органами банківського нагляду, дозволить банкам використовувати власні внутрішні рейтингові системи для оцінки кредитних ризиків, а саме IRB-підхід (Internal Ratings-Based Approach) - підхід до оцінки кредитних ризиків, що покриваються капіталом, через внутрішньобанківські рейтинги контрагентів[43].

IRBA надає можливість застосовувати внутрішні рейтингові процедури і передбачає два підходи: основний та стандартизований. Згідно зі стандартизованим підходом, банк має оцінити вірогідність невиконання зобов'язань (дефолту) з боку позичальника (PD); невиконання зобов'язань, яке спричиняє збитки (LGD); а також кредитні конверсійні фактори (CCF), які є необхідними для визначення рівня невиконаних зобов'язань (дефолту) (EAD). Навпаки, основний підхід вимагає лише PD-оцінювання, оскільки банки можуть застосовувати параметри наглядових органів для визначення інших ризиків. Характеристика підходів представлена в додатку Д.

Представимо порівняльну характеристику VAR-методик у вигляді таблиці 3.13[44; 45].

Таблиця 3.13

Порівняльна характеристика моделей оцінки кредитного ризику портфеля

Напрями порівняння	Назва моделі			
	CreditMetrics	CreditRisk+	Moody's KMV Portfolio Manager	CreditPortfolio View
Прояв кредитного ризику	Зміна ринкової вартості	Втрати при дефолті	Зміна ринкової вартості	Втрати при дефолті
Об'єкт кредитного ризику	Вартість активів	Ймовірність дефолту	Вартість активів	Макроекономічні фактори
Кредитна подія	Зміна кредитного рейтингу/ дефолту	Дефолт	Безперервна ймовірність дефолту (EDF)	Зміна кредитного рейтингу/дефолту
Ймовірність дефолту	Безумовна	Безумовна	Безумовна	Умовна
Підхід до моделювання	Знизу вверх	Знизу вверх	Знизу вверх	Зверху вниз
Методологія розрахунку	Імітаційне моделювання/ аналітичне рішення	Аналітичне рішення	Аналітичне рішення	Імітаційне моделювання/ аналітичне рішення

Підтвердженням ефективності підходу представленого Базельським комітетом може стати практика його використання німецькими фінансовими установами. Так, в таблиці 3.14 бачимо, що всі банки країни діють за стандартами розробленими Банком міжнародних розрахунків [46, с. 29].

Таблиця 3.14

Підходи до управління кредитними ризиками в Німеччині 2017–2018 рр.

Показник	2017 р		2018 р	
	Загальна кількість банків	1980	100%	1981
Стандартний підхід	1939	98 %	1929	97 %
IRBA	41	2 %	52	3 %

Найважливіше завдання банківського менеджменту полягає в тому, щоб у межах виробничо-господарської системи створити умови, які забезпечували б оптимальне співвідношення між прибутком, ризиком і ліквідністю. Ефективне функціонування банківських установ в умовах ринкової економіки повинна зайняти

стратегія управління кредитним портфелем банку. Таку стратегію можна розробити за допомогою складання стратегії на основі даних SWOT-аналізу.

Відомо, що SWOT-аналіз був заснований на структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції розвитку. Сьогодні він використовується в більш широкому сенсі – для конструювання стратегій на підприємствах, у банківському секторі даний аналіз використовується досить рідко, але саме через недостатнє використання даних SWOT-аналізу у банківській сфері ця проблема є актуальною.

В умовах змінного середовища для проведення комплексного стратегічного аналізу необхідно враховувати внутрішні можливості та зовнішню ситуацію, яка склалася на ринку. Цим обумовлюється необхідність застосування SWOT-аналізу, який надає якісну оцінку внутрішніх сил банку та загроз з боку зовнішнього середовища [46].

На першому етапі проводиться аналіз макросередовища банку. В табл. 3.15 та табл. 3.16 наведено фактори макросередовища, які створюють можливості та загрози для розвитку АТ “Ощадбанк”, досліджено їх можливий вплив та силу впливу на банк (за 10-ти бальною шкалою, яка припускає оцінки від 1 до 10 балів: 1 бал – дуже незначний вплив фактору, 10 – максимальний вплив фактору) та з’ясовано відповідні дії банку для реалізації наданих можливостей та уникнення негативного впливу загроз.

Таблиця 3.15

Фактори макросередовища, які створюють можливості для АТ “Ощадбанк”

Фактори	Прояв	Дії банку	Сила впливу
1	2	3	4
1. Зростання обсягів промислового виробництва	Зростання попиту на кредитні ресурси, збільшення кількості кредитоспроможних позичальників.	Розширення ресурсної бази банку і збільшення обсягів кредитування економіки	9
2. Збільшення попиту на кредитні та депозитні послуги	Збільшення доходів населення сприяє збільшенню заощаджень, що в свою чергу збільшує депозити населення, до того ж підвищується попит на банківські послуги з боку населення	Банку необхідно: 1) розширити обсяги кредитування; 2) активно впроваджувати і виводити на ринок банківські послуги для населення.	7

Продовження табл.3.15

1	2	3	4
3. Активізація суб'єктів підприємницької діяльності	Зростання розмірів доходів громадян збільшує рівень заощаджень населення, що дає змогу банку розраховувати на додаткові можливості формування ресурсної бази. Це стосується і юридичних осіб	Розробити дієві маркетингові програми по залученню коштів населення та суб'єктів господарювання і спрямувати ці кошти в найбільш прибуткові проекти (перш за все кредитні проекти)	6
4. Розвиток фондового ринку України	Розвиток фондового ринку відкриє для банку значний сегмент фінансового ринку, на якому можливо ефективно розміщувати фінансові ресурси і отримувати прибутки	У разі появи позитивних тенденцій на фондовому ринку банку необхідно активізувати свою діяльність з цінними паперами	7
5. Розширення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України	Розширення зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств збільшить обсяги міжнародних розрахунків	Банку необхідно активізувати роботу по пошуку нових банків-кореспондентів за кордоном та залучити до кола своїх клієнтів українські підприємства, що займаються ЗЕД	6

У випадку реалізації таких можливостей для банку, як зростання доходів населення та збільшення попиту на кредитні та депозитні послуги, існує висока вірогідність збільшення прибутковості банку, цим самим покращуючи його рентабельність.

Таблиця 3.16

Фактори макросередовища, які створюють загрози для АТ "Ощадбанк"

Фактори	Прояв	Дії банку	Сила впливу
1	2	3	4
1. Інфляція	Знецінення активів; труднощі з поверненням довгострокових кредитів	Здійснення банківських операцій, що зберігають купівельну спроможність коштів; урахування інфляційного впливу при визначенні ставки за кредитом	8
2. Спад в економіці	Посилення конкуренції між банками по наданню кредитів, зменшення кількості кредитоспроможних позичальників та попиту на банківські кредити	Переорієнтація з надання кредитів на надання банківських послуг населенню	8

Продовження табл.3.16

1	2	3	4
3.Зростання безробіття, падіння життєвого рівня населення	Знецінення робочої сили, звільнення робітників, скорочення депозитів населення, скорочення ресурсної бази банку	Ефективне управління активами та пасивами, диверсифікація джерел капіталу	9
4. Збільшення податкового тягара	Погіршення фінансового стану підприємств, тінізація економіки, відтік капіталів з банківської системи в “тіньовий сектор”	Диверсифікація діяльності в інших напрямках надання фінансових послуг	7
5. Форс-мажорні обставини	Війна, стихійні лиха, тощо	Страховання на випадок стихійного лиха	9

В цілому, слід зазначити, що на даний момент рівень ризиків макроекономічної кон’юнктури (з точки зору їх негативного впливу на банк) є високий, що створює загалом не досить сприятливий макроклімат для подальшого розвитку АТ “Ощадбанк”. Проаналізувавши фактори макросередовища, які можуть впливати на роботу АТ “Ощадбанк”, проаналізуємо середовище безпосереднього оточення банку та конкурентного середовища в галузі банківської справи з позицій можливого позитивного та негативного впливу на банк. В табл. 3.17 та табл. 3.18. представлено сильні та слабкі сторони, які найбільш суттєво впливають на управління кредитним портфелем АТ “Ощадбанк”.

Таблиця 3.17

Сильні сторони АТ “Ощадбанк”

Сильні сторони			
	Прояв	Обґрунтування	Сила впливу
Внутрішня середовище	1. Широкий спектр банківських (кредитних) послуг	Наявність окремих послуг для фізичних осіб, середнього та малого бізнесу, корпоративного бізнесу, факторингових та форфейтингових послуг. Розвинуті напрямки кредитування: споживчі цілі, кредити для бізнесу, проектне фінансування.	9
	2. Входження до І групи банків	За розміром капіталу АТ “Ощадбанк” входить до групи великих (II) банків згідно класифікації НБУ. При подальшому розвитку банк має усі шанси ввійти до І групи банків.	7

Продовження табл.3.17

1	2	3	4
	3. Послуги надаються в залежності від характеристики діяльності	АТ “Ощадбанк” надає кредити в залежності від характеристик бізнесу та подальшої перспективи повернення коштів, а не від позичальника, доказом є проектне кредитування.	8
	4.Наявність системи, безперервного підвищення професійного рівня персоналу	АТ “Ощадбанк” має власний внутрішній центр підвищення кваліфікаційного рівня персоналу і постійно розвивається у цьому напрямку.	8
	5. Достатні фінансові ресурси	Банк є частиною міжнародної банківської групи Eurobank.	9
	6. Інноваційна спрямованість банківських послуг	За наявності великої кількості конкурентів на ринку банківських послуг, банк розробив додатки для телефонів з цілодобовою підтримкою користувачів. Придбав зарубіжні програми для безперебійного обслуговування клієнтів.	7
	7. Розвиток мережі відділень	Банк налічує 24 відділення в Україні. На 2016 рік планується відкриття ще 3 відділень, з метою підвищення обслуговування клієнтів.	7

Слабкі сторони відображають відсутність факторів внутрішнього середовища банку, які є важливими для його функціонування або тих якостей, які збільшують його конкурентоспроможність, що в свою чергу створює для банку несприятливі умови для ефективної діяльності, як: наявність тенденції погіршення якості активів та формування значного об'єму резервів, низьку диверсифікацію кредитного портфеля, високий рівень залежності від міжбанківського кредитування.

Таблиця 3.18

Слабкі сторони АТ “Ощадбанк”

Слабкі сторони			
	Прояв	Обґрунтування	Сила впливу
Внутрішнє середовище	1. Зменшення попиту фізичних та юридичних осіб на банківські послуги	Останні тенденції розвитку банківського ринку під впливом макроекономічних факторів свідчать, що кредитний портфель банків має негативну тенденцію. Необхідно впроваджувати постійні дослідження на зміну попиту та створювати нові продукти.	9
	2. Тенденції до збільшення короткострокового кредитування	Банк змушений переглядати свій кредитний портфель і змінювати строки та ставки за кредитами та депозитами. Це призводить до зменшення диверсифікації кредитного портфеля як за строками кредитування, так і за видами.	7

1	2	3	4
	3. Обмежена пропозиція банківських послуг на українському ринку	Характерною рисою більшості українських банків є обмежений (у порівнянні європейськими банками) асортимент пропозиції банківських продуктів. В даному випадку АТ “Ощадбанк” не є виключенням українського ринку в частині пропозиції банківських послуг.	8
	4. Високий рівень концентрації банківського сектора	Найбільша частка кредитування припадає на торгівлю в АТ “Ощадбанк” і становить 49,49%.	8
	5. Низька диверсифікація розміщених коштів	З вищесказаного, можна зробити висновок, що за видами економічної діяльності кредитний портфель банку є не досить диверсифікований, що призводить до підвищення ризиків діяльності банку.	9
	6. Зростання проблемних активів	Незважаючи на скорочення кредитного портфеля та активів АТ “Ощадбанк” у 2019 році прослідковується зростання частки проблемних кредитів і становить 22,13% від загального обсягу кредитного портфеля. У 2018 році цей показник становив 20,14%	7

Стосовно внутрішнього потенціалу АТ “Ощадбанк” необхідно зазначити таке: банк пропонує великий спектр банківських послуг, тобто є універсальним, що надає можливість обслуговувати майже всі сфери господарювання, тобто у випадку виникнення будь-яких загроз банк має змогу сконцентрувати свою діяльність у тій сфері, яка максимально мінімізує ризики зовнішнього середовища.

Слід підкреслити, що банк має тенденцію погіршення якості активів та формування великого об'єму резервів, що в свою чергу, впливає на прибутковість банку. Також слід зазначити, що даний банк має високий рівень залежності від міжбанківського кредитування, що значно погіршує рівень його фінансової стійкості, і, якщо дії банку не будуть спрямовані на мінімізації ризиків, які пов'язані з даним фактором, то є висока вірогідність зниження рівня його надійності [48].

На підставі виділених сильних та слабких сторін внутрішнього середовища та можливостей і загроз зовнішнього середовища, побудовано матрицю SWOT, у якій наведено альтернативні варіанти стратегічного управління кредитним портфелем АТ “Ощадбанк” залежно від комбінації факторів внутрішнього та зовнішнього середовища (табл. 3.19).

Стратегії управління кредитним портфелем АТ “Ощадбанк” на основі SWOT
– аналізу

Сторони	Можливості	Загрози
Сильні	Стратегія має бути спрямована на підвищення рівня обслуговування населення, удосконалення кредитних продуктів. Необхідно позбутися усіх прихованих комісій за кредитами. Ключові фактори реалізації стратегії: відновлення клієнт орієнтованої стратегії банку, удосконалення кадрової політики та підвищення кваліфікацій персоналу	Стратегія розвитку банку має бути спрямована на нейтралізацію конкурентів та на захист своєї ринкової ніші, на розробку банківських продуктів, а також на посилення рівня інформаційної безпеки. Ключові фактори, що дадуть змогу реалізувати таку стратегію: якісне обслуговування клієнтів, активний маркетинг та просування послуг, зміцнення надійності банківських послуг
Слабкі	Стратегія спрямована на вдосконалення методів формування кредитного портфеля з метою покращення якості активів, на зростання доходів, отриманих від кредитування фізичних та юридичних осіб, цим самим зменшуючи залежність від міжбанківського кредитування, а також на вжиття заходів, спрямованих на покращення рентабельності діяльності банку. Ключові фактори реалізації стратегії: отримання додаткового прибутку за рахунок збільшення частки ринку, зростання популярності банку, зростання доходів населення	Стратегія спрямована на мобілізацію потенціалу банку для того, щоб утримати своє становище на ринку. Успішна діяльність банку за таких обставин можлива за рахунок оптимізації витрат і концентрації на найбільш рентабельних сферах свого функціонування, уникаючи неперспективних напрямів діяльності

Таким чином, SWOT-аналіз дає змогу впорядкувати процес обміркування та узагальнення наявної інформації, виділити конкурентні переваги та недоліки, визначити стратегію розвитку залежно від обставин, які склалися у зовнішньому та внутрішньому середовищі банку[49].

3.3. Ефективність реалізації удосконалених методичних підходів до процесу управління формування кредитних ресурсів банківських установ

Розглядаючи аналітичне забезпечення управління кредитним портфелем АТ “Ощадбанк” ми можемо розмежувати його за двома напрямками: аналіз дохідності та ефективності кредитного портфеля та аналіз ризиковості кредитного портфеля. За таким же принципом будемо відображати аналітичні інструменти АТ “Ощадбанк” стосовно окремого кредиту.

При визначенні відсоткової ставки за кредитом банк використовує метод «базова ставка плюс». Правлінням банку за поданням Комітету з питань управління активами та пасивами щокварталу затверджується рівень базової ставки за активними операціями. Усі базові процентні ставки встановлюються в основних валютах: гривня України, долар США, ЄВРО та російські рублі. При встановленні базових ставок враховується кон’юнктура ринку банківських послуг, фактичний рівень процентного ризику, стратегічні завдання банку.

Тобто при розрахунку ціни кредиту АТ “Ощадбанк” включає до базової ставки облікову ставку НБУ, відсоток розрахований на основі наявного процентного ризику на ринку, а також частку прибутку яку планує отримати банк від даної позики. Далі розраховується надбавка, що відображає рівень ризику за конкретним позичальником, або їх групою. Надбавка додається до базової ставки в результаті чого ми отримуємо річну процентну ставку за кредитом.

Тож розрахунок процентної ставки за кредитом АТ “Ощадбанк” можна представити за такою формулою:

$$R = R_6 + H \quad (3.17)$$

де R – річна процентна ставка по кредиту;

R_6 – базова відсоткова ставка;

H – надбавка

Базова відсоткова ставка визначається:

$$R_6 = R_o + R_p + R_{\text{ПБ}} \quad (3.18)$$

де R_o – облікова ставка НБУ

R_p – рівень ризику ринковий

$R_{ПБ}$ – ставка прибутку, яку очікує отримати банк

Дана схема визначення дохідності окремого кредиту досить ефективна і успішно використовується АТ “Ощадбанк”, адже враховує вартість залучення ресурсів, ризиковість кредитування на ринку (що дуже важливо в умовах економічної та політичної нестабільності в Україні, особливо в останні роки), дозволяє регулювати ставку відсотка в залежності від зміни кредитної політики та пріоритетів банку, при цьому береться до уваги і індивідуальний ризик позичальника шляхом додавання надбавки.

Але існує певна специфіка роботи АТ “Ощадбанк”, його діяльність спрямована на довгострокове обслуговування VIP-клієнтів та клієнтів з високим доходом [48]. Тому для роботи саме з таким сегментом цільового ринку банку варто запропонувати схему визначення дохідності за окремим кредитом котра має назву метод «аналізу дохідності клієнта». Такий підхід дозволяє знизити вартість кредиту для постійного клієнта шляхом врахування віх надходжень, які отримує банк від співпраці з даним суб’єктом, через надання великого спектру банківських послуг.

Якщо розглянути методику розрахунку відсоткової ставки позики на прикладі іпотечного кредиту, то ми побачимо, що банківська установа користується схемою «базова ставка плюс» та застосовує елементи витратного методу при визначенні сукупної вартості кредиту.

Важливим елементом роботи з клієнтом являється оцінка кредитоспроможності. Тож аналітична робота розпочинається саме цього процесу. У АТ “Ощадбанк” оцінка кредитоспроможності окремого позичальника відбувається відповідно до Постанови Правління Національного банку України № 23. За якою спершу відбувається розрахунок коефіцієнтів ліквідності, рентабельності, ділової активності, що потім застосовуються при визначенні інтегрального показника. На основі даного коефіцієнта банк присвоює кожному клієнту клас боржника. Певному класу боржника відповідає значення показника ризику кредиту, що знаходиться у вигляді інтервалу значень.

Представлений порядок оцінки кредитоспроможності позичальника регламентований нормативним актом НБУ і здійснюється Універсал Банком у стандартизованому порядку, але так як Постановою передбачений частково індивідуальний підхід, то подальший аналіз відбувається за методикою, що розробляється банком самостійно. В результаті використання даної методики установа отримує єдиний показник рівня ризику позичальника, даний показник враховує інтегральний та збільшується відповідно до оцінки певних критеріїв, котрі обирає банк залежно від його кредитної політики.

Так як кредитна діяльність досліджуваного банку більше орієнтована на обслуговування юридичних осіб, розглянемо оцінку кредитоспроможності позичальника на прикладі саме такого клієнта. В АТ “Ощадбанк” оцінка кредитоспроможності позичальника відбувається за такими показниками, котрі впливають на значення ризику за кредитом: значення інтегрального показника, що включає значення показника в попередньому періоді та розрахунок динаміки фактичних значень інтегрального показника, коефіцієнт покриття боргу, менеджмент боржника, ринки збуту, наявність бізнес-плану, кредитна історія, рейтинг боржника. Кожен даний чинник оцінюється в балах і може набувати значення 1 або 0 балів.

Така методика дозволяє НБУ регулювати рівень резервування за кредитами, та одночасно залишати комерційним банкам сферу для маневру, для особистого визначення рівня ризику окремого клієнта та формування відповідного резерву, орієнтуючись на кредитну політику банку, наявні ресурси.

При оцінці платоспроможності клієнта-фізичної особи ВТБ Банк застосовує бальну оцінку, але використовуються інші показники. Так, для оцінки рівня ризику позичальника, що хоче отримати іпотечний кредит розраховуються кількісні показники, що в загальній оцінці повинні становити не менше 75%:

- максимальне значення відношення періодичних витрат позичальника на обслуговування боргу за іпотечним кредитом, до чистого сукупного доходу Позичальника за аналогічний період (коефіцієнт РТІ) повинно становити не більше 45%.

- максимальне значення відношення загальної суми усіх періодичних зобов'язань позичальника до чистого сукупного доходу позичальника за аналогічний період (коефіцієнт ОТІ) повинно становити не більше 50% [49].

До розрахунків цих коефіцієнтів можуть бути включені доходи та витрати членів сім'ї позичальника за умови, якщо вони виступають поручителями за договором про іпотечний кредит. Додатковими якісними критеріями, які застосовуються при оцінці платоспроможності позичальника є: наявність у власності позичальника іншого нерухомого та рухомого майна; наявність у власності позичальника грошових коштів, цінних паперів та інших високоліквідних активів; стабільність зайнятості позичальника; позитивна кредитна історія та ін.

Розроблена методика ефективна, адже враховує і фінансовий стан позичальника і сферу його діяльності. Фактори, відібрані АТ "Ощадбанк" самостійно, охоплюють всі ризики позичальника, досліджується його ділова активність, що включена в чинниках якості менеджменту боржника, ризиках збуту, а також наявності бізнес-плану. Так наявність бізнес-плану відображає одночасно і питання наявності постачальників, ринків збуту та ін. Враховано і оцінку грошових потоків клієнта через коефіцієнт покриття боргу та рейтинг позичальника. Тож, схема оцінки кредитоспроможності охоплює різні сфери діяльності клієнта, але існує певний недолік, що проявляється в бальній оцінці. При збільшенні коефіцієнта ризику під впливом перелічених факторів не враховується рівень їх важливості, тож вони в однаковій мірі збільшують показник ризику, а це не вірно, адже певні фактори більш важливі, інші мають менший вплив. Тому варто не лише здійснювати бальну оцінку, а й коригувати на рівень важливості кожного фактору.

Розглянута методика широко застосовується як в Україні так і в інших розвинених країнах. Але ґрунтуючись на зарубіжний досвід можна запропонувати ще одну методику оцінки ризику окремого позичальника, котру доцільно застосовувати одночасно з описаною вище. Запропонована вона була Базельським комітетом як альтернатива стандартному підходу оцінки кредитних ризиків для визначення достатності капіталу банків на основі індивідуальних схем рейтингування. Дана методика аналізу індивідуального кредитного ризику базується

на ймовірності дефолту окремого клієнта і дозволяє банку оцінити можливі збитки в разі обслуговування суб'єкта економіки при негативному розвитку подій.

Кількісна оцінка середньорічної втрати ринкової доходності кредиту для банку, яку можна використовувати як показник індивідуального кредитного ризику позичальника, становить:

$$i_{kr} = LGD \cdot (PD_c + PD_p \cdot r) \quad (3.19)$$

де i_{kr} - показник індивідуального кредитного ризику позичальника;

LGD - розмір втрат у випадку дефолту позичальника;

PD_c - ймовірність дефолту позичальника за основною сумою боргу;

PD_p - ймовірність дефолту позичальника за відсотками;

r - річна ставка відсотка за кредитом.

У табл. 3.20 представлено порівняння ймовірності дефолту кожної категорії кредитного рейтингу рейтингових агентств Standard&Poor's і Moody's, що перетворено в 10 класів кредитного рейтингу позичальників за їх спроможністю повернути основну суму боргу за кредитом [50]. Адже у дослідженнях Базельського комітету середня кількість категорій внутрішніх кредитних рейтингів у європейських банках становить близько 10 [51].

Таблиця 3.20

Ймовірності дефолту, що використовуються рейтинговими агентствами

STANDARD & POOR'S та MOODY'S

Standard & Poor's, %		Moody's, %		Агрегований рейтинг	
Позначення	Ймовірність дефолту	Позначення	Ймовірність дефолту	Позначення	Ймовірність дефолту за основною сумою боргу PD_c , %
AAA	0,00	Aaa	0,00	R1	0,00
AA+	0,00	Aa1	0,00		
AA	0,00	Aa2	0,00		
AA-	0,03	Aa3	0,06	R2	0,015
A+	0,02	A1	0,00	R3	0,035
A	0,05	A2	0,00	R4	0,085
A-	0,05	A3	0,00		
BBB+	0,12	Baa1	0,07		
BBB	0,22	Baa2	0,06	R5	0,285
BBB-	0,35	Baa3	0,39	R6	0,690
BB+	0,44	Ba1	0,64		

Продовження табл.3.20

1	2	3	4	5	6
BB	0,94	Ba2	0,54		
BB-	1,33	Ba3	2,47	R7	2,120
B+	2,91	B1	3,48		
B	8,38	B2	6,23	R8	9,350
B-	10,32	B3	11,88		
CCC	21,94	Caа	18,85	R9	21,940
D	100,00	D	100,00	R10	100,00

Отримані агреговані значення ймовірностей дефолту за категоріями кредитного рейтингу позичальника є орієнтовним значенням для встановлення ймовірності дефолту за основною сумою боргу [34]. Ймовірність дефолту позичальника визначається здатністю позичальника покривати відсотки за рахунок валового прибутку. Відповідно, будь-який позичальник – юридична особа буде гарантовано спроможним погасити відсотки за кредитом у випадку, якщо валова рентабельність його активів перевищує середньозважену ставку відсотка за позиковим капіталом після його поповнення за рахунок нового кредиту. Ймовірність дефолту за відсотками відображена в табл. 3.21.

Таблиця 3.21

Оцінка ймовірності дефолту за відсотками

Позначення кредитного рейтингу	Характер валової рентабельності активів	Запас процентної кредитоспроможності	Рівень запасу процентної кредитоспроможності	$x=1-kЗПК$	Середня ймовірність дефолту за відсотками PDp
r1	GRA>0	>0	$kЗПК \geq 2$	$-1 \leq x$	0,00
R2			$1,5 \leq kЗПК < 2$	$-1,0 < x \leq -0,5$	0,3085
R3			$1,0 \leq kЗПК < 1,5$	$-0,5 < x \leq 0,0$	0,4013
R4			$0,5 \leq kЗПК < 1,0$	$0,0 < x \leq 0,5$	0,5987
R5			$0,3 \leq kЗПК < 0,5$	$0,5 < x \leq 0,7$	0,7257
R6			$0,0 \leq kЗПК < 0,3$	$0,7 < x \leq 1,0$	0,7734
R7		<=0	$-0,3 \leq kЗПК < 0,0$	$1,0 < x \leq 1,3$	0,8531
R8			$-0,5 \leq kЗПК < -0,3$	$1,3 < x \leq 1,5$	0,9192
R9			$-1,0 \leq kЗПК < -0,5$	$1,5 < x \leq 2$	0,9599
r10		GRA ≤ 0	будь-який		

Для позначення різниці між фактичною валовою рентабельністю активів позичальника та середньозваженою ставкою відсотка за позиковим капіталом цього

позичальника після його можливого поповнення за рахунок нового кредиту слід використовувати поняття “запас процентної кредитоспроможності”.

При наявності запасу процентної кредитоспроможності в обсягах, що не перевищують поточний рівень валової рентабельності активів позичальника, а також відсутності запасу процентної кредитоспроможності і додатній величині валової рентабельності активів позичальника ймовірність дефолту за відсотками дорівнює функції нормального стандартного розподілу в точці $(1 - k_{зпк})$, тобто виходячи з обсягу умовної “нестачі” валової рентабельності активів для покриття відсотків за кредитами:

$$PD_p = F(x) = \int_{-\infty}^x f(t)dt, \quad (3.20)$$

де $F(x)$ – функція нормального стандартного розподілу, яка визначається значенням щільності нормального стандартного розподілу $f(x)$:

$$f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{x^2}{2\sigma^2}\right) \quad (3.21)$$

де σ^2 – дисперсія функції нормального стандартного розподілу;
 x – частка валової рентабельності активів, якої не вистачає для покриття відсотків за кредитами:

$$x = 1 - k_{зпк}, \quad (3.22)$$

де $k_{зпк}$ – рівень запасу процентної кредитоспроможності, який визначається за формулою:

$$k_{зпк} = \frac{GRA - WADC}{GRA} \quad (3.23)$$

де GRA – фактична валова рентабельність активів позичальника, %;
 $WADC$ – середньозважена ставка відсотка за позиковим капіталом позичальника в умовах залучення додаткового кредиту, % [52].

Оскільки оцінювання ймовірності дефолту, яке диференційовано за основною сумою кредиту та за відсотками по кредиту, передбачає відповідну диференціацію

двох форм кредитного рейтингу позичальника – за основною сумою боргу та за відсотками, загальний кредитний рейтинг позичальника є їх комбінацією.

Таким чином, описаний вище науково-методичний підхід до оцінки індивідуального кредитного ризику та відповідного кредитного рейтингу позичальника дозволить підвищити ефективність управління кредитною діяльністю банку, оскільки більш адекватно відображає спроможність позичальників погашати основну суму боргу та відсотки за заборгованістю, дозволяє оцінити банку обсяги можливих втрат внаслідок співпраці з клієнтом.

Тож, АТ “Ощадбанк” має ефективну систему оцінки індивідуального кредитного ризику, що була ґрунтовно розроблена відповідно до особливостей установи. А запропонований IRB метод може бути альтернативою до вже існуючого. Його перевагою є те, що застосування власної системи рейтингування є ознакою надійності банківської установи та буде найбільш ефективною методикою, адже максимально відповідатиме потребам банку. Крім того кредитний ризик поділяється на елементи: погашення основного боргу та відсотків, що дає можливість більш деталізовано вивчити кредитоспроможність позичальника та розробити методи управління кредитними ризиками.

3.4. Прогнозні показники ефективності від реалізації удосконалених методичних підходів формування кредитних ресурсів АТ “Ощадбанк”

Найризикованіший вид кредитного бізнесу – кредитування фізичних осіб. На споживчі кредити фізичних осіб доводиться близько 20% загального кредитного портфеля банків України (приблизно 100 млрд. грн.), або близько 50% всіх виданих населенню позик. Ринок споживчого кредитування характеризується незначним поживленням. Переоцінивши ліміти на ризики по активних операціях, банки обережно підходять до видачі кредитів і в більшості випадків не готові кредитувати нових клієнтів. У цілому протягом 2017 року портфель кредитів населенню скоротився майже на 10%, до 213,5 млрд. грн. На сьогоднішній день можна

стверджувати, що пік динаміки погіршення кредитного портфеля українські банки вже пройшли. Дане поліпшення ситуації стало можливим на тлі певної стабілізації макроекономічної ситуації в країні та зменшення фінансової волатильності, а також завдяки відсутності різких коливань обмінного курсу.

Для визначення стратегії управління банком є необхідність розробити економетричну модель взаємозв'язку кредитування фізичних осіб та основних економічних і соціальних показників: індекс реальної середньомісячної заробітної плати, індекс номінальної заробітної плати, індекс споживчих цін, валовий внутрішній продукт, доходи та витрати населення, роздрібний товарообмін, середньомісячна номінальна заробітна плата. Для вивчення взаємозв'язку між показниками нами була використана матриця взаємної кореляції між ними, що представлена в таблиці 3.22.

Таблиця 3.22

Кореляційна матриця

	Кредити	Індекс реальної середньомісячної з/п	Індекс номінальної з/п	ІСЦ	ВВП, млн. грн.	Доходи, млн. грн.	Витрати, млн. грн.	Роздрібний товарооборот, млн. грн.	Середньомісячна номінальна з/п
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кредити	1	-0,026	-0,113	-0,09	0,967	0,949	0,949	0,962	0,937
Індекс реальної середньомісячної з/п	-0,02	1	0,215	-0,46	0,1231	0,098	0,101	0,072	0,092
Індекс номінальної з/п	-0,113	0,215	1	0,751	-0,15	-0,180	-0,180	-0,153	-0,177
ІСЦ	-0,09	-0,467	0,752	1	-0,223	-0,222	-0,224	-0,186	-0,215
ВВП, млн. грн.	0,968	0,123	-0,156	-0,22	1	0,992	0,993	0,989	0,982
Доходи, млн. грн.	0,949	0,098	-0,18	-0,22	0,992	1	0,999	0,995	0,997
Витрати, млн. грн.	0,949	0,33	-0,180	-0,22	0,993	0,999	1	0,994	0,996

Продовження табл.3.22

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Роздрібний товарооборот, млн. грн.	0,962	0,073	-0,154	-0,18	0,989	0,995	0,995	1	0,996
Середньомісячна номінальна з/п	0,937	0,092	-0,178	-0,21	0,982	0,996	0,996	0,996	1

Якісну оцінку коефіцієнтів кореляції проведемо за допомогою шкали Чеддока (табл.3.23). З кореляційної матриці випливає, що індекс реальної середньомісячної заробітної плати, індекс номінальної заробітної плати працівників і індекс споживчих цін мало пов'язані з показником споживчого кредиту і тому з подальшого розгляду виключені. Найбільший зв'язок мають показники валового внутрішнього продукту, доходів і витрат населення, роздрібного товарообміну і середньомісячної номінальної заробітної плати (табл. 3.24).

Таблиця 3.23

Шкала Чеддока

г х.у	Оцінка зв'язку
0,1-0,3	слабкий
0,3-0,5	помітний
0,5-0,7	помірний
0,7-0,9	високий
0,9-1,0	дуже високий

Таблиця 3.24

Коефіцієнти кореляції

	Кредити	Індекс реальної середньомісячної з/п	Індекс номінальної з/п	ІСЦ	ВВП, млн. грн.	Доходи, млн. грн.	Витрати, млн. грн.	Роздрібний товарооборот, млн. грн.	Середньомісячна номінальна з/п
Кредити	1								
Індекс реальної середньомісячної з/п	0,28184	1							

Продовження табл.3.23

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Індекс номінально і з/п	-0,914	0,17720	1						
ІСЦ	- 0,65009	0,05240	0,8652	1					
ВВП, млн. грн.	0,59806	-0,1426	- 0,7863	- 0,594	1				
Доходи, млн. грн.	0,99151	-0,2192	- 0,9490	- 0,736	0,617	1			
Витрати, млн. грн.	0,99125	-0,2189	- 0,9494	- 0,7384	0,617	0,999	1		
Роздрібний товарооборот, млн. грн.	0,99483	- 0,22942	- 0,9412	- 0,716	0,610	0,999	0,9994	1	
Середньомісячна номінальна з/п	0,99164	- 0,21387	- -0,948	- 0,733	0,617	0,999	0,9999	0,999603	1

Використовуючи можливості системи Excel 2013, для визначення наближеності факторів використовувався кластерний аналіз, що являє собою багатовимірну статистичну процедуру, що виконує збір даних, що містять інформацію про вибірку об'єктів, і потім впорядковує об'єкти в порівняно однорідні групи (таб.3.24).

Таблиця 3.24

Коефіцієнти розрахунку кластерної моделі кредитування

	Індекс реальної середньомісячної з/п	Індекс номінальної з/п	ВВП, млн. грн.	Доходи, млн. грн.	Витрати, млн. грн.	Роздрібний товарооборот, млн. грн.	Середньомісячна номінальна з/п
Кредити 2018	-26	-0,113	0,967	0,949	0,949	0,962	0,937

1	2	3	4	5	6	7	8
Кредити 2019	-32	-0,25	1,245	1,001	1,098	0,996	1,22

Таблиця 3.25

Коефіцієнти розрахунку кластерної моделі кредитування (2 крок)

	Індекс реальної середньо місячної з/п	(Індекс номінальної з/п, ІСЦ)	ВВП, млн. грн.	Доходи, млн. грн.	Витрати, млн. грн.	Роздрібний товарооборот, млн. грн.	Середньомісячна номінальна з/п
Індекс реальної середньо місячної з/п	0,00	40,97	42,81	42,61	42,68	42,61	42,77
(Індекс номінальної з/п, ІСЦ)	40,97	0,00	0,15	1,84	1,64	1,72	1,65
ВВП, млн. грн.	42,81	0,15	0,00	0,24	0,15	0,25	0,04
Доходи, млн. грн.	42,61	1,84	0,24	0,00	0,10	0,01	0,22
Витрати, млн. грн.	42,68	1,64	0,15	0,10	0,00	0,10	0,12
Роздрібний товарооборот, млн. грн.	42,61	1,72	0,25	0,01	0,10	0,00	0,23
Середньомісячна номінальна з/п	42,77	1,65	0,04	0,22	0,12	0,23	0,00

Таблиця 3.26

Коефіцієнти розрахунку кластерної моделі кредитування (6 крок)

	(Індекс номінальної з/п, ІСЦ, Витрати, млн. грн., Середньомісячна номінальна з/п, Доходи, млн. грн., ВВП, млн. грн.)	(Роздрібний товарооборот, млн. грн., Індекс реальної середньо місячної з/п)
(Індекс номінальної з/п, ІСЦ, Витрати, млн. грн., Середньомісячна номінальна з/п, Доходи, млн. грн., ВВП, млн. грн.)	0,00	1,72
(Роздрібний товарооборот, млн. грн., Індекс реальної середньо місячної з/п)	1,72	0,00

У результаті аналізу виявлено, що показники є близькими один до одного за значеннями, отже можна зробити висновок, що вибірка зроблена вірно, і обсяг кредитів найбільш залежить від взаємозв'язку даних показників і розмір кластеру відповідно складає 1,72.

Використовуючи можливості системи Excel 2013 була побудована множинна регресійна модель. Теоретичне лінійне рівняння регресії має вигляд:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_mx_m + e \quad (3.24)$$

де a_0, a_1, \dots, a_m – коефіцієнти (оцінки невідомих параметрів моделі),
 e - випадкова змінна (залишок).

Коефіцієнт регресії $a_j, j=1, \dots, m$, показує, на яку величину в середньому зміниться результативна ознака Y , якщо змінну $X_j, j=1, \dots, m$, замінити на одиницю виміру. Більш наочно багатofакторна модель записується в матричному вигляді:

$$Y = X \times A + e \quad (3.25)$$

$$\text{де } Y = \begin{pmatrix} y_1 \\ \dots \\ y_n \end{pmatrix}, X = \begin{pmatrix} x_{11} & \dots & x_{1m} \\ \dots & \dots & \dots \\ x_{n1} & \dots & x_{nm} \end{pmatrix}, A = \begin{pmatrix} a_0 \\ a_1 \\ \dots \\ a_m \end{pmatrix}, e = \begin{pmatrix} e_1 \\ \dots \\ e_n \end{pmatrix}$$

У результаті проведених обчислень отримано вираз виду:

Таблиця 3.26

Регрессионная статистика								
Множественный R	0,997396							
R-квадрат	0,994798							
Нормированный R-квадрат	0,993715							
Стандартная ошибка	0,081146							
Наблюдения	30							
Дисперсионный анализ								
	df	SS	MS	F	Значимость F			
Регрессия	5	30,22323	6,044647	917,986209	1,41E-26			

Продовження табл.3.26

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Остаток	24	0,158032	0,006585					
Итого	29	30,38127						
	Коэффициенты	Стандартная ошибка	t-статистика	P-Значение	Нижние 95%	Верхние 95%	Нижние 95,0%	Верхние 95,0%
У-пересечение	-0,7157	0,763848	-0,93697	0,35810778	-2,29221	0,860802	-2,29221	0,860802
Переменная X 1	7,123512	0,78908	9,027619	3,4848E-09	5,494931	8,752093	5,494931	8,752093
Переменная X 2	0,034498	0,037376	0,922984	0,36520241	-0,04264	0,111639	-0,04264	0,111639
Переменная X 3	-1,13852	0,046071	-24,7124	1,4019E-18	-1,23361	-1,04344	-1,23361	-1,04344
Переменная X 4	0,000148	0,000731	0,202344	0,84135324	-0,00136	0,001656	-0,00136	0,001656
Переменная X 5	-0,17223	0,009715	-17,7293	2,707E-15	-0,19228	-0,15218	-0,19228	-0,15218

$$Y=35937.3+7,1235*X1+0,03449*X2-1,1385*X3+0,000148*X4-0,17223*X5$$

Перевірка моделі на значущість за F-критерієм Фішера: $R^2 = 0,9946$, тобто варіація даних показників на 99,46% пояснює варіацію обсягів споживчого кредитування. R^2 є значущим, оскільки значущість $F = 1,365E-29 < 0,05$, отже рівняння є значущим в цілому. Перевірка коефіцієнтів моделі за t-критерієм Стьюдента за таблицею критичних точок розподілу Стьюдента на рівні значущості α і ступенем свободи $n-2$: P-значення коефіцієнтів моделі показує, що значущими є коефіцієнти X1, X2, X4[44].

Отже, модель буде мати наступний вигляд:

$$Y=35937.3+7,1235*X1+0,03449*X2 +0,000148*X4$$

Для порівняння якості двох моделей на підставі даних про залишки трьох моделей, отриманих у звіті, були розраховані середні відносні помилки за формулою:

$$\bar{A}_{\text{отн}} = \sum_{i=1}^n \frac{|e_i|}{\hat{y}_i} \cdot 100\% \quad (3.26)$$

В результаті були отримані значення першої і другої та третьої моделей відповідно (таб.4.7): $\bar{A}_{\text{отн}} = 3,4\%$, $\bar{A}_{\text{отн}} = 3,12\%$ та $\bar{A}_{\text{отн}} = 2,57\%$ відповідно. Отже, якість третьої моделі краще і її потрібно використовувати для подальшого економічного аналізу.

Таблиця 3.26

Аналіз залишків з урахуванням розрахованої середньої відносної помилки

Наблюде-ние	Предсказанное У	Остатки	Аi	Предсказанное У	Остатки	Аi	Предсказанное У	Остатки	Аi
1	-0,72551	0,065 513	0,094 49	- 0,7272546	0,067 255	0,097 002	-0,7283	0,068 304	0,09851 5168
2	1,431481	- 0,021	0,030 982	1,4203083 8	- 0,010	0,013 887	1,42255	- 0,012	0,01690 6114
3	-0,73756	- 0,052	0,075 635	- 0,7362749	- 0,053	0,074 815	-0,73538	- 0,054	0,07605 9192
4	0,263365	0,156 635	0,225 916	0,2643470 8	0,155 653	0,201 63	0,258836	0,161 164	0,20879 0179
5	-0,25317	0,013 166	0,018 989	- 0,2548931	0,014 893	0,018 816	-0,25307	0,013 071	0,01651 1942
6	1,285604	0,124 396	0,179 417	1,2851641 2	0,124 836	0,149 8	1,288858	0,121 142	0,14535 5802
7	1,965357	- 0,075	0,108 688	1,9675979	- 0,077	0,095 268	1,972606	- 0,082	0,10142 6666
8	0,364446	- 0,004	0,006 413	0,3665345 1	- 0,006	0,008 549	0,384314	- 0,024	0,03182 1254
9	1,323621	- 0,143	0,207 146	1,3218610 2	- 0,141	0,181 298	1,304671	- 0,124	0,15955 9935
10	2,099504	0,080 496	0,116 1	2,1026958 9	0,077 304	0,102 147	2,088789	0,091 211	0,12058 1287
11	1,385006	0,054 994	0,079 319	1,3867603 8	0,053 24	0,077 215	1,378031	0,061 969	0,08983 5768
12	1,435318	0,114	0,165	1,4348283	0,115	0,176	1,41607	0,133	0,20491

Продовження табл.3.26

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13	0,0535 52	0,0364 48	0,0525 7	0,052648 77	0,0373 51	0,0612 97	0,0541 15	0,0358 85	0,0587094 88
14	1,9620 58	-0,062	0,0895 06	1,963775 34	-0,063	0,0993 23	1,9710 5	-0,071	0,1103268 07
15	1,4140 16	0,0159 84	0,0230 54	1,417351 17	0,0126 49	0,0226 08	1,3880 96	0,0419 04	0,0746885 71
16	2,3556 74	0,0343 26	0,0495 08	2,354908 07	0,0350 92	0,0698 62	2,3792 51	0,0107 49	0,0212467 77
17	-0,2949	-0,005	0,0073 54	- 0,297127 7	-0,002	0,0077 63	- 0,2847 5	-0,015	0,0409910 7
18	1,4548 02	-0,034	0,0501 96	1,453576 57	-0,033	0,0796 99	1,4631 07	-0,043	0,1019963 31
19	1,0148 06	-0,014	0,0213 55	1,019390 7	-0,019	0,0578 37	1,0506 21	-0,050	0,1506884 09
20	0,9741 3	-0,064	0,0924 95	0,975074 57	-0,065	0,2383 05	0,9760 47	-0,066	0,2437527 82
21	- 1,7883 2	-0,001	0,0024 26	- 1,789502 2	-0,000	0,0024 54	- 1,7772 9	-0,012	0,0633990 26
22	1,2014 57	-0,081	0,1174 86	1,200815 17	-0,080	0,1904 91	1,2124 27	-0,092	0,2199603 94
23	- 0,0219 1	0,0519 08	0,0748 68	- 0,020861 5	0,0508 61	0,1554 56	- 0,0329 8	0,0629 85	0,1961110 12
24	0,5873 35	-0,037	0,0538 48	0,589451 62	-0,039	0,1046 75	0,5954 55	-0,045	0,1222678 27
25	-0,7079	-0,052	0,0751 38	- 0,702070 7	-0,057	0,1696 47	- 0,7125 9	-0,047	0,1417497 86
26	-0,7540	-0,025	0,0373 95	- 0,753948	-0,026	0,0473 5	-0,7569	-0,023	0,0423059 19

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
7	2 21	1,6799 79	0,0400 06	0,0578 84	1,678811 88	0,0411 07	0,0470 78	1,6811 22	0,0388 53	0,0446688
8	2 44	0,7269	-0,116 69	0,1686 93	0,727743	-0,117	0,1934 42	0,7201	-0,110	0,1839817 39
9	2 09	0,5969	-0,096	0,1397 73	0,593014 95	-0,093	0,1693 82	0,5638 96	-0,063	0,1188556 46
0	3 37	0,5080	0,1019 63	0,1470 62	0,505273 12	0,1047 27	0,2072 68	0,5112 92	0,0987 08	0,1930554 66
		Ai=	2,57%		Ai=	3,12%		Ai=	3,40%	

На підставі отриманої моделі, системи Excel 2013 був побудований графік прогнозу обсягу споживчих кредитів (рис.3.4). Отримані прогнозні значення (forecast) з довірчими інтервалами прогнозу на рівні значимості α . Виходячи з графіка, можна констатувати, що очікується подальший спад обсягу споживчих кредитів, проте простежується стабілізація в середньостроковій перспективі.

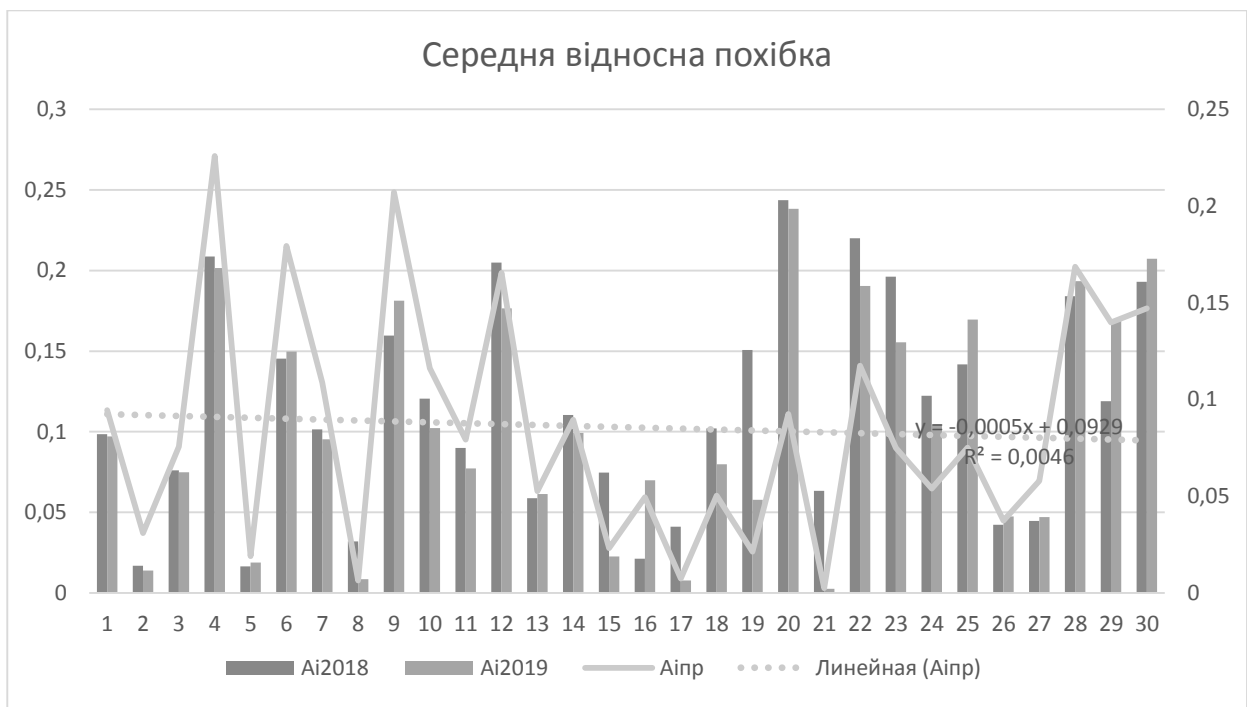


Рис.3.4. Прогноз обсягу споживчих кредитів на 2020 р.

Позитивний ефект для розвитку банківського кредитування на споживчі

потреби можуть внести: покращення методичного забезпечення організації кредитування шляхом розробки відповідних внутрішньобанківських положень; оптимізація процедури оформлення кредиту; широке використання скорингових систем для оптимізації управління ризиками, скорочення частки готівкових коштів при видачі і погашенні позички, що призведе до зменшення витрат обігу і посилення контролю за цільовим використанням кредиту.

Робота повинна проходити у двох площинах, які орієнтовані на внутрішні стани з боку менеджменту та працівників банку та з боку відображення рівня розвиненості та стану клієнтів. З боку банку з метою забезпечення ефективної кредитної діяльності менеджмент розробляє власну внутрішню кредитну політику та механізми її реалізації, наявність та впровадження яких відіграють центральну роль у досягненні сталості банку. Оскільки метою діяльності банку є отримання прибутку, детального аналізу і вирішення потребують проблеми досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю і ризиком, зокрема кредитних операцій, та визначення допустимого рівня кредитного ризику, при якому може працювати банк.

Мінімізація ризиків банківського споживчого кредитування повинна здійснюватися силами самих банків шляхом застосування активних методів впливу на імовірність неповернення позик і відсотків по них у бік зменшення. Завдання банку - удосконалювати внутрішній кредитний ризик-менеджмент. Мотивацією слугує підвищення конкуренції, але для цього на державному рівні слід вирішити неузгоджені інформаційні, законодавчі, загальноекономічні питання [44].

Висновки до розділу 3

1. Отже, проводячи аналіз показників ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості та прибутковості свідчать про політику банку, спрямовану на отримання максимального прибутку та зниження можливих кредитних ризиків. Проте, така діяльність веде протягом п'яти аналізованих періодів до зменшення

чистого прибутку. Динаміка всіх аналізованих показників є досить мінливою: спостерігаються спади та підйоми, проте відхилення є незначними, а отже не свідчать про кризові моменти в діяльності банку.

2. Отже, провівши аналіз різних методик нарахування відсотків, можна зробити висновок, що розрахунок повернення відсотків за методом ануїтету, який використовується у АТ “Ощадбанк” є неефективним. Більш дохідною є дискретна методика нарахування відсотків. Адже ключову роль має грати дохідність кредитних операцій. Особливе місце в утворенні прибутку банку посідає капітал, що утворюється в результаті провадження банком своєї діяльності, за дискретною методикою нарахування відсотків сума цього капіталу є більшою, таким чином в АТ “Ощадбанк”, раціонально розраховувати повернення позики за дискретним методом з розрахунком показника маса вартості позики.

3. Сильні сторони банку відображають якісні характеристики банку, які надають додаткові можливості для досягнення успіху. Сильними сторонами АТ “Ощадбанк” є: наявність великого спектру банківських послуг для суб'єктів усіх форм господарювання, розвинута мережа відділень, високий рівень капіталізації, високий рівень надійності.

4. Слабкі сторони відображають відсутність факторів внутрішнього середовища банку, які є важливими для його функціонування або тих якостей, які збільшують його конкурентоспроможність, що в свою чергу створює для банку несприятливі умови для ефективної діяльності. Слід виділити такі слабкі сторони АТ “Ощадбанк”: наявність тенденції погіршення якості активів та формування значного об'єму резервів, низьку диверсифікацію кредитного портфеля, високий рівень залежності від міжбанківського кредитування.

5. Тож, АТ “Ощадбанк” має ефективну систему оцінки індивідуального кредитного ризику, що була ґрунтовно розроблена відповідно до особливостей установи. А запропонований IRB метод може бути альтернативою до вже існуючого. Його перевагою є те, що застосування власної системи рейтингування є ознакою надійності банківської установи та буде найбільш ефективною методикою, адже максимально відповідатиме потребам банку. Крім того кредитний ризик поділяється

на елементи: погашення основного боргу та відсотків, що дає можливість більш деталізовано вивчити кредитоспроможність позичальника та розробити методи управління кредитними ризиками.

6. Якісну оцінку коефіцієнтів кореляції проведемо за допомогою шкали Чеддока (табл.3.24). З кореляційної матриці випливає, що індекс реальної середньомісячної заробітної плати, індекс номінальної заробітної плати працівників і індекс споживчих цін мало пов'язані з показником споживчого кредиту і тому з подальшого розгляду виключені. Найбільший зв'язок мають показники валового внутрішнього продукту, доходів і витрат населення, роздрібного товарообміну і середньомісячної номінальної заробітної плати.

У результаті аналізу виявлено, що показники є близькими один до одного за значеннями, отже можна зробити висновок, що вибірка зроблена вірно, і обсяг кредитів найбільш залежить від взаємозв'язку даних показників і розмір кластеру відповідно складає 1,72.

Використовуючи можливості системи Excel 2013 була побудована множинна регресійна модель. Теоретичне лінійне рівняння регресії має вигляд:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_mx_m + e \quad (3.24)$$

де a_0, a_1, \dots, a_m – коефіцієнти (оцінки невідомих параметрів моделі),
 e - випадкова змінна (залишок).

7. Позитивний ефект для розвитку банківського кредитування на споживчі потреби можуть нести: покращення методичного забезпечення організації кредитування шляхом розробки відповідних внутрішньобанківських положень; оптимізація процедури оформлення кредиту; широке використання скорингових систем для оптимізації управління ризиками, скорочення частки готівкових коштів при видачі і погашенні позички, що призведе до зменшення витрат обігу і посилення контролю за цільовим використанням кредиту.

ВИСНОВКИ

Отже, підводячи підсумок дослідження, можна зробити висновок, що АТ «Ощадбанк» є універсальною кредитною організацією, що має широку продуктову лінійку як для корпоративних, так і для роздрібних клієнтів. При агресивному розвитку роздрібного бізнесу АТ «Ощадбанк» прагне залишатися універсальним, пропонуючи своїм клієнтам весь спектр банківських послуг. АТ «Ощадбанк» — великий український універсальний комерційний банк, що здійснює свою діяльність на основі ліцензії Національного Банку України № 22 від 05.10.2011 року, орієнтований на обслуговування приватних осіб і корпоративних клієнтів всіх форм власності, входить до складу семи системних банків України, має достатній обсяг капіталу і чистих активів. У банківській системі України «Ощадбанк» відноситься до групи нових комерційних банків, так званих банків «другої хвилі», на відміну від колишніх державних банків першої хвилі. За двадцятилітній період свого існування банк добився лідируючих позицій на ринку банківських послуг України за рахунок збільшення частки ринку, підвищення ефективності діяльності, постійного підвищення надійності, збільшення конкурентоспроможності і комплексності надання банківських продуктів для своїх клієнтів. Досягти цього удалося спільною роботою згуртованого колективу банку на базі прогресивної системи менеджменту і передових банківських технологій. Загальна стратегія банку спрямована на перехід від обслуговування у відділеннях банку до ідеології навчання клієнтів використанню дистанційних інструментаріїв банківського обслуговування.

В ході аналізу системи кредитування АТ «Ощадбанк» було виявлено, що питома вага наданих кредитів в сумі залишків кредитних вкладень на початок періоду й наданих протягом періоду кредитів становить 42%, 46% та 43% у 2017-2019 рр. відповідно. Така динаміка є сталою, отже, кредитна політика банку не зазнавала різких змін. Питома вага погашених кредитів в сумі залишків кредитних вкладень на початок періоду й наданих протягом періоду становить 58%, 49%, 51% у 2017, 2018 та 2019 рр.

З отриманих у ході розрахунку даних можна зробити висновок, що протягом року погашається приблизно половина кредитів наданих банком. Враховуючи, що майже стільки ж кредитів надається, можна дійти висновку, що кредитна політика є обережною та ефективною, банк намагається уникнути всіх можливих ризиків, які можуть викликати збитки. Проте, уникаючи можливих втрат, банк зменшує обсяги кредитного портфеля, що, в свою чергу, скорочує чистий прибуток банку.

Для виявлення проблем кредитування в АТ “Ощадбанк” нами було проведене порівняння досліджуваного банку із іншими значущими банками України. Найбільший кредитний портфель має ПАТ “Приватбанк” 113725692 тис. грн., станом на 01.01.2020 р., розмір його активів складає 172428712 тис. грн., а найменший обсяг кредитних операцій у АТ «Родовід Банк»: 289016 тис. грн. з обсягом активів 8875012 тис. грн. Станом на 01.01.2020 р. АТ “Ощадбанк” займає сьому сходинку серед банків II групи.

Усього в аналізованому періоді кредити та заборгованість клієнтів становили 14644016 тис. грн., активи банку склали 20314986 тис. грн. Це свідчить про те, що АТ “Ощадбанк” для збільшення кількості власних активів та збільшення обсягу кредитних коштів потрібно змінювати стратегію на ринку, приймаючи ефективні управлінські рішення. Тільки оновлена система банківського кредитування шляхом зміни всієї стратегії банку та клієнт орієнтоване персоніфіковане управління цими процесами має забезпечити впевненість в отриманні прибутку та розвитку надійної майбутньої діяльності як за якісними, так і за кількісними показниками.

Зміна стратегії банку повинна проходити у двох площинах, які орієнтовані на внутрішні стани з боку менеджменту та працівників банку та з боку відображення рівня розвиненості та стану клієнтів. З боку банку з метою забезпечення ефективної кредитної діяльності менеджмент розробляє власну внутрішню кредитну політику та механізми її реалізації, наявність та впровадження яких відіграють центральну роль у досягненні сталості банку. Оскільки метою діяльності банку є отримання прибутку, детального аналізу і вирішення потребують проблеми досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю і ризиком, зокрема кредитних операцій, та визначення допустимого рівня кредитного ризику, при якому може

працювати банк. Мінімізація ризиків банківського споживчого кредитування повинна здійснюватися силами самих банків шляхом застосування активних методів впливу на імовірність неповернення позик і відсотків по них у бік зменшення. Завдання банку - удосконалити внутрішній кредитний ризик-менеджмент.

Виходячи із наявного стану управління кредитним портфелем АТ «Ощадбанк», було запропоновано методику ефективного управління кредитним портфелем банківської установи на основі SWOT-аналізу. Зазначена методика надає можливість оцінити усі сильні та слабкі сторони управління кредитним портфелем банку, скоординувати роботу керівництва банку по зниженню існуючих кредитних ризиків та сформувати такий кредитний портфель, який би міг вважатися найбільш оптимальним з огляду на зовнішні можливості та загрози установи.

Задача оптимізації кредитного портфеля полягає у виборі такого розподілу коштів між активами, при якому відбувається максимізація прибутку при заданих обмеженнях на рівень ризику.

Запропонована методика дозволяє оцінити як загальну ефективність кредитного портфеля, так і окремих його складових, які виділені за напрямками кредитування юридичних та фізичних осіб. Зазначена диверсифікація надає можливість визначити найбільш перспективний напрямок кредитування банківській установі.

В процесі впровадження нового методичного підходу для подальшого управління кредитним портфелем АТ «Ощадбанк» було виявлено, що поточний стан управління кредитними операціями знаходиться на не досить високому рівні управління, коефіцієнт ефективного управління кредитного портфеля становить у 2019 році 57,48%, (оптимальне значення більше 75%), який не може забезпечити подальше взаємо пропорційне зростання розміру кредитного портфеля та доходів від надання кредитів.

Для покращення управління кредитним портфелем банків України було запропоновано зарубіжний досвід управління кредитним портфелем банків. Зарубіжні банки здійснюють оцінку потенційного ризику неплатежей по кредиту із використанням методик «PARSEL» і «CAMPARI». Оптимально використовуючи

дані методики, зарубіжні банки мінімізують кредитний ризик, чітко організують кредитний процес, домагаючись найкращої якості кредитного портфеля.

Зазначений досвід є дуже змістовним і актуальним із погляду необхідності створення та використання у вітчизняній банківській системі відповідного центру із систематизованою базою даних стосовно клієнтів банківських установ, що сприятиме об'єктивнішому оцінюванню ними позичальників та, за рахунок цього, зниженню рівня кредитного ризику.

Головною проблемою управління кредитним портфелем вітчизняних банків є велика частка проблемних активів у загальному обсязі кредитного портфеля банку.

Для належної організації роботи та зменшення обсягів проблемної заборгованості наведено схематичні методи управління проблемними кредитами банку. Розроблено характеристики що зовнішньо- та внутрішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості, виокремлено переваги та недоліки кожного з методів.

Таким чином, хоча і процедура повернення проблемних кредитів не вкладається в однозначні стандартні схеми і потребує індивідуального підходу, проте головне питання полягає у встановленні допустимого для банку рівня цих позик у кредитному портфелі та утримання його на певному рівні шляхом процедури максимально можливого зменшення або повернення в повному обсязі заборгованості по кожному окремо взятому проблемному кредиту, вирішення якого можливе за допомогою розроблених методик.

В результаті дослідження системи роботи банку з окремими кредитами було запропоновано вдосконалити процес оцінки дохідності. Доцільно розробити окрему методику для групи постійних, надійних клієнтів банку. Так як АТ "Ощадбанк" орієнтується на клієнтів з високим рівнем доходів та розраховує на тривалу співпрацю з ними йому варто застосовувати для цієї цільової аудиторії метод «аналізу дохідності клієнта» при визначенні ціни кредиту. Це дозволить знизити відсоток за позичкою, що буде компенсовано за рахунок надходжень від інших послуг постійного клієнта. Таким чином установа отримає лояльного клієнта, задоволеного обслуговуванням, та не втратить прибутку.

При оцінці ризику окремого кредиту АТ “Ощадбанк” використовує інтегральний показник за схемою представленою в 23 постанові. В цілому фактори обрані для аналізу включають як коефіцієнтні складові, так і складові грошових потоків, ділового ризику, але існує проблема з оцінкою цих факторів, що не враховує їх важливості, тож над цим варто попрацювати для формування обґрунтованого обсягу резервів. Як альтернативу методиці банку було запропоновано схему, якою користуються зарубіжні банки, основану на ймовірності дефолту позичальника

Основними перевагами даного методу являється можливість кількісно оцінити рівень ризику в розрізі повернення основної суми боргу та відсотків. Методика розробляється самостійно установою тому максимально відповідає специфіці роботи банку. Висока достовірність оцінки пов’язана з індивідуальним аналізом кожного позичальника. Враховуються фактори, що характеризують зовнішні та внутрішні умови роботи установи і можуть впливати на повернення позики. Поєднується оцінка рівня ризику та його впливу на дохідність від кредитної діяльності. Така методика набуває все більшої популярності в банків розвинених країн, так як немає досвіду її використання вітчизняними банками, тож вона має новітній характер як для банківської системи України, так і для досліджуваної установи.

Стосовно оцінки якості кредитного портфеля АТ “Ощадбанк”, то тут аналітикам установи варто приділити більше уваги розробці методики. Адже коефіцієнтні інструменти не достатньо повно відображають стан активів, в даному випадку не враховується системний ризик. Для того щоб виправити цей недолік потрібно використовувати моделі, що враховують нестабільність економічного сектору країни, таким методом може бути стрес-тестування. Крім того, що за цією методикою оцінюється стан кредитного ризику на поточний момент, важливим є можливість спрогнозувати ризик кредитування в разі певних негативних явищ в економіці. Стрес-тестування кредитного портфеля полягає в створенні регресійної моделі на основі різноманітних економічних чинників, котрі впливають на рівень ризику кредитного портфеля банку, розробці декількох стратегій розвитку ситуації на ринку та визначення ризику кредитного портфеля в цих випадках. Така методика

дозволить АТ “Ощадбанк” підготувати кредитну політику на випадок найгірших економічних ситуацій, що суттєво вплинуть на кредитний портфель.

Перевагами запропонованої методики є низька потреба в ресурсах, адже вона не вимагає трудомістких досліджень, для її реалізації потрібні лише кваліфіковані працівники. Врахування зовнішніх факторів та можливість кількісної оцінки збитків в максимально несприятливих умовах, кризових ситуаціях особливо важливо сьогодні. Можливість формування різних сценаріїв, не лише на основі історичних даних, а й гіпотетичних дозволяє спрогнозувати розвиток подій не лише подібно до тих, що вже відбувались.

Стрес-тестування активно застосовується міжнародними фінансовими організаціями, комерційними банками світу та вітчизняними установами. Для АТ “Ощадбанк” ця методика також не новинка, установа використовує її при оцінці валютних ризиків, але не практикує застосування для аналізу кредитного портфеля. Тому використання методики може вдосконалити ефективність аналітичного забезпечення управління кредитним портфелем. Дещо новим у використанні стрес-тестування для кредитного портфеля АТ “Ощадбанк” може стати процес відбору факторів, адже зважаючи на те, що установа третину кредитів видає сектору промисловості та енергетики варто запропонувати використовувати замість макроекономічних факторів показники галузі, таким чином можна буде оцінити ризик окремого кредитного портфеля.

Впровадження зарубіжного досвіду використання методик аналізу кредитного портфеля дозволить АТ “Ощадбанк” не лише покращити його кредитну політику, знизити ризиковість та підвищити дохідність кредитної діяльності, підготуватись до форс-мажорних обставин фінансової діяльності та вийти з них з найменшими втратами, а й інтегруватись в банківську систему економічно-розвинених країн

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова № 23 від 25.01.2012 Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
2. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закону України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
3. Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів: Положення НБУ від 08.09.2011 № 306. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
4. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: Інструкція НБУ від 28.08.2001 № 368. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
5. Про затвердження Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України [Електронний ресурс]: Інструкція НБУ від 07.03.2003 № 353/7674 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0353-03> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
6. Постанова НБУ № 104 Методичних вказівок з інспектування банків [Електронний ресурс]: «Система оцінки ризиків» від 15.03.2004 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> – Назва з домашньої сторінки Інтернет.
7. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
8. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 6 липня 2000 р., № 279. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

9. Арбузов, С.Г. Банківська енциклопедія [Текст] / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с. – ISBN 978- 966-344-923-2.
10. Білецька, К. В. Менеджмент банку [Текст]: Навчальний посібник / К. В. Білецька. - К.: КНЕУ, 2008. - 450 с. – ISBN 978-966-600-599-4.
11. Бюлетень Національного банку України. – №1/2013 (238). – С. 187Бех, М.С. Банківське кредитування України в умовах світової фінансової кризи // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2011. - №7. – С. 73-78
12. Болгар Т. М. Управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання / Болгар Т. М. // БІЗНЕСІНФОРМ № 1 '2014 С. 248-255
13. Банківські операції: підручник – 3-тє вид., перероб. і доп. / [А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.]; за заг. ред. д-ра економ. наук, проф. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2008. – 608 с.
14. Бобиль В. Сек'юритизація банківських активів у контексті управління портфельним кредитним ризиком / В. Бобиль, М. Соловей // Вісник НБУ. Серія: Фінансовий ринок. – 2010. – № 1. – С. 22–25
15. Бугель, Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю.Бугель // Галицький економічний вісник. – 2010. – №2 (27). – С.157 –163.
16. Васюренко, О.В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту: монографія / О.В. Васюренко, В.Ю. Подчесова. – К.: УБС НБУ, 2010. – 191с.
17. Васюренко, О.В. Сучасні концепції управління кредитним ризиком банку / О.В. Васюренко, В.Ю. Подчесова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1(115). – С. 170-177.
18. Виговський В.Г. Удосконалення аналізу кредитоспроможності підприємств з урахуванням позабалансових ризиків // Житомирський державний технологічний університет. – 2010. – С. 22-23

19. Владичин У. В. Банківське кредитування: Навчальний посібник / За ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. – К.: Атіка, 2008. – 648 с.
20. Вовк, Я. В. Кредитування і контроль [Текст] : навч. посіб. / Я. В. Вовк, О. В. Хмеленко. — К. : Знання, 2008. — 463 с. — ISBN 978-966-346-402-2.
21. Герасимович, А.М. ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". Аналіз банківської діяльності [Текст] : підручник. - К. : КНЕУ, 2010. - 600 с.
22. Герасимович, А.М. Система показників, що визначають ефективність управління кредитним портфелем банку / А.М. Герасимович, І.А. Герасимович, Н.А. Морозова - Герасимович // Вісник ЖДТУ. - 2010. №3(53)
23. Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / Р. Герасименко, М. Дегтярьова // Вісник НБУ. – 2012. – №4. – С. 40 – 46.
24. Дараган, В. Аналіз кредитоспроможності банків-контрагентів- цільова функція управління на ринку міжбанківського кредитування [Текст] / В. Дараган // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — № 2. — С. 10-14.
25. Дзюблюк, О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці [Текст] / О. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. — 2010. — № 1. — С. 108-125.
26. Дзюблюк О. Оптимізація управління ризиком портфеля кредитних вкладень банку в контексті подолання наслідків світової фінансової кризи // Вісник ТНЕУ. – №2. - 2011. – С. 21-30
27. Дзюблюк, О. В. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. - Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. - 696 с.
28. Добровольська, О. Методи оцінки якості кредитного портфеля комерційного банку [Текст] / О. Добровольська, К. Новікова // Фондовый рынок. — 2009. — № 14. — С. 16-22.
29. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика [Текст] : пер. с англ. / Э. Дж. Долан, К. Д. Кэмпбелл, Р. Дж. Кэмпбелл. - СПб. : Санкт-Петербург оркестр, 1994. - 496 с.

30. Дроб`язко, А. Аналіз монополізації та регіональний перерозподіл ринків депозитів і кредитів фізичних осіб в Україні в умовах фінансової кризи [Текст] / А. Дроб`язко // Банківська справа. — 2010. — № 1. — С. 32-41.
31. Ермаков, С.Л. Математические методы оптимального управления кредитным портфелем [Текст] / С.Л. Ермаков // Финансовый менеджмент. — 2011. — № 2. — С. 7-14.
32. Исаев Роман «Секреты успешных банков: бизнес-процессы и технологии», Инфра-М 2012. С. 297
33. Кокин, А.С. Оценка лимита риска при кредитовании банками промышленных предприятий с учетом отраслевых и региональных особенностей [Текст]: Учебник / А.С.Кокин, К.Г.Шумкова – Нижний Новгород: НИСОЦ, 2009. – 180 с. – ISBN 57749–0309–5.
34. Карагодова, О.О. Проблеми оптимізації структури кредитного портфеля комерційного банку [Текст] / О. О. Карагодова, Л. Распутна // Банківська справа. – 2012. – № 2. – С.40-42.
35. Коцовська Р.Р., Павлишин О.П., Хміль Л.М. Банківські операції: Навчальний посібник. - К.: Товариство "Знання", КОО, 2010 року. — 390 с. Офіційний сайт МВФ <http://www.imf.org/external/>
36. Колісник М. Проблеми та перспективи функціонування бюро кредитних історій України / М. Колісник, О. Кобилецька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 19.2. – С. 208 – 219.
37. Кушнір М.В., Формування напрямів удосконалення управління кредитною діяльністю за допомогою SWOT-аналізу / Кушнір М.В // Вісник Львівського університету - Серія економічна – №51 – 2014.
38. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: Навчальний посібник — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Товариство "Знання", КОО, 2002 року. — 215 с.
39. Лобода, Д.Л. Сек`юритизація як спосіб зниження ризиків кредитного портфеля банку [Текст] / Д. Л. Лобода // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2007 – № 21. – С.320-328.

40. Лобода, Д.Л. Анализ зарубежных методик расчета портфельных кредитных рисков [Текст] / Д. Л. Лобода // Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України. – 2009 – № 9. – С.240-242.
41. Лаврушин, О.И. Современный подход к формированию оптимального кредитного портфеля [Текст] / И.О. Лаврушин // Банковские технологии. – 2009. – № 11. – С. 52–65.
42. Манєров, Г.М. Удосконалення управління кредитним портфелем комерційного банку в умовах фінансово-економічної кризи / Г.М. Манєров // Науково-технічний збірник №108/ М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Донецький національний технічний університет" – 2013 С. 50-54
43. Мельник, А.В. Управління кредитним портфелем банку [Текст] / Мельник А. В. // Всеукраїнська науково-практична конференція « Актуальні проблеми економіки: теоретичні та практичні аспекти». – 2012. – С. 55 – 56.
44. Молдавська О. В., Демиденко А. В. Статистична оцінка якості кредитної діяльності банків України / Молдавська О. В. // Проблеми економіки № 3, – 2013. – С . 282-287
45. Нікітін, А.В. Маркетинг у банку [Текст]: Навчальний посібник. - К.: КНЕУ, 2006. - 431 с.
46. Остапишин, Т. П. Кредитний моніторинг: врахування фактору кризи / Т. П. Остапишин, Н. Л. Островська // Фінанси, облік і аудит [Електронний ресурс] : зб. наук. праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; відп. ред. А. М. Мороз. – К.: КНЕУ, 2011. – Вип. 17.
47. Облік і аудит у банках: Підручник / А.М. Герасимович, Л.М. Кіндрацька, Т.В. Кривов*яз. – К.: КНЕУ, 2004. – 536 с.
48. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання : монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник та ін.; за ред. докт. екон. наук А. О. Єпіфанова. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
49. Ольшаный А. И. Банковское кредитование: российский и зарубежный опыт / А. И. Ольшаный. – М. : РДЛ, 2006. – 365 с.

50. Основні напрямки розширення операцій банків з кредитно-розрахункового обслуговування клієнтів в умовах кризових явищ в економіці [Електронний ресурс] / О. Малахова // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 26(1). – С. 127 – 135. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2010_1/finance_and_credit_support/021.pdf
51. Пашков, А.И. Оценка качества кредитного портфеля [Текст] / А.И. Пашков // Деньги и кредит. – 2010. – № 5. – С. 29–30.
52. Панова, Г.С. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період [Текст] / Г.С. Панова // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 4. – С. 35–46.
53. Пересада А. А., Майорова Т. В. Інвестиційне кредитування: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — 271 с.
54. Примостка, Л.О. Аналіз банківської діяльності: концепції, методи та моделі: монографія / Л.О. Примостка. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 160 -191.
55. Примостка, Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. — 2-е вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ. 2004. — 468 с.
56. Парасій-Вергуренко І.М., Організаційно-методичні аспекти міжбанківського конкурентного аналізу / Парасій-Вергуренко І.М.// Банківські технології Вип. № 12(2) – 2012. – С. 16-23
57. Прийдун Л. Оцінка зарубіжного досвіду мінімізації рівня проблемної заборгованості у кредитних операціях банків / Л. Прийдун // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – № 16. – С. 201 – 209.
58. Рогожнікова, Н.В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України / Н.В. Рогожнікова // Фінансовий простір. – 2012. – №1(5). – С.30-34.
59. Рид Э., Коггер Р., Гилл Э., Смит Р. Комерційні банки. М.: Космополис, 1991. – 467 с.
60. Руднєва С. О. Аналіз якості та ефективності управління кредитним портфелем банків України / Руднєва С. О. // БІЗНЕСІНФОРМ № 2, 2014 С. 43-49

61. Рогальська Н.Г., Стратегічний розвиток кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків України / Рогальська Н.Г // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Економіка / – вип. 10 (151) – 2013 – С. 112-114
62. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках / Дж. Синки мл. [Текст] – М.: Catallaxy, 1994. – 820 с.
63. Стешенко О.Д. Управління кредитним портфелем комерційного банку / Стешенко О.Д. // Вісник економіки транспорту і промисловості № 42 – 2013 – С. 19
64. Сидоренко, В.А. Кредитна діяльність вітчизняних банків у сучасних умовах /В.А. Сидоренко // Науковий вісник НЛТУ. – 2012. – №22.10 – С.246-251.
65. Станков О. Особливості діяльності арабських фінансових інституцій на світових ринках / О. Станков // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 151 – 156.
66. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2007. – 314 с.
67. Сирота В.С. Реструктуризація позик як ефективний інструмент управління проблемними активами / В.С. Сирота // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 3 (12). – С. 207-210.
68. Тридід О.В. Концептуальні засади формування організаційно – економічного механізму управління банком / О. В. Тридід, В. Я. Вовк // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 98–107 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
69. Управління ризиками банків [Текст] : монографія у 2 томах.Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф.Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283с.
70. Феникс, Р. де, Певерелли Р. Финансовые услуги: перезагрузка / Регги де Феникс, Роджер Певерелли ; пер. с англ. Павла Миронова. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2012. — 384 с.
71. Фуканчик І.І., Якимова А.М. Оптимізація активних операцій банку // ДІТ. – 2009. – С.231 – 235

72. Харевич А.С., ДВНЗ КНЕУ ім. В. Гетьмана, Ринок банківських кредитів, його розвиток та оцінка / Харевич А. С. // ДВНЗ КНЕУ ім. В. Гетьмана Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2013. – Т. 18 Вип. 2/1 С. 192-196
73. Чуб, П.М. Проблеми управління кредитними портфелями комерційних банків України [Текст] / П. М. Чуб // Стратегія економічного розвитку України: Науковий збірник. 2007 – №.5. – С.309-312.
74. Шматко, Н.М. Методика кількісної оцінки кредитного ризику банківського портфеля [Текст] / Н. М. Шматко // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1. – С.67 – 71.
75. Ширинская Е. Б. Операции коммерческих банков: отечественный и зарубежный опыт / Е. Б. Ширинская. – М. : Финансы и статистика, 2010. – 407 с.
76. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України <http://www.sdfm.gov.ua/>
77. Офіційний сайт НБУ <http://www.bank.gov.ua>
78. Офіційний сайт Універсал банку <http://www.universalbank.com.ua/>
79. Офіційний сайт ФРС США <http://www.federalreserve.gov/>
80. Bohn, J.R., Stein, R.M. Active Credit Portfolio Management in Practice [Текст]/ J.R.Bohn, R.M.Stein. – Hoboken, New Jersey: Wiley & Sons Inc., 2009. – 610 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Активи та зобов'язання за станом на 01.01.2019 р. (млн. грн.)							
№ п/п	Банк	Місто	Дата реєстрації	Активи	Питом а вага (%)**	Балансовий капітал	Зобов'язання
	ВСЬОГО			558701,8	100,00	64550,57	494151,29
1	ПРИВАТБАНК	Дніпро	19.03.1992	56211,41	10,061	5388,91	50822,50
2	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	Київ	27.03.1992	44458,09	7,957	5223,34	39234,75
3	УКРСИББАНК	Харків	28.10.1991	37664,16	6,741	3033,47	34630,69
4	УКРСОЦБАНК	Київ	27.09.1991	31226,77	5,589	3193,79	28032,97
5	УКРЕКСІМБАНК	Київ	23.01.1992	28609,92	5,121	2562,82	26047,11
6	НАДРА	Київ	26.10.1993	21256,26	3,805	1755,45	19500,81
7	ОЩАДБАНК	Київ	31.12.1991	19290,91	3,453	2198,42	17092,49
8	ОТП БАНК	Київ	02.03.1998	17910,36	3,206	1314,29	16596,07
9	АЛЬФАБАНК	Київ	24.03.1993	15077,77	2,699	1559,13	13518,64
10	ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	Київ	30.10.1991	14634,43	2,619	1785,33	12849,10
11	ФОРУМ	Київ	31.01.1994	14418,87	2,581	1347,36	13071,51
12	ПУМБ	Донецьк	23.12.1991	13896,53	2,487	2193,28	11703,25
13	КРЕДИТПРОМБАН К*	Київ	20.05.1997	12504,16	2,238	1119,07	11385,09
14	БРОКБІЗНЕСБАНК	Київ	07.10.1991	11979,75	2,144	2295,36	9684,39
15	ВТБ БАНК	Київ	11.11.1992	11714,72	2,097	798,46	10916,26
16	УКРПРОМБАНК	Київ	21.04.1993	11333,75	2,029	1367,71	9966,04
17	УКРГАЗБАНК	Київ	21.07.1993	10313,83	1,846	929,31	9384,52
18	РОДОВІД БАНК	Київ	07.10.1991	9952,05	1,781	1141,45	8810,61
19	СВЕДБАНК	Київ	31.10.1991	9121,68	1,633	837,57	8284,11
20	ПІВДЕННИЙ*	Одеса	03.12.1993	8201,74	1,468	789,81	7411,93
21	ВіЕйБі Банк	Київ	02.07.1992	6792,19	1,216	649,30	6142,88
22	УНІКРЕДИТ БАНК	Луцьк	28.02.1997	6101,58	1,092	799,66	5301,92

Продовження табл.А.1

1	2	3	4	5	6	7	8
23	ЕРСТЕ БАНК	Київ	25.01.2006	6078,69	1,088	655,92	5422,76
24	ПРАВЕКСБАНК*	Київ	29.12.1992	6075,27	1,087	724,82	5350,45
25	ХРЕЦАТИК	Київ	19.05.1993	5881,56	1,053	689,58	5191,98
26	ІНГ БАНК УКРАЇНА	Київ	15.12.1997	5511,12	0,986	602,29	4908,83
27	ДОНГОРБАНК	Донецьк	06.04.1992	5302,94	0,949	538,88	4764,05
28	КРЕДОБАНК	Львів	31.03.1992	4597,21	0,823	431,77	4165,44
29	ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА	Київ	19.01.2005	4560,50	0,816	1243,84	3316,66
30	ІМЕКСБАНК	Одеса	29.03.1994	4015,52	0,719	483,38	3532,14
31	ІНДУСТРІАЛБАНК	Запоріжжя	16.10.1991	3606,97	0,646	470,51	3136,46
32	ДЕЛЬТА	Київ	14.02.2006	3563,73	0,638	527,52	3036,21
33	КИЇВ	Київ	19.05.1993	3283,23	0,588	509,46	2773,77
34	СВЕДБАНК ІНВЕСТ	Київ	07.06.1996	3235,65	0,579	300,66	2934,99
35	КАЛІОН БАНК УКРАЇНА	Київ	19.05.1993	3041,27	0,544	285,44	2755,83
36	ІНДЕКСБАНК	Київ	10.02.1993	2986,32	0,535	391,63	2594,69
37	БАНК УНІВЕРСАЛЬНИЙ	Львів	19.11.2001	2884,89	0,516	517,89	2367,00
38	ПРОКРЕДИТ БАНК	Київ	28.12.2000	2500,11	0,447	258,93	2241,19
39	КИЇВСЬКА РУСЬ*	Київ	30.05.1996	2462,94	0,441	198,11	2264,83
40	КРЕДИТДНІПРО	Дніпро	07.07.1993	2365,16	0,423	405,31	1959,85
41	КЛІРИНГОВИЙ ДІМ	Київ	31.12.1996	2312,88	0,414	450,61	1862,27
42	МЕГАБАНК	Харків	28.10.1991	2009,91	0,360	321,84	1688,08
43	БАНК НРБ	Київ	15.06.2001	2006,77	0,359	256,85	1749,92
44	АКТИВБАНК	Київ	06.08.2002	1870,22	0,335	384,45	1485,77
45	ЕКСПРЕСБАНК	Київ	12.04.1994	1766,81	0,316	323,01	1443,80
46	УКРІНБАНК	Київ	02.10.1991	1541,07	0,276	430,41	1110,66
47	УПБ	Київ	30.01.1992	1516,80	0,271	213,65	1303,15

Продовження табл.А.1

1	2	3	4	5	6	7	8
48	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	Київ	31.01.1994	1454,43	0,260	115,51	1338,92
49	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	Іллічівськ	05.11.1993	1451,92	0,260	137,41	1314,51
50	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ	Київ	03.03.1993	1450,25	0,260	133,71	1316,54
51	БІГ ЕНЕРГІЯ	Київ	29.09.1993	1440,59	0,258	162,16	1278,43
52	ХОУМ КРЕДІТ БАНК*	Дніпро	17.10.2002	1427,31	0,255	319,47	1107,84
53	ФАКТОРІАЛБАНК	Харків	01.12.1992	1403,72	0,251	223,51	1180,20
54	СЕББАНК	Київ	02.10.1991	1379,89	0,247	220,88	1159,02
55	ЕКСПОБАНК*	Київ	26.12.1991	1370,91	0,245	182,03	1188,88
56	ЕЛЕКТРОНБАНК	Львів	10.10.1991	1338,29	0,240	178,01	1160,28
57	БМ Банк*	Київ	08.12.2005	1250,85	0,224	171,18	1079,67
58	ДІАМАНТБАНК*	Київ	17.11.1993	1242,84	0,222	145,86	1096,98
59	АРКАДА	Київ	23.06.1993	1214,76	0,217	207,39	1007,37
60	ЗАХІДІНКОМБАНК	Луцьк	11.03.1993	1205,56	0,216	137,84	1067,72
61	БТА БАНК	Київ	10.12.1992	1158,51	0,207	67,13	1091,38
62	ТРАНСБАНК	Київ	09.10.1991	1128,44	0,202	90,31	1038,12
63	ЕНЕРГОБАНК	Київ	31.10.1991	1097,42	0,196	198,25	899,18
64	СКБ ДНІСТЕР	Львів	14.10.1991	1042,75	0,187	138,51	904,24
65	ДЕМАРК	Чернігів	10.07.1992	1037,64	0,186	171,48	866,16
66	БАЗИС	Харків	15.04.1992	967,09	0,173	91,52	875,57
67	ПІБ	Київ	20.06.1997	967,01	0,173	215,50	751,52
68	ІПОБАНК*	Київ	04.08.2006	963,94	0,173	208,54	755,40

Додаток Б

Баланси та звіти про фінансові результати АТ “Ощадбанк”

Таблиця Б.1

БАЛАНС БАНКУ	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату
1	2	3	4	6
Найменування статті	01.01.2019	01.04.2019	01.07.2019	01.01.2020
АКТИВИ, тис.грн.				
1. Грошові кошти та залишки в НБУ	1 695	10 654	6 249	10 710
2. Казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються НБУ, та цінні папери, емітовані НБУ, за вирахуванням резервів	0	0	0	0
2.1. Казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються НБУ, і цінні папери, емітовані НБУ	0	0	0	0
2.2. Резерви під знецінення боргових цінних паперів, що рефінансуються НБУ	0	0	0	0
3. Кошти в інших банках за вирахуванням резервів	4 238	6 325	17 693	199 938
3.1. Кошти в інших банках	4 238	6 325	17 701	200 085
3.2. Резерви під заборгованість інших банків	0	0	8	147
4. Цінні папери в торговому портфелі банку	84 498	7 383	7 650	44 141
5. Цінні папери в портфелі банку на продаж за вирахуванням резервів	0	0	0	0
5.1. Цінні папери в портфелі банку на продаж	0	0	0	0
5.2. Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	0	0	0	0
6. Чисті кредити та заборгованість клієнтів	107 080	278 182	367 064	703 085
6.1. Кредити та заборгованість клієнтів	108 340	283 017	378 012	731 352
6.1.1. Кредити юридичним особам	108 340	282 568	375 293	724 311

Продовження табл.Б.1

1	2	3	4	5
6.1.2. Кредити фізичним особам	0	449	2 719	7 041
6.2. Резерви під заборгованість за кредитами	1 260	4 835	10 948	28 267
7. Цінні папери в портфелі банку до погашення за вирахуванням резервів	0	0	0	0
7.1. Цінні папери в портфелі банку до погашення	0	0	0	0
7.2. Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	0	0	0	0
8. Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	0	0	0	0
9. Основні засоби та нематеріальні активи	1 668	2 763	3 349	4 550
10. Чисті нараховані доходи до отримання	616	137	935	858
БАЛАНС БАНКУ	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату
Найменування статті	01.01.2018	01.04.2018	01.07.2018	01.01.2019
10.1. Нараховані доходи до отримання	616	138	936	860
10.2. Прострочені нараховані доходи	0	1	1	2
10.3. Сумнівні нараховані доходи	0	0	0	1
10.4. Резерви під заборгованість за нарахованими доходами	0	1	1	2
11. Інші активи за вирахуванням резервів	669	309	812	656
11.1. Інші активи	669	309	812	656
11.2. Резерви під дебіторську заборгованість	0	0	0	0
12. Усього активів	200 464	305 753	403 752	963 940
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, тис.грн.				
13. Кошти банків	0	20 000	108 590	448 497
13.1. У тому числі кредити, які отримані від НБУ	0	0	0	0
14. Кошти клієнтів	100	81 655	90 328	101 761
14.1 Кошти юридичних осіб	100	81 258	88 974	93 506
14.2 Кошти фізичних осіб	0	397	1 354	8 255

Продовження табл.Б.1

1	2	3	4	5
15. Ощадні (депозитні) сертифікати, емітовані банком	0	0	0	0
16. Боргові цінні папери, емітовані банком	0	0	0	200 000
17. Нараховані витрати до сплати	0	941	1 142	3 983
18. Інші зобов'язання	132	142	172	1 156
19. Усього зобов'язань	232	102 738	200 232	755 397
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, тис.грн.				
20. Статутний капітал	200 000	200 000	200 000	200 000
20.1. Зареєстровані прості акції	200 000	200 000	200 000	200 000
21. Капіталізовані дивіденди	0	0	232	232
24. Резерви та інші фонди банку	0	0	0	0
25. Резерви переоцінки, у тому числі:	0	0	0	0
26. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) минулих років, у тому числі:	0	232	0	0
27. Прибуток/збиток звітного року, що очікує затвердження	232	0	0	0
28. Результат поточного року	0	2 782	3 287	8 310
29. Усього власного капіталу	200 232	203 015	203 519	208 540
30. Усього пасивів	200 464	305 753	403 752	963 940

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ БАНКУ

Найменування статті, тис.грн.	На звітну	На звітну	На звітну	На звітну
	дату	дату	дату	дату
	01.01.2019	01.04.2019	01.07.2019	01.01.2019
Чистий процентний дохід	1 943	6 992	16 163	40 374
Процентний дохід	1 944	9 288	22 271	65 781
Процентні витрати	1	2 296	6 108	25 434
Чистий комісійний дохід	8	5	62	328
Комісійний дохід	1	9	70	600
Комісійні витрати	9	4	9	272
Торговельний дохід	0	2 507	2 796	9 798
Дохід у вигляді дивідендів	0	0	0	0
Дохід від участі в капіталі	0	0	0	0
Інший дохід	0	4	9	27
Усього доходів	1 935	9 508	19 030	50 501
Загальні адміністративні витрати	749	232	875	3 620
Витрати на персонал	803	1 065	2 669	6 452
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0
Інші витрати	60	495	988	2 493
Прибуток від операцій	322	7 716	14 499	37 935
Чисті витрати на формування резервів	0	4 836	10 964	28 431
Прибуток до оподаткування	322	2 880	3 534	9 504
Витрати на податок на прибуток	90	98	248	1 196
Прибуток після оподаткування	233	2 782	3 287	8 308

ОКРЕМІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ОЩАДБАНК»

Найменування статті	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату
	01.01.2019	01.04.2019	01.07.2019	01.01.2020
Відносна частка витрат на утримання персоналу від загального доходу банку , %	41,50	11,20	14,03	12,78
Обсяги обслуговування валюти балансу банку в грн./ на 1 грн. витрат на утримання персоналу	249,64	287,09	151,27	149,40
Виробітка доходу в грн./ на 1 грн. витрат на утримання персоналу	2,41	8,93	7,13	38,64
Рентабельність витрат на утримання персоналу по чистому прибутку в %	29,02	261,22	123,15	128,77
Загальна чисельність персоналу, чол.	50	120	130	150
Середній рівень заробітної плати в грн./міс. на 1 службовця	962,83	2 128,30	2 461,72	2 578,74
Середній рівень заробітної плати в грн./міс. на 1 службовця фінансово-кредитної сфери за даними Держкомстата України	2 050,00	2 377,00	2 549,00	2 754

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ОЩАДБАНК»

Найменування статті	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату
	01.01.2019	01.04.2019	01.07.2019	01.01.2020
1	2	3	4	6
Рентабельність активів АТ «Ощадбанк" по чистому прибутку (ROA),%	0,119	3,812	1,675	0,877
Рентабельність власного капіталу АТ "Ощадбанк" по чистому прибутку (ROE), %	0,116	5,481	3,230	3,984
Рентабельність статутного капіталу(без викуплених акцій) по чистому прибутку, %	0,117	5,564	3,287	4,154
Середній процент доходності активів, % (приведено до річної ставки)	0,993	12,728	11,351	6,945
Середній процент витрат на залучені пасиви, % (приведено до річної ставки)	1,000	9,034	6,141	3,390
Чистий процентний спред процентних операцій АТ "Ощадбанк"(доходних активів платні пасиви),%	0,007	3,694	5,210	3,555
Чиста операційна маржа (чиста доходність) робочих активів АТ "Ощадбанк" по операційному доходу (MROA), %	0,980	12,571	9,547	5,272
Структурна частка про-центних чистих доходів в сумарному операційному доході, %	100,413	73,538	84,934	79,947

Продовження табл.Б.4

1	2	3	4	5
Структурна частка комісійних чистих доходів в сумарному операційному доході, %	0,413	0,053	0,326	0,649
Структурна частка торгі-вельних чистих доходів в сумарному операційному доході, %	0,000	26,367	14,693	19,402
Процентні втрати активів на створення резервів зменшення банківських ризиків, %	1,107	1,669	2,757	3,046
Процентна частка робочих активів в активах банку, %	97,989	95,511	97,422	98,349
Низькопроцентна частка активів в активах банку, %	2,011	4,489	2,578	1,651
Процент витрати сумарних банківських операційних доходів на утримання інфраструктури банку, %	41,809	7,646	9,790	12,105
Процент витрати на оплату праці персоналу банку, %	41,499	11,201	14,025	12,776
Процент витрати сумарних банківських операційних доходів на додаткове створення резервів банку, %	0,000	50,862	57,614	56,298

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ОЩАДБАНК»

Найменування статті	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату	На звітну дату
	01.01.2019	01.04.2019	01.07.2019	01.01.2020
1	2	3	4	6
Ланцюговий темп приросту валюти балансу, %		52,523	32,052	74,845
Базовий темп росту валюти балансу, % (відносно рівня 01.01.2019)	100,000	152,523	201,409	480,854
Ланцюговий темп приросту чистих кредитів в кредитному портфелі, %		157,931	31,405	68,994
Базовий темп росту чистих кредитів в кредитному портфелі, % (відносно рівня 01.01.2019)	100,000	259,789	342,794	656,598
Ланцюговий темп приросту кредитів юридичним особам в кредитному портфелі, %		160,816	32,815	71,351
Базовий темп росту кредитів юридичним особам в кредитному портфелі, % (відносно рівня 01.01.2019)	100,000	260,816	346,403	668,554
Ланцюговий темп приросту кредитів фізичним особам в кредитному портфелі, %			505,568	22,708
Базовий темп росту кредитів фізичним особам в кредитному портфелі, % (відносно рівня 01.04.2019)		100,000	605,568	1 568,151
Ланцюговий темп приросту резервів на кредитні ризики в кредитному портфелі, %		283,730	126,432	34,842
Базовий темп росту резервів на кредитні ризики в кредитному портфелі, % (відносно рівня 01.04.2019)	100,000	383,730	868,889	2 243,413

Продовження табл. Б.5

1	2	3	4	5
Співвідношення кредитів юридичним та фізичним особам в кредитному портфелі		629,33	138,03	102,87
Ланцюговий темп приросту залучених коштів пасивів балансу, %		44 183,621	94,896	115,809
Базовий темп росту залучених коштів пасивів балансу, % (відносно рівня 01.01.2019)	100,000	44 283,621	86 306,897	325 602,155
Ланцюговий темп приросту власного капіталу банку, %		1,390	0,248	3,606
Базовий темп росту власного капіталу банку, % (відносно рівня 01.01.2019)	100,000	101,390	101,642	104,149
Ланцюговий темп приросту залучених коштів інших банків, %			442,950	74,141
Базовий темп росту залучених коштів інших банків, % (відносно рівня 01.04.2019)		100,000	542,950	2 242,485
Ланцюговий темп приросту залучених коштів юридичних осіб, %		81 158,000	9,496	9,646
Базовий темп росту залучених коштів юридичних осіб, % (відносно рівня 01.01.2019)	100,000	81 258,000	88 974,000	93 506,000
Ланцюговий темп приросту залучених коштів фізичних осіб, %			241,058	44,825
Базовий темп росту залучених коштів фізичних осіб, % (відносно рівня 01.04.2019)		100,000	341,058	2 079,345

Ректорові Державного ВНЗ
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
академіку НАН України
професору Півняку Г.Г.

ЗАМОВЛЕННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи

Просимо Вас надати можливість студентці групи 072-17зск-2 фінансового-економічного факультету Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» Пивоваровій Кристині Сергіївні виконати кваліфікаційну роботу на тему: «Оцінка якості кредитного портфеля банку (на прикладі АТ "Ощадбанк")» з використанням обліково-економічної інформації фінансової установи АТ «Ощадбанк».

Тема роботи є актуальною для фінансової установи АТ "Ощадбанк"), тому що завдання, поставлені в роботі, вирішують реальні проблеми банківської установи і можуть бути використані з метою підвищення результативності та ефективності його діяльності.

Фінансово-економічна інформація, передана для виконання кваліфікаційної роботи, підпадає під дію внутрішнього «Положення про комерційну таємницю» та не підлягає оприлюдненню.



Ловащенко С.С.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу студентки групи 072-17зск-2 фінансового-економічного факультету Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» на тему: «Оцінка якості кредитного портфеля банку (на прикладі АТ "Ощадбанк")»

Пивоварової Кристини Сергіївни

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю удосконалення обліку, аналізу і контролю кредитних ресурсів комерційних банків. Тема широко розкрита, особливо детально розглянутий облік як інформаційна база аналізу і контролю діяльності банку, що в подальшому відіграло значну роль при впровадженні результатів в практичну діяльність.

Позитивним моментом є дослідження теоретичних та організаційно-методологічних питань побудови системи аналізу і контролю за кредитними ресурсами фінансової установи. Висновки і пропозиції, викладені в магістерській роботі, є достатньо аргументованими. Теоретичне значення полягає у визначенні основних напрямів удосконалення організації та методології аналізу і контролю кредитної політики АТ «Ощадбанк». Практична цінність дослідження сприяють удосконаленню організації та методології аналізу і контролю кредитної політики банку та представлення економічної інформації для обґрунтування і прийняття управлінських рішень.

Загальний висновок про рекомендацію кваліфікаційної роботи до захисту та присвоєння її автору ступеня «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» з оцінкою «відмінно».

Заст. нач. ТОБО №86



Ловаленко С.С

ВІДЗИВ

на кваліфікаційну роботу студентки групи 072-17зск-2

Пивоварової Крістини Сергіївни

«Оцінка якості кредитного портфеля банку (на прикладі АТ «Ощадбанк»)»
представленої для присвоєння ступеня «бакалавр» кваліфікації «бакалавр фінансів,
банківської справи та страхування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

1. Мета кваліфікаційної роботи. Аналіз кредитних операцій комерційного банку, виявлення проблем кредитування і обсягу кредитного портфелю, розробка та надання пропозицій і рекомендацій щодо їх покращення.
2. Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Розвиток банківської системи України в останні роки характеризується динамічним зростанням обсягів діяльності, зокрема – обсягів кредитного портфеля, що об'єктивно спричиняє зростання рівня ризику банківського кредитування.
3. Зв'язок теми роботи з об'єктом діяльності спеціаліста зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Безпосередньо пов'язана з об'єктом діяльності спеціаліста спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування».
4. Задачі кваліфікаційної роботи. Містять елементи, що відповідають вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики.
5. Методичні підходи фінансової діяльності банківської установи, що проявляється у отримання об'єктивних показників ефективності кредитного портфелю та його ролі в формуванні кредитних ресурсів банку, крім того розраховано вагомні характеристики рівня впливу і економічної суті кредитних ресурсів, що є принципово важливим при розробці стратегії кредитної діяльності банку на ринку України.
6. Робота з керівником роботи та інновації запропонованих рішень оцінена 15 балів.
7. Самостійність при виконанні та оформленні результатів досліджень. 15 балів.
8. Виконання презентації. Презентація віддзеркалює основні положення кваліфікаційної роботи - 10 балів.
9. Дотримання стандартів. Оформлення пояснювальної записки виконано у відповідності зі стандартами ЄСКД - 10 балів

10. Робота Пивоварової Крістіни Сергіївни виконана на замовлення АТ «Ощадбанк» та отримала позитивну оцінку його керівництва.

Таким чином констатуємо, що кваліфікаційна робота Пивоварової Крістіни Сергіївни рекомендується до захисту з оцінкою 78 балів.

Науковий керівник
кваліфікаційної роботи бакалавра



О.І.Замковий